ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

XVIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ

29-30 квітня 2026 року

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ
XVIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ

29-30 квітня 2026 року

Львів
2026

УДК 005
ББК 94.3(0)

Проблеми та перспективи сучасної науки та освіти: матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 29-30 квітня 2026 року. – Львів: Львівський науковий форум, 2026. – 106 с.

У даному збірнику представлені тези доповідей учасників XVIII Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи сучасної науки та освіти», організованої Львівським науковим форумом. В збірнику висвітлюються проблеми та перспективи сучасної науки та освіти, розглядаються сучасні наукові дискусії різних наукових напрямів.

Збірник призначений для студентів, здобувачів наукових ступенів, науковців та практиків.

Всі матеріали представлені в авторській редакції. Автори несуть безпосередню відповідальність за повноту, їх цілісність та дотримання норм академічної доброчесності.

Львівський науковий форум, 2026

ЗМІСТ

ВІЙСЬКОВІ НАУКИ 6

Кравченко В.В. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦІЇ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ 6

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ 9

Ченцова Ю.П., Мовчан О.В. УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МОДЕЛЕЙ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 9

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ 11

Гуменюк В.О., Ревко О.Ю. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В СУЧАСНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ 11

Михайлова С.С. ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ 14

Шаповал Д.С. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ ЯК ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ 17

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ 20

Курта Н.М. ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ 20

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ 26

Андрієвський О.О. СТРЕСОСТІЙКІСТЬ У ЮРИДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ 26

Попіль М.І., Бугір Д.Р. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІВ У КРИЗОВИХ УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ 29

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ 31

Добровінська Р. РОЗРОБКА ЦИФРОВОЇ ПЛАТФОРМИ ЖИТОМИРСЬКОГО МОЛОЧНОГО ЗАВОДУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА ІМІДЖЕВОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА 31

Зіновчук С.Ю., Дюжева К. В. ВЕБСАЙТ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ВИДАВНИЦТВО ТА ПОЛІГРАФІЯ» ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА ІМІДЖЕВОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ 33

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ.....35

Арбузова А.В., Горпинич О.В. «ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДІ».....35

ТЕХНІЧНІ НАУКИ.....38

Лемешко В.А., Базака Ю.А., Дубік Р.М. РЕСУРСНО-ОРІЄНТОВАНЕ ПЛАНУВАННЯ КРОКІВ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ У ПЛАТФОРМАХ АВТОМАТИЗАЦІЇ БІЗНЕС-СЕРВІСІВ 38

Мельник О.В., Кравець Д.О. РОЗРОБКА ВЕБ СИСТЕМ МІНІМІЗАЦІЇ ВИТРАТ ЗАКЛАДІВ ХАРЧУВАННЯ НА ОСНОВІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПІДБОРУ ПОСТАЧАЛЬНИКІВ 41

Франков О.С. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА МІКРОЕЛЕКТРОНІКИ АНАЛІТИЧНИМ ТА ЛАБОРАТОРНИМ ОБЛАДНАННЯМ . 44

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ 47

Горденко Л. ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ЗАКЛАДІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ 47

Лиманська С. ВЖИВАННЯ СЮБЖОНКТИВУ В ФРАНЦУЗЬКОМУ ПІСЕННОМУ ДИСКУРСІ 51

Ліпкевич О.Б., Зіньків В.Т. АНГЛОМОВНІ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ ЯК ДЖЕРЕЛО ІННОВАЦІЙНИХ ІДЕЙ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ 55

Потапчук С.С., Вєтрова І.М. СЕМАНТИКА МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОЙКОНІМНИХ ФРАЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ 59

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ.....62

Арбузова А.В., Бондар Т.І. "ЛОГІЧНІ ПОМИЛКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ МАНІПУЛЯЦІЇ В СУЧАСНОМУ КОМУНІКАТИВНОМУ ПРОСТОРІ".....62

Миросліп О. ПРОБЛЕМА МОРАЛІ У ФІЛОСОФІЇ ІММАНУЇЛА КАНТА 65

ЮРИДИЧНІ НАУКИ.....67

Андрієвський О.О. ВРАХУВАННЯ ДУМКИ ДИТИНИ ПРИ ВИРІШЕННІ СІМЕЙНИХ СПОРІВ: СУДОВА ПРАКТИКА.....67

Анікіна Г.В., Конончук Б.Р. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УСИНОВЛЕННЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ 71

Боложинський Д. NFT-АРТ ЯК ОБ'ЄКТ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ: ПРОБЛЕМА РОЗМЕЖУВАННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ФАЙЛ ТА АВТОРСЬКИХ ПРАВ НА ТВІР 77

Ємець М.О. РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ УКЛАДЕННІ ЕЛЕКТРОННИХ ДОГОВОРІВ 81

Катревич Д.С. СПАДКУВАННЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ ЕЛЕКТРОННИХ АКТИВІВ. 84

Кравченко О.А. ПРАВО ДИТИНИ БУТИ ВИСЛУХАНОЮ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ВІД ФОРМАЛЬНОЇ ПРОЦЕДУРИ ДО РЕАЛЬНОГО ЗАХИСТУ 88

Криган Е.Р. ТОКЕНІЗОВАНІ ЦІННІ ПАПЕРИ ЯК НОВИЙ ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ 91

Магурін Д.О. ПОЛІТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА ПРАКТИЧНІ ВИКЛИКИ 95

Маслов О.С. ВПЛИВ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ACQUIS ЄС НА МІЖНАРОДНІ ДВОСТОРОННІ УГОДИ ПРО ЗАХИСТ ІНВЕСТИЦІЙ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ДЕРЖАВАМИ-ЧЛЕНАМИ ЄС 98

Удовенко Ю.О. ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВА ПОСТІЙНОГО КОРИСТУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ ДІЛЯНКАМИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ РИНКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ 101

Черненко І.І. ПРАВОВА ПРИРОДА СКРІНШОТА ЯК ДОКАЗУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ 104

ВІЙСЬКОВІ НАУКИ

Кравченко Владислав Валентинович,
здобувач вищої освіти
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Національної поліції України,
Науковий керівник: ***Лопаєва Олена Миколаївна,***
старший викладач кафедри вогневої підготовки
Дніпровський державний університет внутрішніх справ

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦІЇ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Сучасна криміногенна ситуація в Україні, що істотно ускладнилася внаслідок повномасштабної збройної агресії рф, зумовлює необхідність глибокого переосмислення підходів до професійної підготовки працівників поліції. Вогнева підготовка в цих умовах перестає бути лише елементом спеціальної технічної підготовки і трансформується у ключовий компонент забезпечення особистої безпеки поліцейського, ефективного реагування на загрози та гарантування публічної безпеки. Вона набуває комплексного характеру, поєднуючи технічні, тактичні, психологічні та правові аспекти, що вимагає системних змін у її організації.

Аналіз сучасного стану вогневої підготовки в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання системи МВС України та практичній діяльності підрозділів поліції дозволяє констатувати наявність низки суттєвих проблем. Насамперед, спостерігається надмірна теоретизація навчального процесу, що проявляється у значному обсязі часу, відведеного на вивчення нормативно-правових актів, інструкцій і положень, при недостатньому практичному відпрацюванні навичок поводження зі зброєю [1, с.24-25]. У результаті формується дисбаланс між знанням правових підстав застосування зброї та реальними навичками її ефективного використання в екстремальних умовах.

Другою вагомою проблемою є відсутність належного диференційованого підходу до підготовки різних категорій поліцейських. На сьогодні вимоги до рівня володіння зброєю для співробітників патрульної поліції, оперативних підрозділів та працівників тилового забезпечення значною мірою уніфіковані, що не відповідає специфіці їх службових завдань і рівню ризику [2, с.331-332]. Такий підхід знижує ефективність підготовки, оскільки не враховує реальні потреби конкретних служб.

Окремої уваги потребує проблема невідповідності навчальних програм реальним умовам застосування вогнепальної зброї. Традиційні методики здебільшого орієнтовані на виконання вправ зі статичної стрільби по нерухомих мішенях на визначених дистанціях. Водночас практика свідчить, що переважна більшість вогневих контактів відбувається на коротких дистанціях – до 5-10 метрів, в умовах обмеженого простору, недостатньої освітленості, дефіциту часу та високого психоемоційного навантаження [3, с.330]. Таким чином, існуючі підходи не забезпечують належної готовності поліцейських до реальних ситуацій.

Ще одним стримуючим фактором є застаріла матеріально-технічна база, зокрема використання зразків озброєння, які не відповідають сучасним стандартам і не враховують тенденції розвитку стрілецької зброї в країнах НАТО [4, с.67]. Це ускладнює інтеграцію української правоохоронної системи до європейського безпекового простору та знижує ефективність підготовки в умовах сучасних викликів, включаючи протидію диверсійним групам, незаконним збройним формуванням та використанню новітніх технологій, зокрема безпілотних літальних апаратів.

З огляду на зазначені проблеми, вдосконалення системи вогневої підготовки повинно здійснюватися на основі комплексного підходу. Одним із ключових напрямів є впровадження інноваційних технологій у навчальний процес. Використання мультимедійних тирів, лазерних тренажерів та систем віртуальної реальності дозволяє створювати максимально наближені до реальності сценарії, включаючи дії в умовах міської забудови, штурму приміщень, звільнення заручників або реагування на раптові загрози. Такі технології забезпечують можливість багаторазового відпрацювання складних ситуацій без ризику для життя і здоров'я, а також дозволяють здійснювати детальний аналіз дій поліцейського, включаючи точність стрільби, швидкість реакції та правильність прийняття рішень.

Не менш важливим є поєднання вогневої підготовки з психологічною та тактичною підготовкою. У реальних умовах застосування зброї поліцейський стикається з сильним стресом, який може призводити до звуження поля зору, порушення координації рухів і зниження здатності до раціонального мислення. Тому необхідно впроваджувати тренування, що моделюють стресові ситуації, включаючи використання шумових ефектів, обмеження часу на прийняття рішень та виконання завдань у фізично виснаженому стані [5, с.334]. Особливу роль відіграє розвиток навичок тактичної стрільби, що передбачає ведення вогню в русі, використання укриттів, взаємодію в групі та адаптацію до змінної обстановки.

Важливим напрямом модернізації є диференціація підготовки залежно від функціонального призначення підрозділів. Для патрульних поліцейських доцільно акцентувати увагу на відпрацюванні типових ситуацій повсякденної служби, таких як перевірка документів, реагування на сімейні конфлікти чи затримання правопорушників. Для працівників кримінальної поліції важливими є навички швидкісної стрільби, використання зброї з прихованого носіння та дії в умовах раптового нападу. Натомість для спеціальних підрозділів необхідно передбачити поглиблену підготовку з використання різних видів озброєння, включаючи автоматичну зброю, а також відпрацювання дій у складі тактичних груп у складних бойових умовах.

Оновлення нормативно-правової бази та матеріально-технічного забезпечення також є невід'ємною складовою реформування. Потребує перегляду зміст навчальних програм, зокрема «Курсу стрільб», з метою включення нових вправ, що відображають сучасні загрози, у тому числі протидію безпілотним системам. Необхідним є також створення системи безперервного підвищення кваліфікації інструкторів із залученням досвіду бойових дій та міжнародного співробітництва. Забезпечення навчальних закладів сучасними зразками озброєння та спорядження сприятиме формуванню у поліцейських актуальних навичок, необхідних для виконання службових завдань.

Отже, вдосконалення системи вогневої підготовки поліції в умовах воєнного стану є складним, але вкрай необхідним процесом, що вимагає комплексного реформування. Перехід від традиційних, статичних методів навчання до динамічного моделювання реальних ситуацій, інтеграція сучасних технологій, урахування психологічних факторів та диференціація підготовки дозволять сформувати високопрофесійного поліцейського, здатного ефективно діяти в умовах підвищеної небезпеки та забезпечувати належний рівень безпеки громадян і держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бодирєв Д., Мислива О. Вогнева підготовка: інновації vs. традиції. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2021. № 1. С.23-28. DOI 10.31733/2078-3566-2021-1-23-28.

2. Наточій А., Рабушко Н. Диференціація підходів до вогневої підготовки поліцейських окремих підрозділів Національної поліції України. Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ. 2024. № 2. С. 330-335. DOI: 10.31733/2078-3566-2024-2-330-335.

3. Наточій А., Смаль П. Вогнева підготовка – складова професійної компетентності майбутніх офіцерів поліції. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2021. № 4. С. 329-333. DOI: 10.31733/2078-3566-2021-4-329-333.

4. Владимиров М. В., Підгайна В. В. Удосконалення вогневої підготовки поліцейських в умовах воєнного стану. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану : зб. наук. пр. (м. Вінниця, 2023 р.). Вінниця, 2023. С. 66-69.

5. Лопаєва О. М. Значення вогневої підготовки у забезпеченні особистої безпеки поліцейського. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО. 2025. Вип. 92, ч. 4. С. 332-335.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Ченцова Юлія Петрівна,
доцент
Мовчан Олег Вікторович,
магістрант Західнодонбаський інститут
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом»

УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МОДЕЛЕЙ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах сучасних трансформацій публічного управління в Україні важливого значення набуває підвищення ефективності функціонування правоохоронних органів, зокрема Національної поліції. Це обумовлено необхідністю забезпечення належного рівня громадської безпеки, правопорядку та підвищення довіри населення до державних інституцій. Особливої актуальності набуває впровадження європейського досвіду організації поліцейської діяльності, що відповідає стратегічному курсу України на європейську інтеграцію.

Ефективність діяльності поліції визначається як комплексна характеристика, що відображає співвідношення між отриманими результатами службової діяльності та використаними ресурсами. Основними показниками ефективності є рівень злочинності, показники розкриття кримінальних правопорушень, оперативність реагування на звернення громадян, рівень довіри населення, а також ефективність використання кадрових і матеріально-технічних ресурсів [1].

Аналіз діяльності Національної поліції України свідчить про наявність певних проблем, серед яких недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення, потреба у вдосконаленні системи управління, необхідність підвищення рівня професійної підготовки персоналу та недостатній рівень взаємодії з населенням. Це обумовлює необхідність використання сучасних підходів до організації правоохоронної діяльності, які широко застосовуються у країнах Європейського Союзу[2].

Однією з найбільш ефективних моделей є модель community policing, яка передбачає тісну взаємодію поліції з населенням, органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями. Основною метою цієї моделі є не лише реагування на правопорушення, а й їх попередження шляхом формування партнерських відносин із громадськістю. Практика європейських країн свідчить, що застосування цієї моделі сприяє підвищенню рівня довіри населення до поліції, зниженню рівня злочинності та підвищенню ефективності правоохоронної діяльності.

Іншою важливою моделлю є intelligence-led policing, яка базується на використанні аналітичної інформації для планування діяльності поліції. Основою цієї моделі є системний аналіз криміногенної ситуації, прогнозування правопорушень та концентрація

ресурсів у найбільш проблемних сферах. Використання аналітичних підходів дозволяє підвищити ефективність управлінських рішень і забезпечити більш раціональне використання ресурсів[3].

Важливим напрямом удосконалення діяльності Національної поліції України є адаптація зазначених моделей до національних умов. Зокрема, доцільним є розвиток системи взаємодії поліції з громадськістю, впровадження сучасних інформаційно-аналітичних систем, удосконалення системи підготовки персоналу та підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення.

Особливого значення набуває впровадження аналітичного підходу до управління діяльністю поліції. Використання сучасних інформаційних технологій дозволяє здійснювати моніторинг криміногенної ситуації, аналізувати причини правопорушень та прогнозувати їх динаміку. Це створює можливість для своєчасного прийняття управлінських рішень і підвищення ефективності діяльності поліції.

Важливим елементом удосконалення діяльності поліції є також підвищення рівня професійної підготовки персоналу. Це передбачає впровадження сучасних освітніх програм, орієнтованих на формування професійних компетентностей, розвиток аналітичного мислення та комунікативних навичок.

Крім того, необхідним є вдосконалення системи управління поліцією шляхом впровадження сучасних методів управління, орієнтованих на результат. Це передбачає використання системи показників ефективності, які дозволяють оцінювати результати діяльності поліції та визначати напрями її вдосконалення [4].

Результати дослідження свідчать, що впровадження європейського досвіду сприятиме підвищенню ефективності діяльності Національної поліції України, зниженню рівня злочинності, підвищенню рівня довіри населення та забезпеченню більш ефективного використання ресурсів.

Таким чином, удосконалення діяльності Національної поліції України повинно здійснюватися на основі комплексного підходу, який передбачає:

- впровадження моделей community policing та intelligence-led policing;
- розвиток взаємодії поліції з громадськістю;
- впровадження сучасних інформаційно-аналітичних систем;
- підвищення рівня професійної підготовки персоналу;
- удосконалення системи управління діяльністю поліції.

Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню ефективності діяльності Національної поліції України та забезпеченню належного рівня громадської безпеки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Коваленко В. В. Організація діяльності Національної поліції України : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 432 с.

2. Бандурка О. М. Управління в органах Національної поліції України : підручник. Харків : ХНУВС, 2020. 408 с.

3. Дяченко О. П. Європейський досвід реформування правоохоронних органів та можливості його використання в Україні // Право і безпека. 2022. № 3. С. 45–52.

4. Шевченко О. О. Підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів України в умовах реформування // Вісник Національної академії внутрішніх справ. 2023. № 2. С. 112–118.

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Гуменюк Вікторія Олександрівна,
Ревко Олена Юріївна
здобувачі фахової передвищої освіти
спеціальності D3 Менеджмент
viktoriagumenuk19@gmail.com,
olenarevko2020@gmail.com
Науковий керівник: ***Полянська Людмила Степанівна***
викладач менеджменту, спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист
Млинівський технолого-економічний фаховий коледж
polludst@gmail.com

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В СУЧАСНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

У сучасних умовах менеджмент охоплює всі рівні життєдіяльності організації. Однією з найважливіших задач стає здатність знаходити методи для адаптації до часу та вміння ефективно «управляти змінами». Здатність швидко адаптувати методи управління до динамічного середовища є визначальним фактором виживання бізнесу. Менеджмент перестав бути просто інструментом контролю — він впливає майже на всі сфери життєдіяльності організації. Проблеми сучасних менеджерів вийшли на новий рівень і докорінно відрізняються від викликів минулих десятиліть.

Однією з головних проблем сучасного менеджменту є нестабільність зовнішнього середовища. Сучасні організації змушені функціонувати в умовах невизначеності, що пов'язано зі швидкими технологічними змінами, економічними кризами та глобальними викликами. У таких умовах, у періоди турбулентності найбільшу небезпеку становить використання застарілих управлінських підходів, що не відповідають умовам швидких змін [1].

Ще однією важливою проблемою є управління персоналом. Сучасні працівники прагнуть не лише матеріальної винагороди, а й можливостей професійного розвитку, самореалізації, балансу між роботою і особистим життям.

В управлінському середовищі відбувається поступовий перехід від традиційного адміністративного підходу до людиноцентричної моделі яка є сучасним соціально-поведінковим трендом, що передбачає врахування потреб, розвиток компетентностей та лідерства, забезпечення психоемоційного благополуччя персоналу [2].

Не менш актуальною є проблема комунікації в організаціях. У складних структурах часто виникають бар'єри у передачі інформації, що негативно впливає на прийняття рішень та ефективність роботи. Особливо це проявляється в умовах дистанційної та гібридної роботи, яка стала нормою для багатьох компаній після 2020 року.

Важливим викликом сучасного менеджменту є прийняття управлінських рішень в умовах обмеженої інформації. У цьому контексті все більшого значення набувають цифрові технології та аналітичні системи підтримки прийняття рішень, що дозволяють зменшити рівень невизначеності.

Окремо слід виділити трансформаційну роль штучного інтелекту в управлінні. Штучний інтелект (ШІ) може швидко обробляти величезні обсяги даних за допомогою таких технологій, як аналіз і машинне навчання, надаючи підприємствам більш точні прогнози ринку та підтримку прийняття рішень [3].

Водночас використання ШІ породжує нові етичні та управлінські виклики: ризики заміщення робочих місць, питання прозорості алгоритмів і необхідність контролю за автоматизованими рішеннями. Саме тому сучасний менеджмент рухається у бік поєднання технологічної ефективності та людиноцентризму.

Попри наявні проблеми, сучасний менеджмент має значні перспективи розвитку. Однією з ключових є подальша цифровізація управління та інтеграція ШІ у всі рівні організації. Це дозволяє формувати так звані «розумні організації» (smart organizations), які швидко адаптуються до змін середовища [4].

У цьому контексті особливо важливою стає концепція «human-centered AI management» — управління, в якому технології штучного інтелекту використовуються як інструмент підтримки людини, а не її заміни. Такий підхід передбачає, що остаточне рішення завжди залишається за людиною-менеджером, а ШІ виконує аналітичну та допоміжну функцію [5].

Ще однією перспективою є розвиток гнучких методів управління, таких як Agile, що забезпечують швидку адаптацію до змін і підвищують ефективність командної роботи.

Важливим напрямом розвитку сучасного менеджменту є також посилення ролі лідерства. Сучасний керівник повинен поєднувати управлінські, аналітичні та емоційно-інтелектуальні компетенції, формуючи середовище довіри та розвитку.

Крім того, значні перспективи відкриває розвиток корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Оволодіння надбаннями різних авторів і наукових шкіл, глибоке розуміння логіки побудови теоретичних структур у сфері корпоративної соціальної відповідальності можуть і повинні стати ключовими для розробки та реалізації сучасних корпоративних проектів активізації соціальної відповідальності [6].

Роль КСВ при розробці стратегії розвитку підприємств особливо в умовах нестабільності стає все більш важливою. Підприємства повинні безпосередньо включати у свої стратегії принципи КСВ [6].

Отже, сучасний менеджмент перебуває на етапі глибокої трансформації. Поєднання штучного інтелекту, цифрових технологій та людиноцентричного підходу формує нову модель управління, в якій ефективність досягається не лише через технології, а й через розвиток людини як ключового елементу організації.

Менеджмент функціонує в умовах постійних змін, що зумовлює виникнення численних складних проблем, пов'язаних із глобалізацією, цифровізацією та зростанням конкуренції. Керівники змушені адаптуватися до нестабільного середовища, враховувати людський фактор і впроваджувати інновації, що ускладнює процес прийняття ефективних управлінських рішень.

У межах цієї роботи ми розглянули лише окремі проблеми, які дозволяють глибше проаналізувати сучасні виклики менеджменту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кравченко А. О., Кузнецова С. О. Методика адаптивного стратегічного управління інвестиційною діяльністю підприємств в умовах високої ринкової турбулентності. Бізнес Інформ. №5. С. 197–204 (2025).

2. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ. Мартинець В.В. кандидат економічних наук, доцент кафедри управління імені Олега Балацького, Сумський державний університет (2025).

3. ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УПРАВЛІННІ СУЧАСНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ. Орєхов Дмитро інженер-програміст, ТОВ «Інститут інформаційних технологій „Інтелліас".

4. Чжан, Ю., та ін. Розумні організації та трансформація, керована штучним інтелектом. Технологічне прогнозування та соціальні зміни (2022).

5. Шнейдерман, Б. Людиноорієнтований штучний інтелект: надійний, безпечний і такий, що заслуговує довіри. Міжнародний журнал взаємодії людини з комп'ютером (2020).

6. РОЛЬ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА: СУЧАСНИЙ ПІДХІД. Лінгур Любов Миколаївна кандидат економічних наук, доцент, Національний університет «Одеська політехніка».

Михайлова Софія Сергіївна
студентка
Вінницького технічного фахового коледжу
Науковий керівник: ***Михальчишина Л.Г.***

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ

Сучасний банківський сектор змушений адаптуватися до швидких змін, впроваджуючи новітні технології, зокрема штучний інтелект, для підвищення ефективності та якості обслуговування. Водночас ключовими викликами залишаються безпека даних, ризики шахрайства та складність інтеграції нових рішень із наявними IT-системами.

Додаткові проблеми включають нестачу кваліфікованого персоналу, потребу в навчанні та етичні ризики, такі як можливість упереджених рішень алгоритмів. Також важливою є необхідність гнучкого масштабування технологій під потреби різних банків.

Попри труднощі, використання штучного інтелекту відкриває значні можливості — автоматизацію процесів, покращення клієнтського досвіду та підвищення якості управлінських рішень. Успішна інтеграція потребує ретельної підготовки, інвестицій і врахування всіх ризиків.

Штучний інтелект є однією з найперспективніших технологій, що суттєво трансформує банківський сектор, забезпечуючи можливість обробки великих обсягів даних, виявлення прихованих закономірностей і прийняття більш обґрунтованих рішень. За оцінками міжнародних досліджень, близько 80% банків визнають значний потенціал ШІ, а його впровадження може підвищити продуктивність і суттєво скоротити операційні витрати.

Ключовими напрямами використання штучного інтелекту є протидія шахрайству, автоматизація процесів і персоналізація банківських послуг. Зокрема, системи аналізу транзакцій у реальному часі дозволяють швидко виявляти підозрілі операції та мінімізувати ризики, а чат-боти та віртуальні асистенти забезпечують безперервну підтримку клієнтів, підвищуючи якість сервісу та зменшуючи навантаження на персонал.

В Україні впровадження ШІ активно розвивається та сприяє підвищенню ефективності банківської діяльності. Використання алгоритмів машинного навчання дає змогу швидше ухвалювати кредитні рішення, аналізувати фінансову поведінку клієнтів і пропонувати індивідуалізовані продукти. Додатково застосовуються сучасні методи безпеки, зокрема біометрична автентифікація та поведінковий аналіз, що підвищує захист фінансових операцій.

Крім того, штучний інтелект використовується для прогнозування фінансових ризиків, оптимізації внутрішніх процесів і підвищення точності управлінських рішень. Це дозволяє банкам ефективніше розподіляти ресурси, зменшувати ймовірність дефолтів і покращувати фінансові показники.

Тому, інтеграція штучного інтелекту забезпечує підвищення швидкості та точності банківських операцій, зміцнення безпеки, покращення клієнтського досвіду та розвиток

персоналізованих фінансових послуг. Це робить банки більш конкурентоспроможними та адаптованими до викликів сучасної цифрової економіки.

Технології штучного інтелекту досить різноманітні та мають певні особливості. Серед основних технологій штучного інтелекту відзначимо наступні: машинне навчання (ML); обробка природної мови (NLP); комп'ютерний зір (CV); генеративний штучний інтелект; роботизована автоматизація процесів (RPA); штучний інтелект для управління ризиками; рекомендаційні системи; голосові асистенти; прогнозна аналітика; блокчейн та штучний інтелект.

Інтеграція штучного інтелекту в банківську систему України є надзвичайно актуальною через стрімкий розвиток фінансових технологій і зростаючі вимоги ринку. Впровадження ШІ дозволяє скоротити час обробки операцій, підвищити точність прогнозів і зміцнити безпеку фінансових процесів, що робить його необхідним елементом сучасної банківської діяльності.

Процес інтеграції ШІ включає кілька ключових етапів:

1. **Аналіз потреб і постановка цілей** — визначення проблем, які можна вирішити за допомогою ШІ, та вивчення ринку і досвіду інших банків.
2. **Вибір технологій і партнерів** — підбір відповідних інструментів (NLP, CV, RPA) і співпраця з технологічними компаніями або розробка власних рішень, а також визначення інфраструктурних потреб.
3. **Збір і обробка даних** — формування джерел даних (транзакції, лог-файли, звернення клієнтів), їх очищення, захист і перевірка якості.
4. **Розробка та навчання моделей** — вибір алгоритмів (нейронні мережі, бустинг, лінійні моделі) та їх оптимізація для досягнення високої точності.
5. **Інтеграція в систему** — створення API, тестування та поступове впровадження у банківську інфраструктуру.
6. **Масштабування та оптимізація** — підвищення швидкості роботи, адаптивне навчання, розширення функціоналу, автоматичні оновлення та моніторинг ефективності через KPI.
7. **Оцінка результатів і розвиток** — аналіз ефективності впровадження та планування подальшого вдосконалення системи.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що інтеграція штучного інтелекту в банківську систему України є стратегічно важливою, оскільки підвищує ефективність роботи банків, оптимізує бізнес-процеси та покращує якість обслуговування клієнтів. Використання ШІ дозволяє автоматизувати рутинні операції, зменшити витрати, прискорити обробку запитів і знизити ризики шахрайства, а також впроваджувати персоналізовані фінансові послуги.

Водночас впровадження ШІ супроводжується викликами: потребою значних інвестицій, модернізації IT-інфраструктури, забезпечення кібербезпеки, дотримання нормативних вимог і підготовки персоналу. Важливими залишаються й етичні аспекти, зокрема захист персональних даних.

Запропонований алгоритм інтеграції дозволяє ефективно впроваджувати ШІ, мінімізуючи ризики та узгоджуючи його із стратегічними цілями банків.

ДЖЕРЕЛА

1. Солодкий, В. В. & Поліщук, Ю. А. (2023). Впровадження штучного інтелекту в українських банках та бізнесі: перспективи та застереження. Економічний вісник Дніпровської політехніки, 2, 119-127. https://doi.org/10.33271/ebdut/82.119
2. Руда, О. Л. (2024). Штучний інтелект та напрями використання в банківській діяльності. Ефективна економіка, 1, URL: https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2896
3. Холявко, Н., Садчикова, І. & Колотюк, М. (2023). Напрями використання штучного інтелекту в банківських установах. Проблеми і перспективи економіки та управління, 2, 192-203. https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-2(34)-192-203.
4. Сайт МФУ (2024). URL: https://minfin.com.ua.
5. Миколайчук, Р. А. & Миколайчук, А. І. (2024). Використання технологій штучного інтелекту для автоматизації процесу обробки документів. Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони, 2, 111-117. https://doi.org/10.33099/2311-7249/2024-50-2-111-117.

Шаповал Даніела Сергіївна
здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
ННІ менеджменту і маркетингу
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця, Україна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ ЯК ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах розвитку економіки особливого значення набуває ефективна організація логістичних процесів на підприємствах. Швидкі зміни ринкового середовища, зростання конкуренції та підвищення вимог споживачів до якості обслуговування зумовлюють необхідність впровадження сучасних технологій у діяльність підприємств. Саме тому цифровізація логістичних процесів стає одним із ключових напрямів підвищення ефективності функціонування підприємств та забезпечення їх конкурентоспроможності.

До основних функцій логістики належать транспортування, складування, управління запасами, обслуговування клієнтів і підтримка виробничих процесів [1, p. 30]. Ефективна реалізація цих функцій сприяє зниженню витрат підприємства, підвищенню швидкості обслуговування клієнтів та забезпеченню безперебійності виробничих і збутових процесів.

Подальший розвиток логістики на підприємствах тісно пов’язаний із впровадженням цифрових технологій, які дозволяють автоматизувати більшість операцій та підвищити ефективність управління ресурсами. Цифровізація логістичних процесів передбачає використання інформаційних систем, програмного забезпечення та сучасних технічних засобів для збору, обробки та аналізу даних у режимі реального часу. Це дає змогу підприємствам швидше реагувати на зміни попиту, оптимізувати маршрути перевезень та зменшувати витрати на зберігання і транспортування продукції.

Серед новітніх технологій, що активно застосовуються у сфері логістики, можна виділити системи управління складом (WMS), системи управління транспортом (TMS), RFID-мітки, використання штучного інтелекту та блокчейну.

WMS – це технологія, яка допомагає підприємствам керувати та контролювати рутинні операції на складах від моменту, коли продукти та ресурси потрапляють на склад або комплектуючий цех, до моменту, коли вони його залишають [2, p. 233]. Прикладом успішного впровадження систем управління складом є діяльність Coca-Cola Enterprises, яка використовує WMS для оптимізації управління складом та виробничими процесами [3, p. 180]. Такий досвід демонструє, що використання сучасних інформаційних технологій у логістиці сприяє підвищенню продуктивності підприємства та покращенню організації складських операцій.

Поряд із системами WMS важливу роль у цифровізації логістичних процесів відіграють системи управління транспортом (TMS), які забезпечують ефективне планування перевезень, контроль виконання доставок і оптимізацію маршрутів руху транспортних засобів. Використання таких систем дозволяє підприємствам скоротити транспортні витрати, підвищити ефективність використання транспорту та забезпечити своєчасну доставку продукції споживачам. Крім того, TMS дають змогу отримувати оперативну інформацію про переміщення вантажів, що підвищує рівень контролю над логістичними операціями.

Поряд із системами управління транспортом у процесі цифровізації логістики важливе значення мають також технології автоматичної ідентифікації товарів. Однією з таких технологій є RFID (Radio Frequency Identification) - технологія ідентифікації об'єктів за допомогою бездротового передавання даних за допомогою радіохвиль [4, p. 168]. У логістичній діяльності підприємств використання RFID-міток дозволяє автоматизувати процеси обліку товарів та забезпечити швидке відстеження переміщення продукції на складі та під час транспортування. Завдяки цьому скорочується час виконання логістичних операцій, зменшуються витрати підприємства та підвищується ефективність управління запасами. Наприклад, міжнародна логістична компанія DHL використовує RFID для моніторингу близько 500 000 палет щомісяця [5, p. 124].

Окрім зазначених технологій, у цифровізації логістичних процесів все частіше використовується штучний інтелект (AI). Він дозволяє автоматично обробляти великі обсяги інформації, прогнозувати попит на товари та більш раціонально планувати перевезення.

У сучасній практиці багато відомих компаній уже застосовують штучний інтелект у своїй діяльності. Наприклад, впровадження системи оптимізації маршрутів на основі AI дозволило DHL скоротити пробіг вантажівок на 10–15%, а використання роботів на складах Amazon збільшило швидкість обробки товарів на 20–30% (за даними внутрішніх звітів компаній) [6, p. 4].

Також перспективною технологією у сфері логістики є блокчейн, який забезпечує надійне зберігання інформації про переміщення товарів. Його використання дає можливість відстежувати походження продукції та контролювати її якість на всіх етапах постачання. Наприклад, компанія Walmart впровадила технологію блокчейн для відстеження походження своєї продукції, що дозволяє забезпечити безпеку харчових продуктів та скоротити час, необхідний для виявлення джерела забруднення, з декількох днів до лічених секунд [7, p. 17].

Отже, цифровізація логістичних процесів є важливим напрямом розвитку сучасних підприємств в умовах зростання конкуренції та швидких змін ринкового середовища. Використання таких технологій, як WMS, TMS, RFID, штучний інтелект і блокчейн, дозволяє підприємствам підвищувати ефективність управління матеріальними потоками, покращувати організацію перевезень і забезпечувати більш якісне обслуговування споживачів.

Таким чином, впровадження цифрових технологій у логістичну діяльність сприяє зниженню витрат, підвищенню швидкості виконання операцій і забезпеченню конкурентоспроможності підприємств. У подальшому розвиток цифровізації логістики буде залишатися актуальним напрямом, оскільки сучасні технології постійно вдосконалюються та відкривають нові можливості для підвищення ефективності діяльності підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Томочко В. Удосконалення організаційно-економічних підходів до управління логістичними системами експортноорієнтованих підприємств / В. Томочко, І. Цибульський // Дослідження та інновації. Серія: Економіка. – 2024. – Т. 1, № 2(2). – С. 29–37. – URL: https://rni.com.ua/index.php/ri/article/view/20/18

2. Shanmugamani K. The implementation of warehouse management system (WMS) to improve warehouse performance in business to business (B2B) / K. Shanmugamani, F. Mohamad // International Journal of Industrial Management. – 2023. – Vol. 17, № 4. – P. 231–239. – DOI: https://doi.org/10.15282/ijim.17.4.2023.10091

3. Чупріна М. Забезпечення ефективності складської логістики на основі впровадження системи управління складськими операціями / М. Чупріна, К. Чернега // Сучасні технології комерційної діяльності і логістики : зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 31 жовт. 2025 р., м. Київ. – Київ : КНЕУ, 2025. – С. 178–181. – URL: https://ir.kneu.edu.ua/items/1d21bd4c-41ef-41cd-b7af-30fec3a8973c

4. Мовчан Є. Розробка електронного замку на базі RFID модулю / Є. Мовчан ; наук. керівник Д. Ганшин // Проблеми та перспективи реалізації та впровадження міждисциплінарних наукових досягнень : матеріали V Міжнар. наук. конф., 9 черв. 2023 р., м. Івано-Франківськ. – Вінниця : Європейська наукова платформа, 2023. – С. 168–171. – DOI: https://doi.org/10.36074/mcnd-09.06.2023

5. Шмирко Р. Радіочастотна ідентифікація (RFID) / Р. Шмирко // Природничі та гуманітарні науки : матеріали VIII Міжнар. студентської наук. конф., 24–25 квіт. 2025 р., м. Тернопіль : ТНТУ, 2025. – С. 124–125. – (Електроніка та телекомунікації).

6. Судук Н. Застосування штучного інтелекту у виробничій логістиці: сучасні практики та перспективи розвитку / Н. Судук, І. Герасимович // Економіка та суспільство. – 2025. – № 73. – DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-40

7. Weller, F. Blockchain Technology for Secure and Transparent Supply Chain Management / F. Weller // International Journal of Computing and Engineering. – 2024. – Vol. 6, № 3. – P. 15–28. – DOI: https://doi.org/10.47941/ijce.2138

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Курта Наталія Миколаївна
здобувачка другого магістерського рівня вищої освіти
факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв,
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів
Науковий керівник: ***Кошель Анна Павлівна***
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти,
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка,
м. Чернігів,
https://orcid.org/ 0000-0001-9343-7807

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ

У сучасних умовах розвитку українського суспільства, зумовлених новими суспільно-політичними викликами та російською агресією, особливої значущості набуває проблема формування у молодого покоління почуття патріотизму, відданості державі, готовності долучатися до її зміцнення та проявляти активну громадянську позицію. Саме патріотизм виступає важливим чинником становлення особистості, оскільки формує впевненість у власних силах, зміцнює віру в перемогу, утверджує повагу до свого народу та сприяє розвитку внутрішньої сили, що допомагає впевнено і рішуче рухатися до спільної мети разом із суспільством.

Патріоти́зм (грец. πατριώτης — земляк, грец. πατρίς та лат. patria — батьківщина) — громадянське почуття, змістом якого є любов до Батьківщини і готовність пожертвувати своїми інтересами заради неї, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури, особливе емоційне переживання своєї приналежності до країни, мови, історії, традицій, готовність діяти в інтересах вітчизни та постати на її захист у разі необхідності [3].

Я. Коменський, який першим у педагогіці найбільш послідовно висвітлив проблему виховання у дітей патріотизму, визначив це поняття як любов до рідної землі, місцевості, де народилася людина [6]. Пізніше сутність цього феномену розширив К. Ушинський,

який до основних засад формування патріотизму відніс вивчення середовища, де дитина народилася, рідної мови та народного фольклору, звичаїв і традицій [7].

Погляди відомих історико-культурних діячів і педагогів, зокрема Б. Грінченка, М. Драгоманова, В. Сухомлинського та інших, розкривають суттєві аспекти осмислення патріотизму та його витоків. У своїх працях вони підкреслюють історичну зумовленість цього явища, простежують його розвиток і наголошують на тісному зв'язку з ідеями родинності. Науковці акцентують, що розуміння патріотизму формується в процесі його становлення й еволюції, а також залежить від конкретних історичних умов і подій, які сприяють розвитку патріотичних почуттів. Вони підкреслюють значущість патріотизму як важливого чинника життя особистості та суспільства. Дослідження його сутності та ролі дає змогу глибше усвідомити вплив патріотизму на соціальний розвиток і становлення індивіда. Аналізуючи етимологію поняття «патріотизм», дослідники вказують на його зв'язок із почуттям належності до родини, роду й Батьківщини, що й становить основу формування патріотичних почуттів.

Особливе місце в осмисленні проблеми патріотичного виховання належить Василю Сухомлинському, який розглядав патріотизм як глибоке моральне почуття, що формується з раннього дитинства. Педагог підкреслював значення емоційно-чуттєвого досвіду дитини, любові до рідної природи, сім'ї, мови, історії та народних традицій. У його концепції патріотизм постає як духовна цінність особистості, що розвивається через гармонійне поєднання інтелектуального, морального та естетичного виховання. Важливою є думка про те, що почуття Батьківщини починається з «малої батьківщини» — рідного дому, найближчого оточення та культурного середовища [8;9].

У сучасному науково-педагогічному дискурсі поняття патріотизму та національно-патріотичного виховання розглядаються як системоутворювальні складники громадянського становлення особистості, що закладаються вже в дошкільному віці. Актуалізація цієї проблематики зумовлена соціокультурними трансформаціями та потребою формування в дітей ціннісного ставлення до Батьківщини, національної ідентичності та громадянської відповідальності.

Сучасні українські науковці трактують патріотизм як інтегративну якість особистості, що поєднує емоційно-ціннісне ставлення до рідної землі, усвідомлення своєї належності до українського народу, повагу до державних символів, мови, історії та культури, а також готовність діяти в інтересах суспільства.

І. Бех, К. Чорна стверджують, що «патріотичне виховання дітей та учнівської молоді – це комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, школи, інших соціальних інститутів щодо формування в молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави» . Любов до рідної землі проявляється у любові до рідного дому, рідної школи, рідної вулиці, міста. Це первинний стан патріотизму. Дитина здобуває свій патріотичний досвід спонтанно. Вона природньо і непомітно звикає до оточуючого її середовища, рідного слова, побуту і традицій свого народу. Ці фактори в поєднанні з культурноосвітніми

формують базову психологічну прихильність людини до своєї нації, залучають до її духовних скарбів [5].

О. Вишневський розглядає патріотизм як основу національного виховання, акцентуючи увагу на ролі традицій, історичної пам'яті та рідної мови у формуванні національної самосвідомості. У його концепції патріотичне виховання має культуровідповідний характер і спирається на духовні надбання українського народу [1].

Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку здійснюється відповідно до державних нормативних документів, які визначають стратегічні орієнтири розвитку освіти в Україні. Зокрема, у документі «Базовий компонент дошкільної освіти» наголошується на формуванні у дітей основ громадянської та соціальної компетентностей, почуття належності до українського народу, поваги до державних символів, традицій і культурної спадщини [2]. Документ акцентує увагу на необхідності виховання ціннісного ставлення до Батьківщини, що реалізується через інтеграцію національного змісту в різні види діяльності дитини.

Важливим нормативним підґрунтям є Закон України «Про освіту», який визначає серед ключових засад державної політики у сфері освіти виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу та формування громадянської відповідальності [10].

Також, у Законі України «Про дошкільну освіту» (стаття 7) одним із завдань є виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей Українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля [11].

Концептуальні положення щодо формування національної ідентичності відображено також у Концепції національно-патріотичного виховання, де підкреслюється необхідність системного підходу до виховання дітей і молоді на засадах національних та загальнолюдських цінностей [12].

Таким чином, нормативно-правова база України визначає національно-патріотичне виховання як один із пріоритетних напрямів освітньої діяльності, що забезпечує формування в дітей дошкільного віку основ громадянської свідомості та національної ідентичності.

Період дошкільного дитинства є особливо чутливим етапом розвитку, коли виховний та емоційний вплив на дитину має найбільшу ефективність. У цей віковий проміжок діти відзначаються високою здатністю до засвоєння нової інформації, підвищеною вразливістю до зовнішніх вражень, а також яскравістю образів, що формуються в їхній уяві та зберігаються в пам'яті протягом тривалого часу.

Старший дошкільний вік виступає важливим етапом становлення особистості, у якому створюються передумови для формування основ національно свідомого громадянина і патріота. У цей період закладаються базові особистісні якості, риси характеру, ціннісні орієнтації, світоглядні уявлення та моделі поведінки, що спрямовані на розвиток і активну участь у житті демократичного суспільства України.

Українські народні традиції є фундаментом національної свідомості, формуючи патріотизм через зв'язок поколінь, мову, звичаї та мистецтво. Вони виховують любов до

рідної землі, шану до предків та почуття власної гідності. Впровадження традицій у виховання (пісні, казки, обряди) зміцнює колективну ідентичність та любов до культури.

Роль народних традицій у патріотичному вихованні:

- Збереження національної ідентичності: традиції, звичаї, обряди та мова є основою, що формує обличчя нації та зберігає її унікальність.
- Формування моральних цінностей: прислів'я, приказки та казки виховують чесність, добро, працелюбність та любов до Батьківщини.
- Духовна спадковість: передача народних надбань від покоління до покоління забезпечує нерозривність зв'язку з предками.
- Символізм та культура: використання народної символіки, вишивки, писанкарства, пісень та іграшок прищеплює любов до культурної спадщини та гордість за Україну.
- Зміцнення суспільних зв'язків: спільне святкування звичаїв та ритуалів створює почуття близькості, безпеки та єдності.

Експериментальна частина дослідження була спрямована на виявлення особливостей формування національно-патріотичних цінностей у дітей старшого дошкільного віку та перевірку ефективності впровадження розробленої методики. Теоретико-методологічною основою визначення критеріїв та показників стали положення Міністерство освіти і науки України, нормативні вимоги Базовий компонент дошкільної освіти України, а також сучасні наукові підходи до національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

З метою комплексного оцінювання рівня сформованості національно-патріотичних цінностей було виокремлено три взаємопов’язані критерії: когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісний.

Когнітивний критерій відображає рівень сформованості знань дітей про державні та народні символи України, українські народні традиції, звичаї, обряди, календарно-обрядові свята, поняття «Батьківщина», «рідний край», «народ», «родина». Показниками виступали повнота, усвідомленість, системність знань, здатність до елементарних узагальнень та встановлення причинно-наслідкових зв’язків.

Емоційно-ціннісний критерій характеризує ставлення дитини до національних традицій та культурної спадщини. Показниками є позитивне емоційне ставлення до українських народних свят і звичаїв, прояв почуття гордості за свій народ, емоційна залученість під час участі у народознавчих заходах, інтерес до пізнання традицій рідного краю.

Діяльнісний критерій відображає практичну реалізацію набутих знань у різних видах діяльності. Показниками діяльнісного критерію є активність у народних іграх; участь у виконанні народних пісень, закличок, колядок; використання елементів народної символіки у творчій діяльності; дотримання норм поведінки, притаманних українській традиційній культурі.

Ґрунтуючись на результатах констатувального експерименту та на основі теоретичного аналізу проблеми дослідження, був проведений формувальний етап дослідження, який мав на меті підвищення рівня обізнаності дошкільників про особливості українських народних традицій.

Результати формувального етапу експерименту засвідчили позитивну динаміку у рівнях сформованості національно-патріотичних цінностей у дітей експериментальної групи. Зокрема, зросла кількість дітей із високим рівнем знань про народні традиції, сформувалося емоційно-позитивне ставлення до культурної спадщини, активізувалася участь у традиційних видах діяльності.

Таким чином, результати дослідження підтверджують ефективність використання українських народних традицій як засобу формування національно-патріотичних цінностей у дітей старшого дошкільного віку. Для успішної реалізації завдань проєктів, стимулювання розвитку дітей та задоволення їхніх різноманітних потреб та інтересів вихователям у дошкільних закладах важливо використовувати різноманітні види діяльності, зокрема: різновиди ігор, пізнавальну діяльність, мовленнєву діяльність, художню літературу, природу, фізичні вправи, емоційне спілкування, образотворче та музичне мистецтво, предметно-практичну діяльність тощо.

Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку доцільно реалізовувати як у щоденній життєдіяльності, так і в процесі спеціально організованих занять. Його результативність забезпечується використанням різноманітних форм і методів роботи, зокрема екскурсій вулицями рідного міста, відвідування історичних пам'яток та визначних місць, проведенням бесід і розповідей вихователя, зустрічей з цікавими людьми та узагальнюючих обговорень. Важливе значення має також використання наочних матеріалів, ознайомлення дітей з традиційною українською оселею, національними символами-оберегами (рушник, калина, віночок), а також народними ремеслами.

Ефективними формами роботи є тематичні свята й розваги, читання та інсценування художніх творів, а також залучення родин вихованців до спільних виховних заходів, що сприяє посиленню виховного впливу та формуванню у дітей емоційно-ціннісного ставлення до рідної культури і традицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вишневський О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Дрогобич : Коло, 2003. 528 с.

2. Базовий компонент дошкільної освіти / Наук. кер.: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук; Авт. кол.: А. М. Богуш, Г. В. Бєлєнька, О. Л. Богініч, Н. В. Гавриш, О. П. Долинна, Т. С. Ільченко, О. В. Коваленко, Г. М. Лисенко, М. А. Машовець, О. В. Низковська, Т. В. Панасюк, Т. О. Пироженко, Т. І. Поніманська, О. Д. Сідєльнікова, А. С. Шевчук, Л. Ю. Якименко. Державний стандарт дошкільної освіти України. Київ : Видавництво, 2012. 26 с.

3. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики : Словник. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – с. 295

4. Філімонова Т. (2020). Патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку. Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка», Том 5, № 27, с. 163-167

5. Бех І. Д. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Бех, К. Чорна. Київ. – 2014. – с. 31

6. Назаренко Г. А. Сучасні підходи до виховання культури демократії старшокласників // Матеріали наук.- практ. конференції (за результатами науково-дослідної роботи Інституту проблем виховання НАПН України у 2010 році) / за ред. І. Д. Беха, О. В. Мельника. ІваноФранківськ, 2011. Вип. І. С. 53-56.

7. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : в 2-х т. редкол.: В. М. Столєтов (голова) та ін. Київ: Рад. школа, 1983. Т. 1. 488 с.

8. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ : Радянська школа, 1977. 382 с.

9. Сухомлинський В. О. Народження громадянина. Київ : Радянська школа, 1970. 300 с.

10. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19

11. Закон України «Про дошкільну освіту» від 11.07.2001 № 2628-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14

12. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді : затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641. URL: https://mon.gov.ua

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Андрієвський Олег Олександрович,
Здобувач на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова

СТРЕСОСТІЙКІСТЬ У ЮРИДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Актуальність теми полягає у наявності того факту що, юридична діяльність традиційно належить до категорії професій з найвищим рівнем психоемоційного навантаження. Особливості роботи сучасного юриста вимагає не лише глибоких знань у галузі матеріального та процесуального права, а й надзвичайної психологічної витривалості. В умовах перманентних змін законодавства, високої соціальної відповідальності за прийняті рішення та безперервної міжособистісної взаємодії, стресостійкість стає не просто бажаною рисою характеру, а ключовим чинником професійної придатності та ефективності фахівця.

Враховуючи актуальність теми нами визначена мета дослідження: охарактеризувати проблему стресостійкості в юридичній практиці.

Професійний стрес у правозастосовній практиці має багатовимірний характер, і його психологічний аналіз дозволяє виокремити декілька фундаментальних груп стресорів. Передусім, це інформаційно-когнітивні перевантаження, що неминуче супроводжують фахівця щодня. Вони пов'язані з необхідністю оперативного опрацювання великих масивів інформації, веденням складного судового та позасудового діловодства, а також суворим дотриманням жорстких процесуальних строків. Усе це формує у працівників юридичної сфери стійкий фон психологічної тривожності та постійного очікування помилки.

Окремої уваги заслуговує розуміння стресоутворюючих чинників у різних сферах правової роботи. Наприклад, у діяльності суддів та адвокатів превалює чинник високої публічності та відкритого конфлікту сторін, що вимагає миттєвої реакції та бездоганного володіння процесуальними нормами. Натомість у практиці нотаріусів чи корпоративних юристів домінує чинник рутинності в поєднанні з максимальною скрупульозністю, де навіть незначна технічна помилка під час посвідчення угод чи оформлення довіреностей може призвести до колосальних майнових втрат клієнта [1, с. 215]. Таке розмаїття стресорів вимагає від фахівця юридичної діяльності неабиякої гнучкості психіки та здатності швидко адаптуватися до різних режимів інтелектуальної напруги. Необхідність постійно балансувати між жорсткими вимогами закону та емоційними очікуваннями клієнта створює глибокий внутрішньоособистісний рольовий конфлікт, який швидко виснажує нервову систему фахівця.

Не менш вагомим проявом професійного стресу виступає емоційний контагіоз, або так зване емоційне зараження. Юристи у своїй щоденній практиці регулярно взаємодіють

з людьми, які перебувають у стані гострої життєвої кризи, майнового чи сімейного конфлікту або притягуються до відповідальності. Несвідоме перебирання негативних емоцій клієнтів є потужним тригером психологічного та емоційного виснаження. Додатково ситуацію ускладнює загальна конфліктогенність правового середовища: жорстке протистояння сторін у судовому процесі або психологічний тиск під час складних переговорів створюють атмосферу постійної напруги. У цьому науковому контексті стресостійкість слід розуміти не як пасивну здатність мовчки витримувати дискомфорт, а як складну інтегративну властивість особистості, що гармонійно поєднує в собі емоційну, вольову та когнітивну сфери [4, с. 24].

Високостресостійкий правник здатен зберігати ясність мислення, об'єктивність аналізу та високу працездатність навіть у ситуаціях максимальної невизначеності та гострого дефіциту часу.

Ігнорування психологічної гігієни у правозастосовній діяльності неминуче призводить до серйозних деструктивних наслідків як для самого фахівця, так і для системи надання правової допомоги загалом. На індивідуальному рівні це найчастіше проявляється у формі синдрому емоційного вигорання (burnout), що супроводжується різким зниженням емпатії, появою професійного цинізму, стійкої апатії, а згодом - і психосоматичних захворювань.

На макрорівні (організаційному) такі процеси зумовлюють зниження загальної якості юридичних послуг, збільшення кількості критичних помилок у правозастосуванні та високу плинність професійних кадрів [3, с. 12]. Саме тому формування та постійне підвищення стресостійкості має розглядатися як системний і безперервний процес, який варто цілеспрямовано розпочинати ще на етапі теоретичної підготовки та проходження перших виробничих практик.

До найбільш ефективних психологічних інструментів подолання професійного стресу сучасна наука відносить цілеспрямований розвиток емоційного інтелекту (EQ). Високий рівень емоційного інтелекту дозволяє фахівцю чітко розпізнавати власні емоції та емоційні стани клієнтів, вміло дистанціюватися від чужого психологічного болю, здійснюючи життєво необхідний перехід від деструктивної емоційної емпатії до конструктивної когнітивної чуйності [2, с. 190].

Надзвичайно важливим є також системне опанування технік саморегуляції, таких як методи глибокої релаксації, психологічне розвантаження (майндфулнес) та когнітивний рефреймінг. Останній допомагає свідомо змінювати кут зору на проблему та сприймати складні професійні виклики не як фатальну загрозу, а як унікальну можливість для набуття нового досвіду та вдосконалення навичок [4, с. 45].

Підсумовуючи, можна обґрунтовано стверджувати, що стресостійкість є фундаментальною, базовою компетенцією сучасного юриста. Вона виступає своєрідним психологічним щитом, що надійно захищає фахівця від деструктивного впливу професійного середовища. Впровадження основ психологічної саморегуляції в систему підготовки правників та підтримка ментального здоров'я є абсолютно необхідною умовою забезпечення високих стандартів юридичної практики та збереження кадрового потенціалу галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ :

1. Бандурка О. М., Бочарова С. П., Землянська О. В. Юридична психологія: підручник. Харків: Вид-во НУВС, 2002. 596 с.

2. Дубчак Г. М. Психологічні основи професійної стресостійкості майбутніх фахівців: монографія. Київ: Талком, 2017. 321 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/709214/1/Dubchak_monogr.pdf

3. Костицький М. В. Теоретичні та методологічні проблеми юридичної психології // Юридична психологія. 2020. № 1(26). С. 7–15. URL: https://psychped.navs.edu.ua/index.php/psychped/issue/download/59/17

4. Стресостійкість: навчально-практичний посібник / уклад. Б. В. Варакіна, Н. О. Островська. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. 84 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4267/1/%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%95%D0%A1%D0%9E%D0%A1%D0%A2%D0%86%D0%99%D0%9A%D0%86%D0%A1%D0%A2%D0%AC---%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%BA%D0%B0.pdf

М.І. Попіль
канд.псих. наук, доцентка кафедри
психології ментального здоров'я
Національного університету «Львівська політехніка»
Д.Р. Бугір
студент 4-го курсу, спеціальність 053 «Психологія»
Національного університету «Львівська політехніка»

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІВ У КРИЗОВИХ УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасна соціокультурна ситуація в Україні, зумовлена тривалою повномасштабною агресією, докорінно змінила зміст та умови професійної діяльності педагогічних працівників. Сьогодні вчитель опиняється в епіцентрі багатофакторної кризи, де необхідність забезпечення освітнього процесу поєднується з роллю психологічного опікуна для учнів та викликами власної безпеки. У таких екстремальних обставинах професійне вигорання перестає бути лише наслідком втоми від спілкування, трансформуючись у специфічний синдром дезадаптації особистості до хронічного дистресу.

Теоретичне обґрунтування та генезис поняття. Науковий інтерес до деструктивних змін особистості в процесі праці пройшов тривалу еволюцію: від опису поодиноких випадків виснаження до визнання вигорання глобальною проблемою. Вперше термін «burnout» (вигорання) було введено у 1974 році Г. Фрейденбергером для опису деморалізації та крайньої втоми працівників допоміжних професій. Історично цей феномен спочатку розглядався суто в межах клінічного підходу як наслідок надмірної залученості в роботу та ідеалістичного ентузіазму. Проте вже у 80-х роках завдяки працям К. Маслач акцент змістився на соціально-психологічний аспект — невідповідність між особистістю та робочим середовищем (5, с. 34).

У сучасній науковій дискусії принциповим є розмежування понять «емоційне» та «професійне» вигорання. **Емоційне вигорання** традиційно інтерпретується як внутрішній симптомокомплекс виснаження почуттів та енергетичного дефіциту. С. Максименко визначає його як специфічний механізм психологічного захисту, що проявляється у формі повного або часткового вилучення емоцій у відповідь на психотравмуючі впливи. Це «економізація» внутрішніх ресурсів, коли психіка вчителя переходить у режим енергозбереження (2, с. 82).

Натомість **професійне вигорання** є ширшою системною категорією. Воно охоплює не лише емоційну сферу, а й деформацію ціннісних орієнтацій, розвиток негативних установок щодо учнів та втрату професійної ідентичності (1, с. 28). Якщо емоційне вигорання — це виснаження «палива» особистості, то професійне вигорання педагога у

кризових умовах — це системна криза особистості як фахівця, що проявляється у відчутті некомпетентності перед викликами екстремального середовища.

Аналіз сучасних детермінант вигорання. Перехід від загальнотеоретичного розуміння вигорання до аналізу його сучасних детермінант дозволяє виділити групу специфічних чинників, притаманних поточному кризовому періоду. Однією з ключових детермінант стала вимушена трансформація освітнього простору та феномен «цифрового виснаження». Дистанційне навчання в умовах безпекових загроз призвело до розмиття кордонів між робочим і приватним простором. Як зазначає Л. Карамушка, режим «завжди на зв'язку» та необхідність підтримувати якість навчання за відсутності стабільного зв'язку створюють ситуацію, коли зусилля педагога не корелюють із кінцевим результатом, що прискорює деструкцію мотиваційної сфери (1, с. 152; 5, с. 48).

Особливої ваги набувають умови праці в екстремальних обставинах, зокрема проведення уроків в укриттях. Необхідність перебувати в обмеженому, акустично навантаженому просторі разом із емоційно нестабільними учнями вимагає від педагога «подвійної відповідальності». За С. Максименком, такий режим роботи виснажує адаптаційний потенціал особистості, провокуючи стан «втоми від співчуття» (compassion fatigue) (2, с. 91). Вчитель стає реципієнтом вторинної травматизації, ігноруючи власну потребу в безпеці задля стабілізації дітей.

Глибинною психологічною детермінантою вигорання є дефіцит суб'єктивного контролю. Згідно з теорією А. Бандури, успішність діяльності залежить від віри людини у власну здатність впливати на ситуацію. Проте в умовах війни, коли освітній процес постійно переривається повітряними тривогами, вчитель втрачає можливість планування, що руйнує професійну впевненість та веде до виникнення «захисної апатії» (4, с. 124). Динаміка вигорання в таких умовах характеризується стрімким переходом до стадії виснаження, де емоційне оніміння виступає єдиним доступним способом збереження цілісності професійного «Я».

Висновки. Таким чином, професійне вигорання педагогів у сучасних умовах є результатом складної взаємодії безпекових викликів, специфіки дистанційної роботи та системного емоційного перевантаження. Якщо емоційне вигорання є симптомом виснаження почуттів, то професійне вигорання — це втрата цілісності фахівця під тиском зовнішньої кризи. Теоретичний аналіз підтверджує, що ключового значення набуває розвиток індивідуальної резильєнтності — здатності вчителя відновлювати внутрішні ресурси та зберігати професійну ідентичність в умовах тривалої невизначеності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Карамушка Л. М. Психологія освітнього менеджменту : навч. посіб. Київ : Либідь, 2004. 424 с.
2. Максименко С. Д. Психологія особистості : підручник. Київ : КММ, 2007. 296 с.
3. Терлецька Л. Г. Психологія здоров'я та резильєнтності особистості : навч. посіб. Київ : Слово, 2013. 160 с.
4. Bandura A. Self-efficacy: The exercise of control. New York : Freeman, 1997. 604 p.
5. Maslach C., Leiter M. P. The Burnout Challenge: Managing People's Relationships with Their Jobs. Cambridge : Harvard University Press, 2022. 256 p.

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Добровінська Руслана
студентка 3 курсу спеціальності «Видавництво та поліграфія»
Житомирського державного університету
імені Івана Франка
(м. Житомир)

РОЗРОБКА ЦИФРОВОЇ ПЛАТФОРМИ ЖИТОМИРСЬКОГО МОЛОЧНОГО ЗАВОДУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА ІМІДЖЕВОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

У роботі досліджено процес формування цифрової платформи промислового підприємства як складного медійного продукту. Проаналізовано професійні аспекти підготовки текстового й візуального наповнення, а також особливості технічного втілення дизайну в межах брендингової стратегії. Визначено роль вебресурсу у зміцненні ділової репутації виробника харчової продукції.
Ключові слова: *цифрова платформа, медіадизайн, професійна комунікація, технічне редагування, візуальна ідентичність, Tilda Publishing, іміджеве позиціонування.*

У сучасних умовах трансформації медіасередовища цифрова платформа стає не лише інформаційним ресурсом, а стратегічним інструментом іміджевого позиціонування та професійної взаємодії з партнерами й споживачами. Для підприємств харчової галузі, зокрема для Житомирського молочного заводу, якісне представлення у вебпросторі є необхідною умовою підтримки конкурентоспроможності. Актуальність дослідження зумовлена потребою адаптації класичного фірмового стилю підприємства до вимог новітніх медіатехнологій для покращення сприйняття бренду аудиторією.

Житомирський молочний завод сьогодні демонструє високу динаміку росту, що підтверджується присутністю його торгових марок у найбільших ритейл-мережах України. Проте багатовекторність маркетингової стратегії, що охоплює як масовий сегмент (ТМ «Зоряна»), так і професійну лінійку HoReCa («Professional Milk Line», «Master Milk»), потребує єдиного цифрового центру для систематизації комунікації. Аналіз ринку молочної продукції та стратегій конкурентів, таких як «Галичина», «Яготинське» та «Селянське», доводить, що перевагу отримують бренди, які вдало поєднують автентичні цінності з інноваційним візуальним контентом.

Професійна підготовка контенту для цифрової платформи ґрунтується на засадах технічного редагування та інформаційної лаконізації. Основною метою цього етапу є трансформація великих обсягів виробничої та юридичної інформації у зручний для сприйняття формат. Технічне редагування дозволяє відмовитися від надмірних описів на

користь конкретних характеристик: температурних режимів, типу пакування (ТБА), термінів придатності тощо. Такий підхід не лише спрощує навігацію, а й демонструє експертність підприємства, що позитивно впливає на рівень довіри відвідувачів.

Важливим складником іміджевого позиціонування є візуальна концепція проєкту. Вона базується на фірмовому логотипі заводу – насиченому червоному кольорі з білим накресленням назви. Для цифрової платформи обрано поєднання цього активного кольору з «повітряним» білим простором, що створює відчуття чистоти, свіжості та стерильності, необхідних для молочного бренду. Шрифтову систему побудовано на використанні сучасного геометричного гротеску Montserrat, який забезпечує високу читабельність на будь-яких пристроях та юридичну безпеку використання ліцензійного ПЗ.

Технічне втілення платформи на базі Tilda Publishing дозволяє реалізувати складну навігаційну модель із повною адаптивністю під мобільні пристрої. Завдяки використанню професійно оброблених фото пакування, створених у Adobe Photoshop, вдалося досягти високого рівня реалістичності візуального контенту. Верифікація матеріалів на кожному етапі – від коректорської вичитки до тестування – гарантує логічну цілісність та бездоганний вигляд ресурсу.

Розроблена цифрова платформа є цілісним інструментом професійної комунікації, який успішно інтегрує видавничі стандарти, медіадизайн та технічні можливості. Такий комплексний підхід забезпечує Житомирському молочному заводу надійний фундамент для зміцнення ділової репутації та успішного просування продукції в сучасному медіапросторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аакер Д. С. Створення сильних брендів / Пер. з англ. М.: Видавничий дім Гребенникова, 2008. 440 с.
2. ДСТУ 3017:2015. Видання. Основні види. Терміни та визначення. К.: УкрНДНЦ, 2016.
3. Офіційний сайт Житомирського молочного заводу. URL: https://www.zhmzmoloko.com/
4. Різник О. О. Шрифти. Розробка, використання, правовий захист. К.: ВІПОЛ, 2003.
5. Шевченко В. Е. Формування візуального образу видання. К.: Палівовода А. В., 2011.
6. Tilda Publishing: конструктор для візуального створення та верстки сайтів. URL: https://tilda.cc/ua/

Зіновчук С.Ю.,
здобувачка вищої освіти ІІІ курсу
першого (бакалаврського) рівня
Навчально-наукового інституту філології та журналістики,
спеціальність «Видавництво та поліграфія»,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
Дюжева К. В.
старший викладач, кандидат філологічних наук
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВЕБСАЙТ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ВИДАВНИЦТВО ТА ПОЛІГРАФІЯ» ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА ІМІДЖЕВОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ

Ключові слова: *видавництво та поліграфія, вебсайт, вебдизайн, іміджеве позиціонування.*

У сучасному періоді цифровізації наявність у будь-якого підприємства чи компанії ефективного каналу комунікації є запорукою успіху для іміджевого позиціонування на певному ринку. Не винятком є і заклади вищої освіти, адже завдяки саме ефективним каналам комунікації університети можуть підвищити рівень іміджевого позиціонування та привернути увагу абітурієнтів.

Мета роботи – розробити цифрову платформу для спеціальності «Видавництво та поліграфія» Житомирського державного університету імені Івана Франка як інструмент для комунікації з майбутніми студентами та для конкурентоспроможності на національному рівні.

За результатами проведеного аналізу ми встановили, що світовими лідерами у підготовці фахівців галузі є Сіднейський університет в Австралії, Штутгартський університет медіа в Німеччині та Рочестерський технологічний інститут. Дані заклади вищої освіти демонструють розвиток спеціальності у бік сучасних технологій та дизайну. Україна має низку університетів, які готують фахівців у цій сфері, серед них провідними є Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця та Національний університет «Львівська політехніка». У Житомирі лише один університет займається підготовкою студентів за спеціальністю «Видавництво та поліграфія» – Житомирський державний університет імені Івана Франка [4].

Проведений SWOT-аналіз встановив, що основною слабкою стороною цієї спеціальності є відсутність цифрової платформи, яка б надавала достатню інформацію потенційним абітурієнтам. Серед найсильніших сторін ми виділили унікальність на регіональному ринку освітніх послуг та міждисциплінарність. Аналіз цільової аудиторії та її сегментація дозволили

виділити чотири групи (абітурієнти, батьки, студенти, роботодавці), для яких сайт був би актуальним, та сформувати основу для структури сайту [2].

Перед створенням самого сайту ми провели повну підготовку матеріалів для його наповнення, яка включала такі етапи, як-от: технічне редагування текстів, вибір шрифтових гарнітур, розробка візуальної концепції та редакторська підготовка матеріалів. На етапі технічного редагування було підготовлено тексти про спеціальність та їхнє оформлення згідно з видавничими нормами, а також проведено уніфікацію термінології. Вибір шрифтів ґрунтувався на шрифтовій парі TildaSerif та Literata, яка забезпечила читабельність та естетичний вигляд. Візуальна концепція сайту розроблялася на основі раніше створених брифу та мудборду, і передбачає академічний стиль з яскравими акцентами для творчого характеру. Останній етап – редакторська підготовка, яка проводилася гібридним підходом, що передбачає використання онлайн-інструменту Grammarly [1;3].

Створення цифрової платформи відбувалося за допомогою конструктора сайтів Tilda, який не передбачає наявності фахових знань у сфері програмування. Сайт опублікований за адресою: https://vydavnytstvo-zhdu.tilda.ws/. Структура сайту складається з шести тематичних блоків «Hero» блок, «Про спеціальність», «Абітурієнту», «Портфоліо», «Студенту» та Футер. Кожен блок наповнений контентом, актуальним для різних груп цільової аудиторії. У блоці «Студенту» міститься посилання на журнал, розклад та групу з різними тематичними гілками, яку ми створили для студентів. В подальшому здобувачі освіти самостійно наповнюватимуть групу контентом.

Очікується, що нова та сучасна цифрова платформа забезпечить достатньою інформацією абітурієнтів та збільшить вірогідність вступу саме в Житомирський державний університет імені Івана Франка, підвищить рівень іміджу на ринку освітніх послуг та покращить комунікацію зі студентами. У подальшому сайт оновлюватиме контент, розширюватиме портфоліо студентів та інтегруватиме із соціальними мережами кафедри.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бережна О. Б., Андрющенко Т. Ю. Типографіка як складова веб-дизайну.URL:https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/26377/1/2021-Berezhna%20O%20B,%20Andryuschenko%20T%20Yu.pdf (дата звернення: 27.03.2026).

2. Цільова аудиторія: що це та як визначити. NetHunt : сайт. URL: https://nethunt.ua/blog/tsilova-audytoriia/ (дата звернення: 17.03.2026).

3. Шаура А. Основні етапи створення дизайну веб-сайтів. Етнокультурні традиції в образотворчому мистецтві та дизайні України : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. / редрада: А. А. Руденченко, В. І. Зайцева, О. В. Ковальчук та ін. Київ, 2023. С. 391—394. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/24681/1/ APSD_2023_V1_P391-394.pdf (дата звернення: 05.04.2026).

4. EduRank.org : сайт. URL: https://edurank.org/liberal-arts/publishing/ (дата звернення: 02.03.2026).

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Арбузова Анастасія Вячеславівна
здобувач вищої освіти
факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет,
Україна
Горпинич Ольга Валеріївна
кандидат філософських наук, доцент
Державний торговельно-економічний університет,
Україна

«ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДІ»

Сучасне суспільство вирізняється високим рівнем цифрової інтеграції, у межах якої соціальні мережі трансформувалися на один із ключових інституційних чинників соціалізації. Вони функціонують як специфічне інформаційно-комунікативне середовище, що одночасно задовольняє базові соціальні потреби — у спілкуванні, самовираженні та відчутті приналежності — і водночас істотно змінює механізми формування ціннісних орієнтацій та ідентичності, розмиваючи межі між «реальним» і «віртуальним» вимірами особистості.

Особливої значущості цей вплив набуває у молодіжному віці, який є критичним етапом становлення ідентичності. Відповідно до концепції Еріксона, саме в цей період відбувається так звана «криза ідентичності», у структурі якої індивід активно шукає відповідь на питання власного «Я» [1]. У сучасних умовах соціальні мережі виступають не лише додатковим, а нерідко й домінуючим аспектом соціалізації, що безпосередньо впливає на формування самооцінки, системи цінностей та відчуття належності до певних соціальних груп.

Водночас трансформації зазнає і саме розуміння ідентичності. У класичному трактуванні, запропонованим Еріксоном, вона передбачає відносну цілісність і безперервність самосприйняття особистості в поєднанні з її соціальною інтегрованістю. Проте в умовах цифрової епохи ця концепція еволюціонує у бік так званої «плинної ідентичності», яку обґрунтовував Зигмунт Бауман [1]. Така ідентичність характеризується нестабільністю, фрагментарністю та здатністю до постійної реконфігурації під впливом змінного інформаційного середовища, що формується, зокрема, соціальними мережами.

У цьому контексті цифрова ідентичність дедалі частіше розглядається як невід'ємний елемент загальної «Я-концепції» [2]. Згідно з аналітичними матеріалами UNESCO (2023),

соціальні медіа виконують функцію своєрідних «лабораторій ідентичності», в межах яких молодь експериментує з різними соціальними ролями, поведінковими моделями та способами самопрезентації [3]. Однією з ключових характеристик цього впливу є можливість цілеспрямованого конструювання власного образу: користувачі відбирають контент, редагують візуальні матеріали та формують наративи про власне життя, створюючи бажану версію себе. Такий процес, з одного боку, стимулює розвиток рефлексії та самовираження, а з іншого — може спричиняти розрив між автентичним і ідеалізованим «Я», формуючи середовище постійного соціального порівняння, що впливає на самооцінку та психоемоційний стан [2].

Цю логіку доповнює підхід Ервінга Гоффмана, відповідно до якого особистість формується через «сценарії» соціальної взаємодії та самопрезентації [4]. Соціальні мережі, такі як Facebook, Instagram чи TikTok, значно розширюють можливості для такого «перформативного» відтворення ідентичності. На відміну від фізичного соціального простору, віртуальне середовище дозволяє більш вибірково конструювати власний образ, варіюючи стиль, зміст і форми самопрезентації. У результаті формується множинність ідентичностей, що співіснують у різних цифрових контекстах, створюючи нову, динамічну модель особистості. Вона суттєво відрізняється від традиційного уявлення про ідентичність як стабільну й монолітну структуру та відображає складність і суперечливість процесів самовизначення у сучасному цифровому суспільстві.

Поряд із конструктивними можливостями, вплив соціальних мереж на формування ідентичності молоді супроводжується комплексом викликів і потенційних загроз, які не можна ігнорувати. Одним із ключових викликів постає феномен інформаційного перенасичення, що супроводжується фрагментацією свідомості. Безперервний потік різнорідного контенту ускладнює процеси глибокого критичного осмислення інформації, сприяючи формуванню поверхневого сприйняття соціальної реальності та, як наслідок, нестійкої, ситуативної ідентичності. Додатковим чинником виступає алгоритмічна логіка функціонування соціальних платформ, яка формує так звані «інформаційні бульбашки» — замкнені інформаційні середовища, де користувач взаємодіє переважно з контентом, що підтверджує вже наявні переконання, обмежуючи можливості для розвитку критичного мислення та альтернативних світоглядних позицій.

Не менш важливим є психоемоційний вимір впливу соціальних мереж. Наукові дослідження засвідчують зв'язок між інтенсивним використанням цифрових платформ і поширенням таких явищ, як синдром упущеної вигоди (FOMO), підвищений рівень тривожності та зниження самооцінки [5]. Постійне зіставлення себе з ідеалізованими образами, що домінують у соціальних медіа, формує у молоді нереалістичні стандарти успішності та благополуччя, що, у свою чергу, може породжувати внутрішні конфлікти та дисгармонію у структурі «Я».

Трансформацій зазнають і процеси соціалізації. Традиційні форми соціальної взаємодії, засновані на безпосередньому міжособистісному контакті, дедалі частіше доповнюються або навіть витісняються цифровими практиками. Це змінює характер соціальних зв'язків, роблячи їх більш мережевими, проте водночас менш глибокими та більш фрагментарними. Разом із тим соціальні мережі відкривають нові можливості для

накопичення соціального капіталу, зокрема через розширення кола контактів, доступ до інформаційних ресурсів та участь у різноманітних онлайн-спільнотах.

У цьому контексті особливої уваги набуває феномен цифрової самості, який відображає здатність індивіда конструювати та модифікувати власну ідентичність залежно від комунікативної ситуації та цільової аудиторії [6]. У рамках соціальних мереж особистість може одночасно репрезентувати декілька варіантів «Я», адаптуючи свою поведінку, цінності та способи самопрезентації до різних соціальних контекстів. Така множинність ідентичностей, з одного боку, сприяє розвитку гнучкості та адаптивності, а з іншого — може призводити до внутрішньої дезінтеграції та втрати відчуття цілісності. Важливо, що цифрова ідентичність у цьому випадку набуває характеру свідомо сконструйованого продукту, що істотно відрізняється від більш спонтанного та органічного процесу формування ідентичності у традиційному соціальному середовищі.

Таким чином, соціальні мережі є складним і багатогранним феноменом, який має як позитивний, так і негативний вплив на формування ідентичності молоді. Вони створюють нові можливості для самовираження, соціальної взаємодії та культурного розвитку, водночас породжуючи виклики, пов'язані з психологічним благополуччям, інформаційною безпекою та цілісністю особистості. У сучасних умовах важливо не лише досліджувати ці процеси, але й розробляти ефективні стратегії їх регулювання, спрямовані на забезпечення гармонійного розвитку молоді у цифровому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бескоровайний В. Вплив соціальних мереж на формування національної ідентичності здобувачів вищої освіти. Молодь і ринок, 2025. URL: https://mir.dspu.edu.ua/article/view/322259 (дата звернення: 14.04.2026).

2. Амплєєва О. М., Бехтольд Д. О. Вплив соціальних мереж на розвиток Я-концепції сучасної молоді. Психологія та соціальна робота, 2024. URL: https://dspace.onu.edu.ua/items/9fee2cf7-1ca4-405c-8cdb-8c1de955e303 (дата звернення: 14.04.2026).

3. Global Education Monitoring Report 2023: Technology in education: A tool on whose terms? UNESCO, 2023. URL: https://www.unesco.org/gem-report/en/technology (дата звернення: 14.04.2026).

4. Сметана А., Григор'єва С. Вплив соціальних медіа на формування ідентичності молоді. Харків: НТУ "ХПІ", 2024. С. 103-105 URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/items/376c709e-8f0a-498c-86fb-54eddd7468b7 (дата звернення: 15.04.2026).

5. Голембьовська Е. Вплив соціальних мереж на соціальний та емоційний стан молодих людей. Освітологія, 2024. URL: https://osvitologia.kubg.edu.ua/index.php/osvitologia/article/view/188 (дата звернення: 15.04.2026).

6. Кедик Ю. Інформаційно-психологічний вплив соціальних мереж на формування сучасної молоді. Одеса: ОНЕУ, 2025. URL: https://dspace.oneu.edu.ua/items/5d8c4eea-8960-444e-ba75-752c4e33e71d

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Лемешко В'ячеслав Анатолійович,
аспірант КПІ ім. Ігоря Сікорського
Базака Юрій Анатолійович,
старший викладач КПІ ім. Ігоря Сікорського
Дубік Роман Миколайович,
старший викладач КПІ ім. Ігоря Сікорського

РЕСУРСНО-ОРІЄНТОВАНЕ ПЛАНУВАННЯ КРОКІВ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ У ПЛАТФОРМАХ АВТОМАТИЗАЦІЇ БІЗНЕС-СЕРВІСІВ

Вступ. Сучасні платформи автоматизації бізнес-сервісів повинні одночасно підтримувати візуальне моделювання процесів, виконання BPMN-кроків, контроль ресурсів і дотримання цільових показників рівня сервіс[1-3]. Однак за змінного навантаження стандартні механізми черг та базові політики диспетчеризації не гарантують передбачуваного старту кроків, що призводить до накопичення черги, деградації продуктивності та порушення часових обмежень[4-6]. Тому актуальним є розроблення такого підходу, який поєднає моніторинг, багаторесурсну перевірку здійсненності запуску та вибір правила планування залежно від поточного стану середовища. Ця задача конкретизується через три взаємопов'язані напрями: побудову моделі кроку бізнес-процесу як задачі з багатовимірними ресурсними потребами, розроблення реактивного мульти-токенового планування за дедлайном старту та удосконалення правила "перший прийшов - перший оброблений" з механізмом ресурсного допуску[7-10].

Теоретична частина. У запропонованій моделі кожний крок процесу подається як задача J_i = <q_i, d_i, r_i>, де q_i - момент постановки в чергу, d_i - дедлайн старту, r_i = (cpu_i, ram_i, io_i) - вектор ресурсних потреб. На момент часу t множина допустимих до запуску задач визначається як A(t) = {J_i | r_i <= R_free(t)}, де R_free(t) - доступний обсяг ресурсів. Для дедлайн-орієнтованої політики вибір чергової задачі задається співвідношенням J* = arg min_{J_i ∈ A(t)} d_i. Тобто з усіх допустимих задач перевага надається тій, яка має найменший дедлайн старту. Для удосконаленого FCFS-підходу зберігається порядок надходження, але запуск відкладається, якщо задача не проходить багаторесурсну перевірку. Це зменшує ризик аварійних станів, спричинених дефіцитом пам'яті або перевищенням допустимого рівня паралельності.

Показником ефективності доцільно використовувати частку порушень дедлайнів старту δ = N_viol / N, де N_viol - кількість задач, що не стартували вчасно, а N - загальна кількість

задач у вибірці. Теоретично це дає змогу порівнювати альтернативні політики не лише за пропускною здатністю, а й за якістю сервісу. Для наочного подання доцільні дві форми візуалізації: структурна схема замкненого контуру "черга - телеметрія - планувальник - виконання" та порівняльна таблиця правил диспетчеризації. Перша демонструє логіку керування, друга - різницю між пріоритетом за дедлайном і черговістю надходження.

Схема теоретичного контуру керування

Черга задач → **Телеметрія** → **Ресурсна перевірка** → **Вибір правила** → **Запуск / контроль**

Порівняння політик планування

Політика	Критерій вибору	Перевага	Обмеження
FCFS	Порядок надходження	Простота реалізації	Не враховує дефіцит ресурсів
Модифікований FCFS	Перша допустима задача в черзі	Зберігає черговість і знижує ризик перевантаження	Може відкладати старт за пікових умов
RMRT-EDF	Найменший дедлайн серед допустимих задач	Краще підтримує часові вимоги	Потребує точної телеметрії

Практична частина. У практичній площині результати доцільно застосовувати під час проєктування платформ, у яких одночасно виконуються кроки погодження документів, обробки звернень, інтеграційні виклики та фонові перевірки. Для цього кожному кроку призначається ресурсний профіль і допустимий час старту, після чого система моніторингу збирає дані про завантаження CPU, RAM, I/O, довжину черги та вік очікування задач. На основі цих даних планувальник обирає одну з двох політик: для критичних за часом операцій - RMRT-EDF, для регламентних послідовних операцій - модифікований FCFS. Саме тут доречно використовувати діаграми: блок-схему руху задач, діаграму станів черги та порівняльну таблицю допустимих/недопустимих запусків за ресурсами. Такі візуальні засоби корисні не лише для презентації, а й для верифікації моделі перед впровадженням.

Висновки. Практична цінність підходу полягає у можливості ще на етапі архітектурного проєктування оцінити, як змінюватиметься поведінка системи при різних правилах диспетчеризації та ресурсних обмеженнях, не звертаючись до результатів програмної реалізації. Запропонований підхід узгоджує моделювання бізнес-процесів, телеметричний контроль і багаторесурсне планування. Це створює теоретичну основу для підвищення стабільності виконання бізнес-сервісів у динамічних середовищах та для подальшого розвитку адаптивних платформ автоматизації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корнага Я. І., Лемешко В. А. Порівняння алгоритмів Modified First-Come-First-Served та Reactive Multi-Resource Token-Earliest Deadline First за умов обмеженого доступу до оперативної пам'яті // Телекомунікаційні та інформаційні технології. 2025. № 3. С. 26-33. DOI: 10.31673/2412-4338.2025.038704.

2. Лемешко В. А. Формалізація процесу планування за методом RMRT-EDF з урахуванням обмежених ресурсів // Адаптивні системи автоматичного управління. 2025. Т. 2, № 47. С. 101-107. DOI: 10.20535/1560-8956.47.2025.340183.

3. Пархомей І., Бойко Ю., Лемешко В. Алгоритм налаштування кількості потоків для виконання фонових задач // Вимірювальна та обчислювальна техніка в технологічних процесах. 2024. № 4. С. 162-173. DOI: 10.31891/2219-9365-2024-80-20.

4. Havur G., Cabanillas C., Mendling J., Polleres A. Resource Allocation with Dependencies in Business Process Management Systems // Business Process Management Forum. 2016. Vol. 260. P. 3-19. DOI: 10.1007/978-3-319-45468-9_1.

5. Cabanillas C., Garcia J. M., Resinas M., Ruiz D., Mendling J., Ruiz-Cortes A. Priority-Based Human Resource Allocation in Business Processes // Service-Oriented Computing. 2013. Vol. 8274. P. 374-388. DOI: 10.1007/978-3-642-45005-1_26.

6. Audsley N. C., Burns A., Richardson M. F., Wellings A. J. Hard real-time scheduling: the deadline-monotonic approach // IFAC Proceedings Volumes. 1991. Vol. 24, No. 2. P. 127-132. DOI: 10.1016/S1474-6670(17)51283-5.

7. Bonifaci V., Chan H.-L., Marchetti-Spaccamela A., Megow N. Algorithms and complexity for periodic real-time scheduling // ACM Transactions on Algorithms. 2012. Vol. 9, No. 1. Art. 6. P. 1-19. DOI: 10.1145/2390176.2390182.

8. Rahimikhanghah A., Tajkey M., Rezazadeh B., Rahmani A. M. Resource scheduling methods in cloud and fog computing environments: a systematic literature review // Cluster Computing. 2022. Vol. 25, No. 2. P. 911-945. DOI: 10.1007/s10586-021-03467-1.

9. Mutichiro B., Tran M.-N., Kim Y.-H. QoS-Based Service-Time Scheduling in the IoT-Edge Cloud // Sensors. 2021. Vol. 21, No. 17. Art. 5797. DOI: 10.3390/s21175797.

10. Singh S., Chana I. A Survey on Resource Scheduling in Cloud Computing: Issues and Challenges // Journal of Grid Computing. 2016. Vol. 14, No. 2. P. 217-264. DOI: 10.1007/s10723-015-9359-2.

УДК 004. 43

Мельник Олександр Васильович
к.т.н., доцент кафедри програмного забезпечення,
Вінницький національний технічний університет,
e-mail: vinncei@gmail.com
Кравець Денис Олександрович
студент групи 5ПІ-22б,
факультет інформаційних технологій та
комп'ютерної інженерії,
Вінницький національний технічний університет,
e-mail: sbu.gov.vn@gmail.com

РОЗРОБКА ВЕБ СИСТЕМ МІНІМІЗАЦІЇ ВИТРАТ ЗАКЛАДІВ ХАРЧУВАННЯ НА ОСНОВІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПІДБОРУ ПОСТАЧАЛЬНИКІВ

Анотація. *У роботі досліджено підходи до автоматизації закупівельних процесів у закладах харчування засобами веб технологій. Розглянуто проблему ручного порівняння пропозицій постачальників, яке є трудомістким та схильним до помилок. Проаналізовано існуючі аналоги – MarketMan, Apicbase та Supy – і виявлено їх спільний недолік: орієнтація на великий бізнес без підтримки гнучкого вибору постачальника. Запропоновано веб систему, що автоматизує підбір постачальників на основі комплексної оцінки ціни продукту, вартості та терміну доставки, а також рейтингу постачальника. Реалізовано сервіси авторизації, управління меню, перегляду постачальників та їх продуктів. Показано, що використання алгоритму оптимальності підвищує обґрунтованість вибору постачальника та знижує витрати закладу харчування.*
Ключові слова: *веб застосунок; автоматизація закупівель; мінімізація витрат; підбір постачальників; заклади харчування; Spring Boot.*

Abstract. *The paper investigates approaches to automating procurement processes in food service establishments using web technologies. The problem of manual comparison of supplier proposals, which is labor-intensive and errorprone, is addressed. Existing analogues — MarketMan, Apicbase, and Supy — are analyzed, and their common drawback is identified: orientation toward large businesses without support for flexible supplier selection. A web system is proposed that automates supplier selection based on a comprehensive evaluation of product price, delivery cost and time, and supplier rating. Services for authorization, menu management, and supplier browsing have been implemented. It is shown that the use of an optimality scoring algorithm improves the validity of supplier selection and reduces costs for food service establishments.*
Keywords: *web application; procurement automation; cost minimization; supplier selection; food service; Spring Boot.*

Вступ

Ресторанний бізнес функціонує в середовищі, де контроль над витратами безпосередньо впливає на рентабельність закладу. Ціни постачальників регулярно змінюються, умови доставки різняться, а асортимент доступних продуктів постійно оновлюється. У такій ситуації менеджери змушені витрачати значний час на ручне порівняння пропозицій, що знижує загальну ефективність роботи і підвищує ймовірність прийняття економічно невигідних рішень.

Більшість закладів харчування досі не має спеціалізованих інструментів для автоматизації цього процесу. Закупівельні рішення нерідко приймаються на основі звички або особистих домовленостей із постачальниками, без системного аналізу актуальних цін і умов. Це призводить до надлишкових витрат, які за умови правильно організованого підбору постачальників можна суттєво скоротити. У цьому контексті розробка власної інтегрованої веб системи для мінімізації витрат закладів харчування є не лише доцільною, а й необхідною.

Основна частина

Цифрові системи управління закупівлями у сфері харчування спираються на збір і обробку даних про наявні продукти, асортимент постачальників, ціни та умови доставки. Основні методи взаємодії включають ручне введення позицій меню користувачем, автоматичний підбір постачальників на основі критеріїв оптимальності, а також збереження та редагування сформованих меню. Ручний підбір є простим, проте схильним до суб'єктивних рішень. Використання алгоритмів порівняльної оцінки дозволяє підвищити обґрунтованість вибору і знизити загальні витрати закладу.

Для аналізу та порівняння постачальників у розробленій системі застосовується алгоритм оптимальності, що враховує три ключові параметри. Ефективна вартість обчислюється як сума ціни продукту, вартості доставки та часового штрафу (кожна година очікування додає 0.5 умовних одиниць до загальної вартості). На основі ефективної вартості та рейтингу постачальника розраховується показник оптимальності: відношення рейтингу до ефективної вартості, помножене на сто. Залежно від обраної стратегії список пропозицій сортується за ціною, рейтингом або показником оптимальності.

Порівняння різних методів показує, що комплексна оцінка постачальника забезпечує більш обґрунтований вибір, але потребує відповідно організованої структури даних і узгодженої взаємодії між сервісами. Прості підходи (вибір лише за ціною) працюють швидше, але менш точні: найдешевший варіант із тривалою і дорогою доставкою може виявитись невигідним.

Особливу увагу приділено архітектурі системи та реалізації сервісів. Серверна частина розроблена на платформі Java 17 з використанням фреймворку Spring Boot, збереження даних забезпечено через JPA/Hibernate та PostgreSQL. Клієнтська частина побудована на основі Thymeleaf-шаблонів у поєднанні з HTML, CSS та JavaScript. Реалізовано чотири сервіси: авторизації ресторану, формування меню з автоматичним підбором постачальників, управління збереженими меню та перегляду постачальників із пошуком і сортуванням.

Аналіз існуючих систем – MarketMan, Apicbase та Supy – демонструє, що найбільш поширеними є комплексні рішення, орієнтовані на великий ресторанний бізнес.

Водночас існують певні обмеження: відсутність гнучкого ручного вибору постачальника, висока вартість впровадження та надлишковий функціонал для малих і середніх закладів. Перспективними напрямами розвитку є розширення бази постачальників, інтеграція з обліковими системами та застосування методів машинного навчання для прогнозування оптимальних закупівель.

Висновки

У роботі показано, що застосування алгоритму комплексної оцінки постачальників у веб системі управління закупівлями дозволяє автоматично підбирати оптимального постачальника для кожної позиції меню з урахуванням ціни, вартості та терміну доставки і рейтингу. Реалізована система надає менеджеру ресторану зручний інструмент для швидкого формування, збереження та редагування меню без технічних знань. Найбільш ефективним виявився підхід, що поєднує серверний рендеринг через Thymeleaf із динамічними REST-запитами засобами JavaScript, що забезпечує зручну роботу без перезавантаження сторінок. Тестування підтвердило повну працездатність системи та відповідність поставленому технічному завданню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. MarketMan: Restaurant Inventory Management Software [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.marketman.com. Дата звернення: 10.02.2026 р.

2. Apicbase: Food Management Platform for Restaurant Chains [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://apicbase.com. Дата звернення: 10.02.2026 р.

3. Spring Boot Reference Documentation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://docs.spring.io/spring-boot/docs/current/reference/html/. Дата звернення: 11.02.2026 р.

4. PostgreSQL 16 Documentation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.postgresql.org/docs/16/index.html. Дата звернення: 11.02.2026 р.

Франков Олександр Сергійович
провідний науковий співробітник
Український науково-дослідний інститут
спеціальної техніки та судових експертиз
Служби безпеки України
м. Київ,

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА МІКРОЕЛЕКТРОНІКИ АНАЛІТИЧНИМ ТА ЛАБОРАТОРНИМ ОБЛАДНАННЯМ

Забезпечення підприємств радіоелектронної промисловості аналітичним та лабораторним обладнанням не зводиться тільки до правильного оформлення тендерів. Від якості приладів залежить не тільки точність одержуваних даних, а й загальна ефективність роботи дослідних та виробничих лабораторій.

Лабораторно-аналітичне обладнання виступає найважливішим інструментом для контролю якості, проведення експериментів та розробки нових продуктів. Вірне розуміння вимог до оснащення, впровадження інноваційних технологій та вибір надійних постачальників – все це відіграє вирішальну роль у досягненні конкурентних переваг на ринку.

Ми розглянемо основні аспекти, пов'язані з комплектацією підприємств, включаючи критерії вибору обладнання, його відповідність сучасним стандартам якості, а також вплив на виробничі процеси та наукову співпрацю. Ми також порушимо питання бюджетування та фінансування закупівель, а також важливість технічної підтримки та обслуговування обладнання в процесі експлуатації. Ретельна увага до цих питань допоможе забезпечити ефективну роботу лабораторій та підвищити рівень проведених дослідницьких проектів.

Лабораторно-аналітичне обладнання - це широкий спектр приладів та пристроїв, призначених для проведення наукових досліджень, контролю якості продукції та інших цілей. Системи лабораторного обладнання є комплексами, що складаються з декількох приладів, об'єднаних загальним завданням. Вони можуть включати спектрометри електронного парамагнітного резонансу (ЕПР), системи для флеш-хроматографії, кювети для спектрофотометрії і флюорометрії, а також системи пробопідготовки.

Аксесуари для лабораторного обладнання – це додаткові пристрої та компоненти, що розширюють можливості основних приладів. Вони дозволяють проводити більш складні дослідження, підвищувати точність та надійність результатів, а також забезпечувати безпеку роботи.

Серед конкретних систем лабораторного устаткування можна назвати такі: - спектрометри ЕПР - прилади, призначені для вимірювання концентрації вільних

радикалів та парамагнітних центрів у речовинах. Вони широко використовуються у наукових дослідженнях, контролі якості продукції та діагностиці матеріалів;

- системи для флеш-хроматографії – комплекси, що дозволяють проводити швидкий та точний аналіз складні суміші речовин. Вони застосовуються у фармацевтиці, харчовій промисловості, нафтохімії та інших галузях;
- кювети для спектрофотометрії та флюориметрії – спеціальні контейнери, що використовуються для проведення оптичних вимірів. Вони виготовляються з різних матеріалів, таких як скло, кварц або пластик, і мають різні форми та розміри;
- системи пробопідготовки – пристрої, які забезпечують підготовку зразків для аналізу. Вони включають подрібнювачі, гомогенізатори, екстрактори та інші інструменти.

Аналітичне та лабораторне обладнання знаходить застосування в різних сферах діяльності. Ось деякі з них:

- фармацевтика та харчова промисловість. У цих галузях лабораторно-аналітичне обладнання використовується контролю якості сировини, проміжних продуктів і готової продукції. Це дозволяє забезпечити безпеку та ефективність лікарських препаратів та харчових продуктів;
- вищі навчальні заклади та науково-дослідні інститути. Тут лабораторно-аналітичне обладнання застосовується для проведення фундаментальних та прикладних досліджень у галузі хімії, біології, фізики та інших наук;
- металургійні та машинобудівні заводи. На цих підприємствах лабораторно-аналітичне обладнання допомагає контролювати якість металів та сплавів, а також аналізувати склад та властивості матеріалів.
- підприємства нафтохімічної та газової галузі. У цій сфері лабораторно-аналітичне обладнання використовується для моніторингу процесів переробки нафти та газу, а також для контролю якості продуктів, що отримуються;
- екологічні служби. Лабораторно-аналітичне обладнання дозволяє проводити моніторинг стану навколишнього середовища, визначати рівень забруднення повітря, води та ґрунту;
- державні контролюючі органи. У роботі лабораторно-аналітичне устаткування служить інструментом для перевірки відповідності продукції вимогам безпеки та якості.

При виборі постачальника лабораторно-аналітичного обладнання важливо враховувати такі фактори:

- досвід роботи. Постачальник повинен мати досвід роботи у цій сфері та позитивні відгуки від клієнтів;
- асортимент. Постачальник повинен пропонувати широкий асортимент обладнання, щоб задовольнити потреби клієнта;
- сервісне обслуговування Постачальник повинен надавати гарантійне та післягарантійне обслуговування обладнання;
- навчання та консультації. Постачальник повинен надавати допомогу у виборі обладнання, його встановленні та експлуатації.

Співпраця з одним постачальником аналітичного та лабораторного обладнання має безліч переваг, які можуть вплинути на ефективність роботи підприємства. Розглянемо основні з них.

Спрощення процесу закупівель

Робота з одним постачальником значно полегшує процес закупівель. Вам не потрібно витрачати час на пошук кількох продавців, порівняння цін чи умов доставки. Все необхідне обладнання можна замовити в одному місці, що заощаджує час та зусилля.

Єдині умови та гарантії

Співпраця з одним постачальником дозволяє встановити єдині умови постачання, оплати та гарантії на обладнання. Це спрощує ведення контрактів та зменшує ймовірність виникнення розбіжностей. Крім того, наявність єдиного постачальника забезпечує узгоджене обслуговування та підтримку всіх закуплених одиниць обладнання.

Інтеграція обладнання

При роботі з одним постачальником ви маєте можливість вибрати обладнання, яке легко інтегрується один з одним. Це особливо важливо в умовах, коли потрібний високий ступінь точності та стійкості даних. Інтегровані системи полегшують процес обміну даними між різними пристроями, що сприяє ефективнішому аналізу та інтерпретації отриманих результатів.

Підтримка та обслуговування

Одним із ключових факторів для успішної експлуатації лабораторного обладнання є його технічна підтримка та обслуговування. Постачальник, з яким ви працюєте протягом тривалого часу, краще знайомий з вашим обладнанням, специфікаціями та потребами. Це дозволяє йому більш ефективно надавати послуги підтримки та проводити необхідні сервісні роботи.

Зниження витрат

Комплексні закупівлі в одного постачальника можуть призвести до значних фінансових вигод. Постачальники часто пропонують знижки на великі обсяги закупівель або регулярні замовлення, що дозволяє скоротити витрати. Крім того, мінімізація логістичних витрат та спрощення процесів також сприяють економії коштів.

Підвищення рівня довіри та партнерства

Встановлення довгострокових відносин із одним постачальником дозволяє вибудувати довірчі відносини. Взаєморозуміння та відкрите спілкування між вами та постачальником сприяють більш ефективному вирішенню питань, що виникають, і впровадженню нових технологій. Постачальник, який розуміє ваші потреби та специфіку роботи, може запропонувати більш цілеспрямовані рішення та рекомендації.

Актуальність знань та технологій

Робота з перевіреним постачальником дозволяє вам бути в курсі новітніх трендів та технологій у вашій галузі. Постачальники часто пропонують навчання, семінари та вебінари, що сприяє підвищенню кваліфікації ваших фахівців та інтеграції сучасних рішень у робочі процеси.

Загалом, робота з одним постачальником аналітичного та лабораторного обладнання пропонує низку переваг, які можуть значно підвищити ефективність та якість дослідницьких процесів.

Спрощення закупівель, поліпшення інтеграції обладнання та надійна технічна підтримка — це лише кілька причин, через які такий підхід може бути оптимальним для вашого підприємства. В умовах стрімкого розвитку технологій наведені переваги можуть стати визначальними для успішної роботи ваших лабораторій.

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Людмила Горденко,
викладач української мови і літератури
ВСП «Тальнівський будівельно-економічний фаховий коледж
Уманського національного університету»

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ЗАКЛАДІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Любіть Україну, як сонце, любіть,
як вітер, і трави, і води...
В годину щасливу і в радості мить,
любіть у годину негоди.
Любіть Україну у сні й наяву,
вишневу свою Україну,
красу її, вічно живу і нову,
і мову її солов'їну…

В. Сосюра

- Тепер я знаю, навіщо Ви спонукали нас вивчити поезію «Любіть Україну. Дякую Вам!» - так сказав мені, викладачці української мови і літератури, колишній студент, випускник нашого коледжу, а тепер воїн Збройних Сил України, який став на захист рідної землі в перші дні повномасштабного вторгнення, – Юрій. Це була найвища оцінка моєї педагогічної діяльності, адже я донесла до юних сердець глибоке розуміння високого патріотичного обов'язку – захисту рідної України «…в годину щасливу…і в годину негоди»…

Україна!.. Це слово росте з нами тихо, як тихо ростуть дерева, сходить сонце, розцвітає квітка. Як тихо світить веселка і гладить по голівці дитину рідна ненька. У кожного є на світі своя маленька батьківщина. Батьківське слово, матусина колискова, бабусина казка, дідусева оповідка, стежка, протоптана в перші роки життя дитячими ніжками, – усе це рідний край, який дав нам сили для злету, усе це наша рідна Батьківщина, наша Україна. Саме це формує поняття «малої батьківщини». І тільки вже пізніше приходить усвідомлення себе як громадянина великої країни – України, гордости за її славне минуле й розуміння того, що треба навчатися, працювати для її майбутнього. Найголовніше завдання викладача української мови і літератури – це формування в студентів національної гідности й гордости за свою землю, народ, Батьківщину, усвідомлення себе представниками державної нації, носіями незалежности й державности. Український патріотизм – це історично обумовлена любов до рідної землі, її природи, мови й культури, пошани до історичного минулого. Ми, викладачі, маємо плекати українську ідентичність, виховувати висококваліфікованих, компетентних професіоналів, фахівців-патріотів, у яких любов до рідної землі, свого

народу є найвищим стимулом чесного й самовідданого служіння українській державі. Виховання в студентів патріотичних почуттів, поглядів, переконань, ідеалів і ціннісних орієнтирів є пріоритетним завданням у процесі розвитку нашого суспільства й зміцнення незалежности України. Ураховуючи суспільно-політичну ситуацію, що склалася в Україні, усе більшої актуальности набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданости загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції. Отже, саме навчальний заклад має стати для кожного студента осередком становлення громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, гарантувати її національну безпеку, сприяти єднанню українського народу та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві, а найважливіше - досягти цієї мети вдається викладачеві української мови і літератури, адже саме за допомогою художнього слова, яскравого образу твориться модель справжнього захисника рідного краю.

Доля України залежить від тих, хто сьогодні є студентом закладу фахової передвищої чи вищої освіти, залежить від національної свідомости її громадян. Саме тому національно-патріотичне виховання повинне займати провідне місце в навчально-виховному процесі. Заняття української мови і літератури – прекрасне підґрунтя для цієї роботи, адже завдання викладача-словесника - виховувати національний характер українця. І в цьому процесі найбільше допоможе мистецтво слова, бо художня література віддзеркалює ментальність українського народу. У процесі такої роботи викладач шукає шляхи й засоби глибокого засвоєння програмового матеріалу та формування в студентів високої національної свідомости, акцентує увагу на краєзнавчому матеріалі як складової національного виховання. Патріотичне виховання – це складова частина національного світогляду й поведінки людини, її ставлення до рідної країни, усіх націй та народів. Відданість Україні - невід'ємна ознака національно свідомого громадянина. Що ж таке патріотизм? Патріотизм (від латинського patria – країна, вітчизна, батьківщина) – це любов і відданість Батьківщині, прагнення своїми діями служити її інтересам. Історичне джерело патріотизму – це формування зв'язків з рідною землею, рідною мовою, народними традиціями, звичаями та культурою. Саме тому сьогодні в Україні національно-патріотичне виховання молодого покоління має стати одним із пріоритетних напрямів діяльности держави та суспільства щодо розвитку громадянина як високоморальної особистости, яка плекає українські традиції, духовні цінності, володіє відповідними знаннями, уміннями та навичками, здатна реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства, сповідує європейські цінності, готова до виконання обов'язку із захисту Батьківщини, незалежности та територіальної цілісности України.

Літературні твори – це один з найдоступніших для молоді видів мистецтва, який тісно пов'язаний із життям, порівняно легкий для сприймання й розуміння, має великий виховний потенціал. Твори української літератури є надзвичайно ефективним засобом патріотичного виховання студентів. Вагомих результатів можна досягти тільки тоді, коли викладач має продуману систему роботи над формуванням патріотичної вихованости студентів у процесі вивчення поетичних, прозових і драматичних творів художньої літератури.

Система роботи на заняттях української літератури передбачає виховання любові до Батьківщини, рідної мови, історії та культури, почуття національної самосвідомости. В основу національного виховання на заняттях української літератури покладено правдиве слово про свій народ, його споконвічне прагнення вибороти незалежну Українську державу. Дуже важливо спрямовувати свої творчі зусилля на те, щоб підвищити виховний

рівень заняття. Національне виховання має здійснюватися на основі проблемного вивчення текстів художніх творів. Починаючи з усної народної творчости, що є духом нації, і закінчуючи високохудожніми творами письменників-класиків, література є одним із засобів виховання молодого покоління. Щоб художні твори посіли належне місце у формуванні патріотичних почуттів, на заняттях літератури моделюються ситуації, які сприятимуть розумінню студентами суспільно-політичних явищ, змальованих авторами в художніх творах. Вплив програмового матеріалу на процес формування патріотичної вихованости залежить від правильного вибору методів, прийомів і форм роботи. Для успішного здійснення патріотичного виховання студентів засобами художнього слова необхідні такі вміння й навички:

- визначати ідею й проблеми художнього твору, зіставляти конкретно-історичне, морально-етичне й загальнолюдське у творах;
- сприймати патріотичні мотиви та емоційно-естетичний тон художнього твору;
- виявляти патріотичні позиції та світоглядні особливості письменника й літературного персонажа;
- самостійно аналізувати твір, виділяючи основні патріотичні почуття героїв, їхні вчинки та переконання;
- висловлювати власну думку про патріотичні мотиви твору, уміти її відстояти й аргументувати, робити висновки.

Ураховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції гідности, обставини, пов'язані з рашистською агресією, усе більшої актуальности набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданости загальнодержавній справі зміцнення країни, активности громадянської позиції. Без любові до Батьківщини, готовности примножувати її багатства, оберігати честь і славу, а за необхідности – віддати життя за її свободу й незалежність, людина не може бути громадянином. Зараз модно говорити про любов до України. На багатьох сторінках у соціальних мережах можна побачити профілі з крутим словом: «патріот». Але по суті, хто такий патріот України? Академічний тлумачний словник української мови подає таке тлумачення: «той, хто любить свою батьківщину, відданий своєму народові, готовий для них на жертви і подвиги». Отже, національно-патріотичне виховання - це суспільна категорія, яка формує ставлення людини до себе, до свого народу й Батьківщини. Український патріотизм повинен стати провідною виховною ідеєю сучасного закладу фахової передвищої освіти. Отже, виховання національної самосвідомости на заняттях мови й літератури сприяє збагаченню духовного світогляду студентів, формує усвідомлення особистістю себе як часточки українського народу з власною національною гідністю. У наш час виховання справжнього патріота набуває особливо важливого значення. Виховуючи в студентів любов до рідного краю, ми формуємо гідне майбутнє нашого народу.

Війна, яку розв'язала російська федерація проти України, неминуче призвела до пошуку нових підходів щодо організації освітнього процесу та виховання молодого покоління. При цьому надзвичайної уваги потребує розвиток національно-патріотичного виховання, оскільки воно є важливим чинником національної безпеки й зміцнення держави. Національно-патріотичне виховання покликане сформувати в особистости високу патріотичну свідомість, відповідальну громадянську позицію, почуття любови до Батьківщини та готовність захищати національні інтереси,

незалежність і територіальну цілісність України. Патріотизм та національно-патріотичне виховання актуальні і для системи освіти, і для держави загалом.

Основним інститутом, що забезпечує його реалізацію, є держава, але вагомий внесок у розвиток патріотичного виховання вносять також батьки, освітяни, громадські організації, волонтери. Патріотичне виховання важливе для зміцнення єдності та національної ідентичности, сприяє формуванню почуття належности до власної культури, мови, історії, традицій і національних цінностей, що в сучасних умовах має високу актуальність. В умовах російської збройної агресії національно-патріотичне виховання потребує системного підходу до його реалізації та розвитку, матеріально-технічного забезпечення, нових підходів і методів роботи з молоддю. Особливої уваги в національно-патріотичному вихованні заслуговує формування історичної свідомости. Знання історії та культури своєї країни дозволяє усвідомлювати значення й роль України у світі, формувати національну самосвідомість і зберігати історичну пам'ять.

Героїчні й водночас трагічні події в Україні внаслідок повномасштабного вторгнення російських військ породжують нову хвилю патріотизму й самовідданости українців у боротьбі за незалежність і свободу. Національно-патріотичне виховання молоді потрібно здійснювати не лише на прикладах історії становлення української державности, а й на прикладах художньої літератури, а особливо на сучасних прикладах відважних і героїчних вчинків наших захисників. Це історії життя справжніх патріотів, які обстоюють своє законне й невід'ємне право бути господарями на власній землі.

Російська збройна агресія актуалізувала потребу в перегляді підходів до національно-патріотичного виховання молодого покоління українців. Патріотичні почуття й гордість за власну країну, за своїх героїв мають прищеплюватися українцям із раннього дитинства. Національна ідентичність, свідома громадянська позиція, відповідальність за долю своєї країни - це те, що формується в процесі національно-патріотичного виховання через мову, історію, літературу, цінності й традиції. Тому сьогодні виховання громадянина-патріота України має бути пріоритетним завданням на всіх рівнях, адже від нього залежить національна безпека та майбутній розвиток вільної, згуртованої та успішної української нації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти: Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392.

2. Концепція національно-патріотичного виховання молоді, затверджена наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму України від 27.10.2009 № 3754/981/538/49.

3. Бондаренко Н., Косянчук С. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації [для вчителів, методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків]. 2022. URL.

4. Шевчук Г.Й. Національно-патріотичне виховання молоді в умовах війни//Журнал «Наукові інновації та передові технології» №5 (19) 2023.

5. https://naurok.com.ua/formuvannya-nacionalno-patriotichno-svidomosti-uchniv-na-urokah-ukra-nsko-literaturi-ta-v-pozaklasniy-roboti-68057.html.

6. https://naurok.com.ua/nacionalno-patriotichne-vihovannya-uchniv-na-urokah-ukra-nsko-movi-navchalniy-posibnik-325337.html.

Лиманська Світлана
Науковий керівник – ***Семенова О.В.***
м. Дніпро

ВЖИВАННЯ СЮБЖОНКТИВУ В ФРАНЦУЗЬКОМУ ПІСЕННОМУ ДИСКУРСІ

Латинська мова дала початок багатьом мовам, в тому й числі французькій мові, що входить до групи романських мов. Однак, французька мова відійшла від латинської, як на фонетичному, так і на лексичному та граматичному рівнях. Більшість романських мов в граматичній системі мають умовний спосіб, проте є відмінності у мовленні, вживанні та функціонуванні французького Subjonctif.

Над проблематикою вивчення Subjonctif працювало багато відомих лінгвістів: Р. Мартен, О. Суте, Г. Муане, Ж. Гугенхейм, Ф. Брюно, Ф. Толлі, Л. Лорер, К. Турат'є, Г. Гійом, Ш. де Бер, М. Гросс, А. Допань, І. Дреєр [2].

В французькій мові існує чотири способи дієслова:

- дійсний (mode indicatif) визначає дію, що дійсно відбувається, відбулася чи має відбутися;
- умовний спосіб (mode conditionnel) визначає дію, що залежить від якоїсь умови;
- наказовий спосіб (mode impératif) визначає наказ або прохання;
- умовний спосіб (mode subjonctif) визначає дію сумніву, можливу, таку, що залежить від іншої дії [4, с.43].

Для ефективного спілкування важливо не лише вивчення часових форм дійсного способу, але й Subjonctif, оскільки він виконує важливі функції у мові – волевиявлення, побажання, позначає можливість дії, допомагає виразити різноманітні емоції, сумнів, бажання, почуття, суб'єктивне відношення до подій та припущення. Розвиток мовленнєвих навичок це ключовий чинник у становленні лінгвістичної компетенції, а також комунікативної компетенції загалом. Subjonctif вважають найбільш складним у засвоєнні, для засвоєння конструкцій з Subjonctif варто не тільки гарно знати форми дієслів в Subjonctif, але й постійна мовленнєва практика його вживання в усному мовленні.

Subjonctif доволі широко вживається в писемному та усному мовленні. Зазвичай, Subjonctif вживається в підрядних частинах складнопідрядних речень, однак може бути й самостійним реченням. Subjonctif в самостійному реченні використовують для вираження волі, побажання чи заборони. Тоді Subjonctif використовують тільки в 3 особі однини чи множини та замінює форми наказового способу. Subjonctif завжди вживається з сполучником *que*. Якщо сполучник відсутній це вказує на перехід Subjonctif в імператив (*aie, sache, sois*) або про фразеологізацію мови [2, с. 31].

Здебільшого Subjonctif використовують в підрядних реченнях додаткових, означальних, обставинних. Одночасну або наступну дію можна виразити за допомогою Subjonctif présent, попередню дію – Subjonctif passé.

«2. Вживання subjonctif у підрядних додаткових реченнях залежить від значення дієслова головного речення.

3. Дієслова, що виражають волю (прохання, вимогу, необхідність, заборону), почуття (задоволення, незадоволення, жаль, сором, страх), сумнів, думку, заперечення, вимагають вживання subjonctif у підрядних додаткових реченнях» [3].

«2. Subjonctif в підрядних додаткових реченнях.

Subjonctif вживається в підрядних додаткових реченнях, які вводяться сполучником ***que:***

1) якщо в головному реченні дієслово виражає волю, побажання, наказ, прохання, заборону.

а) після дієслів:

vouloir – хотіти; désirer – бажати; souhaiter – бажати; prier – просити;

commander – наказувати; ordonner – наказувати; permettre – дозволяти;

défendre – захищати.

б) ***після безособових зворотів:***

il faut *– треба;*

il est necessaire *– необхідно.*

2) якщо в першому реченні дієслова виражають сумнів, невпевненість:

а) після дієслів:

douter *– сумніватися;*

ignorer *– не знати*

б) ***після безособових зворотів:***

Il me semble – здається

Il est possible – можливо

в) після дієслів ***penser*** *(думати),* ***croire*** *(вірити, думати, вважати) в заперечній та питальній формі (оскільки в цьому випадку вони виражають сумнів)*

3) якщо в головному реченні дієслово виражає яке-небудь почуття (здивування, радість, сором, обурення, співчуття, страх) – після дієслів:

être heureux – бути щасливим;

se fâcher – сердитися;

s'étonner – здивуватися.

craindre, avoir peur – боятися;

s'indigner – обурюватися.

3. Subjonctif в підрядних реченнях обставини.

Subjonctif вживається в підрядних реченнях обставини після деяких складних прийменників.

1) в підрядних реченнях мети після сполучників: pour que, afin que – щоб.

2) в підрядних реченнях часу після сполучників: jusqu'à ce que (доки), avant que (до того, як):

3) в підрядних реченнях поступку після сполучників: quoique, bien que –хоча» [1, с. 80–81].

Французький методист Г. Бесс наголошує, – у формуванні комунікативної компетенції важливим є використання ситуації. Новітні методи навчання мови нерідко називають ситуативними. Французькі методисти відводять важливу роль ситуації при формуванні комунікативної компетенції. Г. Бесс вважає, що мову варто розуміти не лише

як знання, якими має оволодіти той, хто навчається, але й як уміння, яке він має навчитися використовувати у відповідній ситуації [5]. Вивчення граматичних явищ варто розглядати не лише як засвоєння формальних структур, засобу вираження певних думок, відношення, комунікативних намірів, емоцій та комунікативних цілей, що виражаються за допомогою Subjonctif.

Було проаналізовано французький пісенний репертуар на прикладі France Gall французької співачки, переможниці Євробачення 1965 року «Faut-il que je t'aime?», переможниці Євробачення 1988 року канадської співачки Céline Dion, «Pour que tu m'aimes encore» та французького репера Sully Sefil з піснею «J'voulais» на предмет використання Subjonctif.

1) Необхідність, потреба: *Mon Dieu, **faut-il que** je t'aime. – Боже мій, чи повинна я тебе любити? (риторичне питання).*

2) Необхідність, потреба: ***Faut-il que** je t'aime pour te dire ça. – Чи мушу я тебе кохати, щоб тобі це сказати?* [7].

3) Бажання: ***Pour que** tu m'aimes encore. – Щоб ти знову мене покохав.*

4) Необхідність, потреба: ***Il faut que** tu saches. – Ти маєш знати.*

5) Підрядне речення мети: *Je te jetterai des sorts **pour que** tu m'aimes encore. – Я накладу на тебе чари, щоб ти знову мене покохав.*

6) Підрядне речення мети: *Je m'inventerai reine **pour que** tu me retiennes. – Я стану королевою, щоб ти мене не відпустив.*

7) Підрядне речення мети: *Je me ferai nouvelle **pour que** le feu reprenne. – Я зроблю все, щоб вогонь знову розгорівся.*

8) Підрядне речення мети: *Je me changerai en or **pour que** tu m'aimes encore. – Я перетворюся на золото, аби ти знову мене покохав.*

9) Підрядне речення часу: ***Avant que** l'on s'attache. – До того, як ми прив'яжемося.*

10) Підрядне речення часу: ***Avant que** l'on se gâche. – Перш ніж ми зіпсуємо собі настрій.*

11) Побажання: *Je **veux que** tu saches. – Я хочу, щоб ти знав* [6].

12) Побажання: *J'**voulais qu**'on ait plus de fric. – Я хотів, щоб у нас було більше грошей.*

13) Побажання: *J'**voulais qu**'on puisse un peu kiffer. – Я хотів, щоб наше життя було фантастичним.*

14) Побажання: *J **'voulais qu**'notre vie soit fantastique.* – Я хотів, щоб наше життя було фантастичним.

15) Побажання: *J'**voulais** t'couvrir de cadeaux, t'offrir c'qu'il ya d'plus beau. – Я хотів засипати тебе подарунками, подарувати тобі все найкраще.*

16) Побажання: *J'**voulais** t'sortir de cette rengaine de merde : métro, boulot, dodo. – Я хотів вирвати тебе з цього клятого кола: метро, робота, спати.*

17) Наказ, заборона: ***Que** personne ne bouge ! – Нікому не рухатися!*

18) *Trop tard pour faire machine arrière maintenant qu'est-ce **que** tu veux qu'j'te dise. – Зараз уже запізно повертати назад, що ти хочеш, щоб я тобі сказав?* [8].

Отже, на підставі аналізу французького пісенного репертуару можна зробити висновок, що вживання Subjonctif не дуже поширене явище. Проте є виконавці в піснях яких майже повність вживається Subjonctif.

ЛІТЕРАТУРА

1) Мартинюк О. М., Галян О. В. Французька мова. Практичні завдання до дисциплін «Друга іноземна мова», «Третя іноземна мова»,: навчально-методичне видання. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 98с.

2) Негода К. А. Структурно-семантична організація речень з сюбжонктивом у французькому сучасному медійному дискурсі : 035. Київ, 2022. 84 с.

3) Посібник-практикум з граматики французької мови. Укладачі: В. Папіжук, Ю. Лісова Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2023. – 66 с.

4) Сирейщикова А. А. Граматика французької мови. Київ, Львів, 1948. 199 с.

5) Besse H. Enseigner la competence de communication? // Le Français dans le Monde. – 1980,-n°153. – P. 41–47.

6) Céline Dion «Pour que tu m'aimes encore» https://www.youtube.com/watch?v=AzaTyxMduH4

7) France Gall «Faut-il que je t'aime?» https://www.youtube.com/watch?v=k6Zdc9JV90c

8) Sully Sefil «J'voulais» https://www.youtube.com/watch?v=QAOu0RYFg-0

Ліпкевич Ольга Богданівна
викладач вищої категорії
Комунального закладу Львівської обласної ради
«Бродівський фаховий педагогічний коледж
Імені Маркіяна Шашкевича»;
Зіньків Вероніка Тарасівна
студентка
Комунального закладу Львівської обласної ради
«Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича»

АНГЛОМОВНІ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ ЯК ДЖЕРЕЛО ІННОВАЦІЙНИХ ІДЕЙ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається потенціал використання англомовних веб-ресурсів для професійного розвитку майбутніх вихователів. Проаналізовано ключові платформи (Pinterest, Scholastic, NAEYC) та виокремлено інноваційні методики організації дозвілля, такі як STEM-проєкти та mindfulness. Особливу увагу приділено засвоєнню професійної лексики (ESP) у процесі роботи з іноземним контентом.

Ключові слова: *дошкільна освіта, англійська мова за професійним спрямуванням (ESP), інноваційні ідеї, організація дозвілля, веб-ресурси, професійна термінологія, STEM.*

The article explores the potential of using English-language online resources as a tool for the professional development of future preschool educators. The author analyzes key educational platforms such as Pinterest, Scholastic, and NAEYC, identifying innovative leisure activities, including STEM projects, sensory play, and mindfulness techniques. Special attention is paid to the development of English for Specific Purposes (ESP) competence, specifically the acquisition of professional terminology during the research process. The study highlights the advantages of integrating international pedagogical experience into the Ukrainian educational context to enhance the quality of children's leisure and the educator's professional growth.

Keywords: *preschool education, ESP, innovative ideas, leisure activities, web resources, professional terminology, STEM.*

У контексті сучасної глобалізації та інтеграції України до європейського освітнього простору, вимоги до фахової компетенції вихователя закладу дошкільної освіти (ЗДО) зазнають суттєвих трансформацій. Сьогодні педагог - це не лише ретранслятор знань, а мобільний фахівець, здатний до безперервного саморозвитку та апробації світових освітніх стандартів. У цьому процесі англійська мова за професійним спрямуванням (English for Specific Purposes - ESP) виступає не просто як навчальна дисципліна, а як стратегічний інструмент доступу до глобального інформаційного поля.

Актуальність дослідження зумовлена існуючим «інформаційним розривом» між появою інноваційних методик у країнах-лідерах (таких як США, Велика Британія, Фінляндія) та їх перекладом і адаптацією в україномовному сегменті. Володіння англійською мовою дозволяє майбутньому вихователю працювати з першоджерелами, уникаючи труднощів перекладу та затримок у часі. Використання англомовних інтернет-ресурсів відкриває можливості для впровадження унікальних практик дозвілля, що базуються на концепціях STEM-освіти, сенсорної інтеграції (Sensory Play) та психологічного благополуччя (Mindfulness), які наразі перебувають на стадії становлення в вітчизняній педагогіці.

Таким чином, залучення іноземного цифрового контенту дозволяє вихователю вийти за межі традиційного репродуктивного навчання. Це сприяє перетворенню стандартного заняття на інноваційне інтерактивне середовище, де актуальні світові практики адаптуються до потреб українських дошкільнят, забезпечуючи їхній всебічний розвиток відповідно до вимог часу.

Для ґрунтовного дослідження нами було обрано портали Scholastic Parents, Pinterest та NAEYC, оскільки вони представляють три засадничі вектори організації освітнього простору:

- Дидактичний вектор (Scholastic) забезпечує педагога готовими навчальними матеріалами та робочими аркушами для академічного розвитку дитини.
- Візуально-естетичний вектор (Pinterest) виступає інструментом для моделювання сучасного предметно-ігрового середовища та пошуку креативних ідей оформлення груп.
- Методологічний вектор (NAEYC) презентує світові професійні стандарти, етичні норми та науково обґрунтовані підходи до навчання через гру.

Портал Scholastic Parents [6] (зокрема розділ *Activities & Printables*) визнаний у світі як еталон дидактичного дизайну. Вважаємо, цей ресурс є цінним майбутньому вихователю завдяки:

- Системності: Матеріали класифіковані за віковими категоріями та навичками (наприклад, *Early Literacy* або *Social-Emotional Skills*).
- Методичній готовності: Наявність готових «робочих аркушів» (worksheets) дозволяє майбутньому педагогу інтегрувати елементи академічного навчання в ігрову діяльність.
- ESP-аспект: Працюючи з інструкціями Scholastic, студент засвоює чіткі формулювання професійних завдань англійською мовою (*"Trace the letters", "Identify the patterns"*), що формує навички грамотного інструктажу.

Для ілюстрації ефективності обраного ресурсу розглянемо приклад активностей, які майбутній вихователь може адаптувати для власної практики.

Проєкт «My Weather Station» (Моя метеостанція)

Використовуючи шаблони та інструкції з розділу *Activities*, студент може організувати довготривале спостереження за природою, використавши готові графіки спостереження (Weather Charts) для щоденної фіксації стану погоди. Яскравим прикладом практичної цінності ресурсу Scholastic є можливість використання готових шаблонів для метеостанції (Weather Station). Це дозволяє вихователю не витрачати час на технічне оформлення матеріалів, а зосередитися на розвитку в дітей навичок спостереження та аналізу, що є основою ранньої STEM-освіти. Тут бачимо перехід від

пасивного споглядання до активного збору даних та їх візуалізації. Щодо здобутку у сфері ESP, відбувається засвоєння лексики, пов'язаної з явищами природи та базовим аналізом (*predict, observe, record, sunny/cloudy/windy*).

Хоча Pinterest [5] часто сприймається як соціальна мережа, у контексті дошкільної освіти він виконує роль глобального агрегатора педагогічного дизайну. Вважаємо, що ключовими аспектами для дослідження тут є:

- Classroom Management: Ресурс пропонує тисячі візуальних рішень для раціональної організації простору групи, створення «куточків тиші» або зон активної гри.
- Scaffolding (Підтримка): Візуальні ідеї з Pinterest допомагають вихователю створити таке середовище, яке «саме вчить дитину» через зрозумілу навігацію та естетику.
- Модернізація предметно-ігрового середовища: Використання англомовних запитів (наприклад, *"Preschool learning centers ideas"*) дозволяє знайти концепції оформлення, що відходять від застарілих стандартів на користь функціональності та мінімалізму.

Погоджуємось, що особливу цінність для майбутнього вихователя становлять не лише теоретичні знання, а й конкретні інструменти організації діяльності, які можна запозичити на платформі Pinterest. Одним із найбільш репрезентативних прикладів є концепція «Sensory Bin» (сенсорної коробки), яка широко представлена в англомовних категоріях *Special Education* та *Sensory Play*.

Проаналізовані ресурси пропонують алгоритм створення тематичних контейнерів, наповнених різноманітними текстурами: від кінетичного піску та кольорового рису до природних матеріалів. Додавання дрібних фігурок дозволяє трансформувати сенсорну вправу у повноцінну сюжетно-рольову гру.

Як бачимо, впровадження цієї активності базується на поширеному в західній педагогіці методі «Messy Play» (вільна гра з пластичними матеріалами). На відміну від традиційних регламентованих занять, цей підхід орієнтований на знятті емоційної напруги у дітей, розвитку дрібної моторики, стимуляції нейронних зв'язків через мультисенсорне сприйняття.

Щодо ESP-компонента дослідження, то робота з англомовними інструкціями до «Sensory Bins» збагачує професійний тезаурус студента специфічною лексикою. Зокрема, вивчення цієї теми дозволяє опанувати низку прикметників для опису тактильних відчуттів, які є критично важливими для професійної комунікації вихователя: crunchy (хрусткий), slimy (слизький/в'язкий), smooth (гладенький), rough (шершавий/грубий), squishy (м'який/піддатливий).

Таким чином, використання Pinterest як джерела ідей дозволяє майбутньому фахівцю поєднати естетичне оформлення освітнього простору з глибоким психолого-педагогічним змістом, одночасно вдосконалюючи власну іншомовну компетенцію.

Особливої уваги заслуговує сайт National Association for the Education of Young Children (NAEYC) [3] є теоретичним та практичним дороговказом для педагогів усього світу. Його аналіз дозволяє студенту опанувати глибинні аспекти професії:

- Play-based learning (Навчання через гру): Ресурс детально роз'яснює, як гра трансформується у складні когнітивні процеси. Це навчає студента бачити різницю між «просто грою» та діяльністю, що розвиває критичне мислення.

- Developmentally Appropriate Practice (DAP): Студент знайомиться з концепцією практики, що відповідає віковим особливостям дитини. Це критично важливо для запобігання надмірному навантаженню дошкільнят.

Вважаємо, що публікації NAEYC допомагають сформувати сучасний професійний лексикон вихователя, орієнтований на дитиноцентризм та повагу до особистості малюка.

Окрім згаданих вище ресурсів, цінним джерелом інноваційних ідей можуть слугувати наступні сайти:

- The Best Ideas for Kids [7] - ідеальний ресурс для аналізу творчого дозвілля (crafts). Тут можете дослідити, як англомовні інструкції допомагають розвивати дрібну моторику (*fine motor skills*).
- National Geographic Kids [4] - джерело ідей для екологічного виховання та знайомства з навколишнім світом.
- British Council | TeachingEnglish [1] - у розділі про *Early Childhood Education* є чудові статті про психологію гри та управління групою.
- Cambridge English: Vocabulary for Childhood Education [3] - корисні списки слів, пов'язаних із повсякденною діяльністю в садочку.

Отож бачимо, що англомовні освітні платформи (Scholastic, Pinterest, NAEYC) є потужним архівом передового педагогічного досвіду. Вони пропонують готові практичні рішення (STEM-проєкти, сенсорні коробки, методики mindfulness), які дозволяють суттєво урізноманітнити дозвілля дітей та вийти за межі традиційних програм. Окрім того, робота з іноземними джерелами сприяє природному засвоєнню професійної термінології. Студенти не просто вивчають слова, а опановують живі комунікативні конструкції (наприклад, стратегію «відкритих запитань»), що формує їхню готовність до роботи в сучасному білінгвальному або міжнародному освітньому середовищі.

Отже, володіння англійською мовою за професійним спрямуванням стає ключовою перевагою сучасного вихователя, забезпечуючи йому доступ до кращих світових практик та можливість безперервного самовдосконалення.

ДЖЕРЕЛА

1. British Council / Teaching English. URL: https://www.teachingenglish.org.uk/
2. Cambridge English: Vocabulary for Childhood Education. URL: https://www.cambridgeenglish.org/
3. NAEYC (National Association for the Education of Young Children). URL: https://www.naeyc.org/]
4. National Geographic Kida. URL: https://kids.nationalgeographic.com/
5. Pinterest (Education category). URL: https://www.pinterest.com/
6. Scholastic | Parents. URL: https://www.scholastic.com/parents/kids-activities-and-printables.html
7. The Best Ideas for Kids. URL: https://www.thebestideasforkids.com/

Потапчук Світлана Сергіївна,
к. філол. наук, доцент кафедри іноземних мов
Національного університету водного
господарства та природокористування
Вєтрова Ірина Миколаївна,
кандидат педагогічних наук,
доцент, професор кафедри практики
англійської мови та методики викладання,
Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне

СЕМАНТИКА МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОЙКОНІМНИХ ФРАЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Сучасні мовознавчі студії дедалі більше зосереджуються на дослідженні взаємодії мови та культури, розглядаючи мовні одиниці як засіб збереження колективного досвіду, історичної пам'яті й національної самобутності. У цьому контексті особливої ваги набуває лінгвокультурологічний підхід, який дає можливість інтерпретувати мовні явища крізь призму культурних значень і цінностей певної мовної спільноти. Такий підхід передбачає осмислення мови як виразника національної ментальності та стимулює вивчення культурної семантики як у вітчизняній, так і в зарубіжній лінгвістиці (А. Вежбицька, І.О. Голубовська, В.В. Жайворонок, О. Левченко, Т.В. Радзієвська, О.О. Селіванова, Г.М. Яворська).

Ціннісні орієнтири певного етносу, а також локальні асоціації, пов'язані з типовими для конкретної культури комунікативними ситуаціями, відтворюються через звернення до усталених еталонів і стереотипів світосприйняття лінгвокультурної спільноти [1, с. 126]. У межах ФСГ «Мовленнєва діяльність» в обох мовах найчисленнішою групою є фразеологічні одиниці з компонентом-ойконімом, які виражають відхилення від теми розмови та мають негативну оцінку, пов'язану з марнослів'ям і беззмістовністю висловлювань. Недоречність мовлення інтерпретується через сприйняття мовленнєвих дій як:

1) руху. Сценарій руху довкола населеного пункту в англійській мовній свідомості набуває метафоричного переосмислення та асоціюється з надмірною багатослівністю: *go round about Revess* (=Rievaulx) (досл.: ходити навколо Ріво) [4, p. 403], де *Ріво* – село в графстві Північний Йоркшир, Англія; *all round Burslem to get to Stoke* (досл.: обходити Берслем, щоб дістатися Стоку) [4, p. 402], де *Берслем* і *Сток* – міста, розташовані поруч у Стаффордширі, Англія. У складі фразеологізмів назви населених пунктів втрачають своє пряме географічне значення та набувають метафоричного значення відхилення від основної теми розмови. Таким чином, розглянуті фразеологізми об'єднує спільне значення – «повільно або непрямо переходити до суті».

Людину, схильну до зайвих і недоречних висловлювань, характеризує фразеологізм *carries his coals round by Richmond to sell at Barnard Castle* (досл.: везти вугілля об'їздом через Річмонд, щоб продати його в Барнард-Касл), який має значення «говорити непрямо й недоречно» [4, p. 403]. У цьому вислові об'їзний маршрут (*round Richmond*) метафорично осмислюється як відхилення від основної теми розмови, тоді як кінцева мета (*to sell at Barnard Castle*) уособлює комунікативну недоцільність результату. Ойконіми *Richmond* і *Barnard Castle* (невеликі містечка на півночі Англії), втрачаючи конкретну географічну прив'язку, виконують метафоричну функцію позначення ускладненого шляху, що уподібнюється до заплутаного й непрямого мовлення.

Українські діалектні фразеологічні моделі на зразок *у Сватове через Муратове, в Селезнівку через Бугаївку, піти в Васюки через Кацапетівку* функціонують у мовній традиції як усталені розмовні звороти зі значенням непрямого, обхідного пересування – «діставатися кружним шляхом» [3, с. 199]. На когнітивному рівні така семантика стає основою для вторинної метафоризації, де фізичний обхідний рух переосмислюється як відхилення від прямоти висловлювання. Унаслідок цього ці фразеологізми використовуються для характеристики мовленнєвої поведінки, пов'язаної з уникненням суті розмови та відхиленням від теми. Ойконіми *Сватове, Муратове, Селезнівка, Бугаївка, Васюки, Кацапетівка* (назви невеликих населених пунктів Луганщини та Донеччини) у складі фразеологізмів втрачають свою безпосередню географічну прив'язаність і перетворюються на умовні маркери непрямого або недоцільного маршруту. Вони активізують спільні фонові уявлення мовців про складність і неочевидність такого шляху. На цій основі формується метафоричне осмислення простору як моделі непрямої та неефективної комунікативної поведінки: вислови на кшталт *«йти через Муратове»* чи *«через Кацапетівку»* набувають значення «ухилятися від суті розмови, говорити недоречно»;

2) приготування їжі. Англійський фразеологізм *Grantham gruel – nine grits and a gallon of water* (досл.: грентемська юшка – дев'ять зернинок і галон води) вживається на позначення людей, які надмірно розтягують пояснення, наповнюючи їх другорядними деталями [4, p. 699]. У його основі лежить метафора «розрідженого» змісту, де протиставлення *nine grits* і *a gallon of water* створює гіперболізований образ: мінімум суттєвого (зерна) та максимум несуттєвого (води). Такий контраст забезпечує перенесення значення з матеріальної сфери в інтелектуальну, формуючи уявлення про мовлення, в якому другорядне переважає над головним. Додаткового семантичного відтінку надає ойконім *Grantham*: у фольклорній традиції це англійське місто асоціюється з іронічними уявленнями про скупість або показну ощадливість, що підсилює загальну експресивність вислову.

Семантика беззмістовного й нерозумного мовлення реалізується в українському фразеологізмі *Прийшли з Борзни та чортзна-що зверзли* [2, с. 133], який уживається для негативної характеристики мовця або мовців за ознакою їхнього походження та змісту висловлювань і має значення «наговорили дурниць, нісенітниць». Розмовні компоненти *чортзна-що* та *зверзли* мають виразне оцінно-негативне забарвлення, тоді як ойконім *Борзна* (місто в Чернігівській області) виконує роль метонімічного індикатора

провінційності. У поєднанні ці елементи підсилюють зневажливе ставлення до безглуздого мовлення.

Показовим прикладом пареміологічного парадоксу є також приказка *На городі бузина, а в Києві дядько* [2, с. 267], що виникла як іронічне відображення алогічного мислення. Її зміст базується на смисловій роз'єднаності та відсутності логічного зв'язку між частинами вислову. Образність приказки пов'язана з традиційним уявленням, за яким просторову близькість співвідносять зі змістовою пов'язаністю. У цьому контексті ойконім *Київ* символізує віддаленість, що посилює ефект абсурдності висловлювання.

Отже, зіставний аналіз англійських і українських фразеологізмів з ойконімним компонентом показує, що попри спільність базових когнітивних процесів, інтерпретація простору та історичного досвіду відбувається в межах власних ціннісно-культурних систем кожного народу. У зв'язку з цим ойконімні фразеологізми варто трактувати не лише як мовні одиниці, а як культурно детерміновані моделі осмислення реальності, що репрезентують особливості національного світогляду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Селіванова О.О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти). Київ-Черкаси : Брама, 2004. 276 с.

2. Українські приказки, прислів'я і таке інше / укл. М. Номис. Київ : Либідь, 2004. 352 с.

3. Фразеологічний словник східнослобожанських і степових говірок Донбасу / уклад. В. Ужченко, Д. Ужченко. Луганськ : Альма-матер, 2005. 348 с.

4. A Thesaurus of English Traditional Metaphors / ed. P.R. Wilkinson. L. & N.Y.: Routlege, 2002. 777 p.

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Арбузова Анастасія Вячеславівна
здобувач вищої освіти
факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет,
Україна
Бондар Тетяна Іванівна
кандидат філософських наук, доцент
Державний торговельно-економічний університет,
Україна

"ЛОГІЧНІ ПОМИЛКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ МАНІПУЛЯЦІЇ В СУЧАСНОМУ КОМУНІКАТИВНОМУ ПРОСТОРІ"

У сучасному комунікативному просторі, який характеризується високою інтенсивністю інформаційних потоків, цифровізацією та зростанням ролі медіа, особливого значення набуває проблема якості аргументації. Інформаційне суспільство створює умови, за яких не лише істинність повідомлення, але й форма його подачі визначає ефективність впливу на аудиторію. У цьому контексті логічні помилки виступають не просто як когнітивні або методологічні похибки мислення, а як цілеспрямований інструмент маніпуляції свідомістю, що широко використовується в політичній комунікації, рекламі, мас-медіа та повсякденному дискурсі.

Згідно з класичним визначенням, логічна помилка — це використання некоректного або хибного способу міркування, який створює ілюзію обґрунтованості аргументу, хоча насправді він не відповідає законам логіки [1]. Важливо підкреслити, що логічні помилки не обов'язково призводять до хибного висновку, однак вони підривають валідність аргументації як такої. Особливу небезпеку становить той факт, що такі помилки можуть застосовуватися свідомо з метою переконання або введення в оману, що перетворює їх на ефективний інструмент маніпулятивного впливу. Тут принципово важливим є розмежування паралогізмів як ненавмисних помилок мислення та софізмів як навмисно сконструйованих хибних міркувань, спрямованих на досягнення переконливості за відсутності істинності.

У наукових дослідженнях підкреслюється, що в умовах сучасного медійного середовища логічні помилки дедалі частіше виконують функцію цілеспрямованих засобів впливу на масову свідомість [2]. Їхня ефективність значною мірою зумовлена специфікою сприйняття інформації: більшість реципієнтів не здійснює глибокої раціонально-логічної перевірки повідомлень, натомість орієнтується на спрощені

когнітивні стратегії, емоційні реакції та наявні соціальні уявлення. Теоретичні витоки цього явища простежуються ще в античних працях: у трактаті Арістотеля «Про софістичні спростування» [3] обґрунтовано, що переконливість хибної аргументації базується на її зовнішній відповідності формам істинного міркування, що істотно ускладнює її критичне розпізнавання. Сучасна когнітивна лінгвістика, зокрема у працях Лакоффа та Джонсона, поглиблює це розуміння, доводячи, що метафоричність мислення та залежність від когнітивних евристик підвищують схильність індивіда приймати логічно некоректні конструкції як правдоподібні, особливо тоді, коли вони узгоджуються з уже сформованими переконаннями та ціннісними орієнтаціями [4]. У результаті логічні помилки набувають статусу дієвого інструменту впливу, що дозволяє конструювати та трансформувати громадську думку без необхідності апеляції до об'єктивно обґрунтованих доказів.

Класифікація логічних помилок традиційно передбачає їх поділ на формальні та неформальні. Формальні помилки пов'язані з порушенням структури дедуктивного міркування, тоді як неформальні виникають через некоректне використання змісту, контексту або мовних засобів. Саме неформальні логічні помилки найчастіше застосовуються як маніпулятивні інструменти, оскільки вони апелюють не до строгих логічних схем, а до психологічних механізмів сприйняття інформації.

Однією з найбільш поширених логічних помилок є аргумент ad hominem, який полягає у переході на особистість опонента замість аналізу його аргументів [1]. Такий прийом широко використовується в політичних дебатах та медіа, оскільки дозволяє дискредитувати опонента без необхідності спростування його позиції. Іншим прикладом є аргумент ad populum (апеляція до більшості), який ґрунтується на твердженні, що певна ідея є правильною лише тому, що її підтримує значна кількість людей [1]. У сучасному інформаційному середовищі цей прийом набуває особливої актуальності завдяки соціальним мережам, де популярність контенту часто сприймається як індикатор його достовірності.

Не менш важливою є помилка хибної дилеми, яка полягає у штучному обмеженні можливих варіантів вибору до двох, зазвичай полярних, альтернатив [5]. Такий прийом широко використовується в політичній риториці, де складні соціальні проблеми зводяться до спрощених дихотомій, що полегшує маніпуляцію громадською думкою. Аналогічно, помилка petitio principii (коло в доведенні) дозволяє представити недоведене твердження як очевидну істину, включаючи його у вихідні передумови аргументації [5].

Варто також зазначити, що ефективність логічних помилок як інструменту маніпуляції зумовлена когнітивними особливостями людини. Люди схильні до використання евристик — спрощених стратегій мислення, які дозволяють швидко приймати рішення, але водночас роблять їх вразливими до маніпуляцій. Наприклад, евристика доступності сприяє тому, що люди оцінюють ймовірність подій на основі легкості їх згадування, що може бути використано через маніпулятивне подання інформації.

Крім того, логічні помилки тісно пов'язані з емоційними апеляціями, які підсилюють їх вплив [6]. Апеляція до страху, співчуття або авторитету дозволяє обійти раціональний аналіз і безпосередньо впливати на емоційний стан аудиторії. У цьому контексті логічні помилки виступають як частина ширшого комплексу риторичних стратегій, спрямованих на досягнення переконання будь-якою ціною.

Водночас важливо підкреслити, що використання логічних помилок не завжди є свідомим. У багатьох випадках вони виникають як результат обмежень людського мислення, недостатнього рівня критичного мислення або впливу соціальних норм. Однак у контексті сучасного комунікативного простору саме свідоме використання логічних помилок як інструменту маніпуляції становить найбільшу загрозу.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що логічні помилки є невід'ємним елементом сучасного комунікативного простору, що виконує подвійну функцію: з одного боку, вони відображають обмеження людського мислення, а з іншого — виступають ефективним інструментом маніпуляції. Їх широке використання в медіа, політиці та рекламі свідчить про необхідність подальшого дослідження цього феномену та розробки стратегій протидії маніпулятивним впливам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Fallacy. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Fallacy (дата звернення: 14.04.2026).

2. Невельська-Гордєєва О. Логічні помилки як прийоми маніпулювання. Логіка і аргументація в праві: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 2013. С. 43–47. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/items/6a1591b1-6163-423c-87e7-307bf8fb029a (дата звернення: 14.04.2026).

3. Бондар Т.І. Логіка: Хрестоматія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2022- 366 с.- с.95-115.

4. Когнітивна лінгвістика. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Миколаїв: Іліон, 2021. С. 132 URL: https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/bitstream/123456789/3412/1/2021%20Коч_Когнітивна%20лінгвістика.pdf

5. Невельська-Гордєєва О. Логічні помилки аргументації в ЗМІ як засіб маніпулювання масовою свідомістю. Київ, 2013. С. 58–60. (дата звернення: 16.04.2026).

6. Техніки маніпуляції та логічні хиби. Знаємо інформатику. URL: https://www.znaiemoinformatyku.org/tekhniky-manipuliatsii-ta-lohichni-khyby (дата звернення: 16.04.2026).

Олександра Мирослів
студентка ІІ курсу
спеціальність «Публічне управління та адміністрування»
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова
Науковий керівник: ***Ігор Мороз***
к.політ.н., в.о. доцента кафедри філософії,
соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова

ПРОБЛЕМА МОРАЛІ У ФІЛОСОФІЇ ІММАНУЇЛА КАНТА

Мораль – одна з найважливіших тем у філософії, адже вона визначає, як людині слід діяти і які принципи обирати у житті. У різні часи її пояснювали по-різному: через традиції, релігію або користь для суспільства. Проте І. Кант запропонував новий підхід – розглядав мораль як внутрішній закон, що формується розумом самої людини.

Однією з центральних ідей кантівської етики є думка про те, що моральність не може залежати від зовнішніх обставин або вигоди. І. Кант вважав, що справжня моральна поведінка повинна здійснюватися з почуттям обов'язку, а не через страх покарання чи бажання отримати певну вигоду. Таким чином, він підкреслював, що моральний закон є внутрішнім і базується на здатності людини керувати своїм розумом. Такий підхід підкреслює самостійність особистості, а також її здатність визначати правильність своїх дій [1].

Ключовим поняттям етичної теорії І. Канта є категоричний імператив – універсальний моральний принцип, що визначає загальне правило поведінки. Його сутність полягає в тому, що людина повинна діяти так, аби принцип її вчинку міг стати загальним законом для всіх. Такий підхід надає моральним нормам універсального характеру та робить їх незалежними від особистої вигоди [2].

Важливим аспектом кантівської моральної філософії є ідея гідності людини. І. Кант підкреслював, що людина повинна розглядатися не як засіб для досягнення певної мети, а як мета сама по собі. Це означає, що повага до особистості становить фундаментальну основу моральних взаємин між людьми. Така позиція слугує одним із філософських підґрунть сучасної концепції прав людини та гуманістичних цінностей, що визнають непохитну цінність і свободу кожної особи [3].

Особливої актуальності ця ідея набуває у сфері публічного управління, де державний службовець має сприймати людину не як об’єкт адміністративного впливу, а як найвищу соціальну цінність. Кантівський принцип «людини як мети» формує моральну основу

професійної етики публічного службовця, орієнтуючи його на повагу до гідності громадянина, справедливість, неупередженість і служіння суспільству [4].

І. Кант також приділяв значну увагу проблемі свободи волі. На його думку, моральність неможлива без свободи, оскільки лише вільна людина здатна нести відповідальність за свої дії. При цьому свобода у кантівській філософії не означає довільність або вседозволеність. Натомість істинна свобода виявляється у спроможності особистості діяти згідно з моральним законом, що осягається нею через розум [5].

У сучасній філософії та етичній думці ідеї І. Канта залишаються надзвичайно впливовими. Його концепція морального обов'язку, поваги до людської гідності та універсальності моральних принципів активно використовується у політичній теорії, правознавстві та сучасній етиці. Саме тому кантівська філософія моралі й сьогодні розглядається як одна з фундаментальних основ європейської гуманістичної традиції [6].

Отже, моральна філософія І. Канта підкреслює значення обов'язку, свободи та гідності людини. Її ідеї залишаються актуальними й сьогодні, зокрема у сфері публічного управління, де принцип людини як мети визначає етичну основу діяльності державного службовця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Терлецький В. Дослідження філософії Канта в незалежній Україні (1991-2021) // Наукові записки НаУКМА. Філософія та релігієзнавство. 2022. С. 45–56. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/items/2637a369-a082-4854-8b8a-3d5124bd9985

2. Кравченко А. Є. Автономія волі як ключовий принцип морального обов'язку в етичній системі Іммануїла Канта. Філософія моралі: теорія і практика. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. С. 18-45. URL: https://ekhnuir.karazin.ua/items/6bdc6a78-e034-48ce-948c-30d38a2e1bb5

3. Єрмоленко А. Практична філософія Іммануїла Канта і сучасна етика відповідальності // Філософська думка. 2024. №2. С. 7-29. PDF: https://ekmair.ukma.edu.ua/items/c70a9662-24f1-4129-bb4b-0c51d233cc4b

4. Музичук О. М. Моральна відповідальність публічних службовців: сутність і напрями вдосконалення // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2024. № 3 (106). С. 91–99. URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/22982

5. Вдовичин І. Кант із етично-політичної перспективи // Вісник Львівського університету. Серія філософські науки. 2024. Вип. 31. С. 62-71. URL: https://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/filos/article/viewFile/12747/14073

6. Дністрян С. Проблема волі у філософії Іммануїла Канта як синонімічна до проблем свободи та моральності // Магістеріум. Історико-філософські студії. 2000. Вип. 3. С. 45-51. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/13867

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Андрієвський Олег Олександрович,
Здобувач на бакалаврському рівні юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова

ВРАХУВАННЯ ДУМКИ ДИТИНИ ПРИ ВИРІШЕННІ СІМЕЙНИХ СПОРІВ: СУДОВА ПРАКТИКА

В умовах сучасного реформування системи правосуддя та безперервної адаптації національного законодавства до передових європейських стандартів, вирішення сімейних спорів продовжує залишатися однією з найбільш емоційно напружених та юридично складних категорій справ. Спори щодо визначення місця проживання дитини, участі у її вихованні тим із батьків, хто проживає окремо, позбавлення батьківських прав, а також надання дозволу на виїзд за кордон (що набуло особливої гостроти в умовах воєнного стану) вимагають від суду не лише суто формального застосування норм матеріального та процесуального права. Суддя у таких справах виконує функцію соціального арбітра, який має провести глибокий психологічний аналіз обставин справи. Ключовим вектором і фундаментальним орієнтиром правосуддя у цій сфері є принцип якнайкращого забезпечення інтересів дитини. Невід'ємним елементом цього багатогранного принципу виступає право дитини бути вислуханою та обов'язкове врахування її думки судом під час ухвалення рішень, що безпосередньо та невідворотно впливають на її подальше життя.

У зв’язку з цим, забезпечення прав дитини в межах сімейного судочинства постає як одне із найбільш складних та багатогранних завдань сучасної юриспруденції. У центрі будь-ного сімейного спору дитина виступає як самостійний суб’єкт права, а можливість впливати на прийняття рішень, що стосуються її життя, є ключовим елементом реалізації цього статусу. Врахування думки дитини не має бути формальним кроком для «закриття» процедурної вимоги; це фундаментальна складова принципу забезпечення найкращих інтересів дитини, яка дозволяє суду побачити ситуацію не лише очима батьків, а й через призму сприйняття самої дитини [7].

Нормативним підґрунтям цієї концепції на міжнародному рівні є Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989. Стаття 12 Конвенції встановлює обов’язок держав-учасниць забезпечити дитині право вільно висловлювати свої погляди з усіх питань, що її стосуються, причому цим поглядам повинна приділятися належна увага відповідно до віку та зрілості дитини. Важливо, що Конвенція передбачає право дитини бути вислуханою в ході будь-якого судового розгляду як безпосередньо, так і через представника[1].

Вказані міжнародні стандарти імплементовані в національне законодавство через статтю 171 Сімейного кодексу України, яка чітко визначає, що думка дитини має бути

врахована при вирішенні спорів щодо її виховання, місця проживання, управління її майном тощо. Зокрема, у правовідносинах між батьками та дітьми позиція дитини обов'язково враховується під час визначення її місця проживання, що підкріплюється статтею 160 СК України : з десяти років цей процес потребує спільної згоди обох батьків та самої дитини, а з чотирнадцяти років вона вирішує це питання самостійно. Окрім цього, волевиявлення дитини є необхідним при вирішенні спорів щодо участі у вихованні того з батьків, хто проживає окремо, у випадках зміни прізвища чи імені дитини, а також при управлінні та розпорядженні її майном. Додатково, у правовідносинах щодо влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, волевиявлення дитини стає ключовим фактором при усиновленні, оскільки стаття 218 СК України встановлює обов'язковість згоди дитини, якщо вона досягла відповідного віку та рівня розвитку. Аналогічний підхід діє і при встановленні опіки чи піклування, де стаття 244 СК України вимагає врахування бажання дитини при призначенні опікуна чи піклувальника, а також при влаштуванні її до прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу[2]

У межах сучасного фахового дискурсу, зокрема при розгляді прикладних аспектів цивільно-процесуальних процедур, наголошується, що право дитини бути вислуханою є не лише процедурною гарантією, а й інструментом забезпечення її найкращих інтересів. Процес заслуховування думки має на меті виявлення справжніх потреб дитини, що є критично важливим для мінімізації психологічного травматизму. Водночас підкреслюється, що волевиявлення дитини не має характеру «права вето». Суд зобов'язаний надати цій думці належну увагу, проте остаточне рішення має базуватися на комплексному аналізі безпеки та можливостей для всебічного розвитку особистості. Такий підхід дозволяє перетворити дитину з пасивного об'єкта спору на активного учасника процесу [9].

При цьому законодавець не встановлює жорсткого мінімального віку для висловлення думки, акцентуючи на рівні розвитку дитини, хоча й зазначає про обов'язковість врахування думки дитини, яка може її чітко сформулювати. Практичний аспект застосування цих норм був окреслений ще у 2007 році Постановою Пленуму Верховного Суду України № 11. У цьому документі судам наголошується на необхідності ретельного вивчення особистих якостей батьків, їхніх стосунків із дитиною та створення безпечних умов для опитування дитини. Пленум підкреслює, що розірвання шлюбу або поділ майна не повинні затьмарювати інтереси дитини, а її позиція має бути з'ясована судом для об'єктивного вирішення спору[3].

Сучасна практика Верховного Суду (ВС) демонструє поглиблення аналізу цієї проблематики. У постанові від 16.02.2024 у справі № 465/6496/19 Суд зробив важливий висновок: думка дитини є важливою, але не єдиною та не абсолютною підставою для прийняття рішення. Суд повинен оцінювати її в контексті «найкращих інтересів», які включають матеріальне забезпечення, емоційний зв'язок, стабільність середовища та можливість кожного з батьків забезпечити розвиток дитини. У цій справі було акцентовано, що дитина, попри висловлене бажання залишитися з одним із батьків, може перебувати під впливом ситуативних емоцій, які не відповідають її довгостроковим інтересам[6].

Ще більш детально процедурні моменти розглядаються у постанові ВС від 22.05.2024 у справі № 754/3063/22. Суд зазначив, що право дитини бути почутою передбачає не лише фізичну присутність або надання пояснень, а й право на отримання інформації про наслідки тих чи інших рішень. Верховний Суд наголосив, що суддя має розмовляти з дитиною у спосіб, який відповідає її віку, можливо, поза межами залу судових засідань, щоб уникнути стресу. Ігнорування думки дитини, яка досягла певного рівня зрілості, без детального пояснення причин у судовому рішенні, визнається судом як істотне порушення процесуального права[5].

Досліджуючи правову природу цих процесів, науковці вказують на те, що врахування думки дитини є складником загального принципу «інтересів дитини», що вимагає від суду балансу між захистом неповнолітнього та повагою до його автономії. Критично важливим є розрізнення ситуативного бажання від реальних довгострокових інтересів, які можуть не збігатися через маніпулятивний вплив дорослих. Обов'язок суду полягає у ретельній перевірці того, чи є висловлена позиція результатом вільного вибору, що забезпечує справедливу рівновагу між правом бути почутою та правом на належний захист [10].

Критично важливим є розмежування між «свідомою думкою» та «нав'язаною позицією». У справі № 607/20787/19 (постанова від 11.12.2023) Верховний Суд досліджував ситуацію, де дитина категорично відмовлялася від спілкування з одним із батьків. Суд прийшов до висновку, що така позиція була наслідком тривалого психологічного впливу та формування негативного образу іншого з батьків. У таких випадках, як зазначено в рішенні, інтереси дитини полягають у відновленні здорових стосунків з обома батьками, навіть якщо на момент розгляду дитина висловлює протест. Таким чином, судова практика підтверджує, що «найкращі інтереси» - це об'єктивна категорія, яка може не збігатися із суб'єктивним бажанням дитини, якщо останнє є шкідливим для її майбутнього[4].

Сучасна правова доктрина акцентує увагу на тому, що принцип дотримання найкращих інтересів дитини повинен слугувати фундаментальним та визначальним критерієм під час вирішення будь-яких категорій цивільних спорів, що стосуються дітей. Належне забезпечення цього принципу вимагає від суддів не лише високого рівня суто юридичної кваліфікації, а й комплексного підходу до оцінки потреб особистості. Критично необхідним у цьому процесі стає глибоке розуміння основ вікової психології. Здатність суду адекватно оцінювати емоційний стан і рівень зрілості дитини є запорукою того, що правосуддя не завдасть їй додаткової психологічної травми [8]. Одночасно з цим, невід'ємною умовою ефективного захисту є практичне впровадження стандартів «правосуддя, дружнього до дитини» Саме такий підхід дозволяє створити безпечне середовище та забезпечити реальне, а не лише формально задеклароване право неповнолітнього на безпосередню участь у судовому процесі. За таких умов голос дитини перетворюється на дієвий і надзвичайно вагомий інструмент для об'єктивного визначення її подальшої долі та гарантування майбутнього добробуту [7].

Підсумовуючи проведене дослідження, можна стверджувати, що в українському правовому полі відбувся остаточний перехід до моделі, де дитина визнається повноцінним та активним учасником сімейного спору. Врахування думки дитини полягає в тому, що це не просто формальна процедурна дія, а складний правовий

механізм з’ясування вільного та усвідомленого волевиявлення дитини, яке підлягає обов'язковій оцінці судом крізь призму її найкращих інтересів, рівня зрілості та захисту від маніпулятивного впливу дорослих. Сучасна судова практика Верховного Суду чітко орієнтує на те, що думка дитини є вагомим доказом, який, проте, потребує критичного аналізу в контексті її безпеки, стабільності та гармонійного розвитку. Тільки такий комплексний підхід, що поєднує імперативні норми Сімейного кодексу, міжнародні гарантії та залучення психологічної експертизи, дозволяє забезпечити справедливий баланс між обов’язком почути дитину та обов’язком держави захистити її майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конвенція про права дитини : міжнар. док. ООН від 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

2. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14.

3. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ майна подружжя : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21.12.2007 № 11. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07.

4. Постанова Верховного Суду від 11.12.2023 у справі № 607/20787/19. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/115682855.

5. Постанова Верховного Суду від 22.05.2024 у справі № 754/3063/22. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/119330101.

6. Постанова Верховного Суду від 16.02.2024 у справі № 465/6496/19. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/117235252.

7. Ортинська Н. В. Врахування думки дитини як складова принципу забезпечення її найкращих інтересів. Наукові записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. 2023. Т. 34 (73). № 1. С. 19–24. URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/1_2023/1_2023.pdf#page=19.

8. Корнієнко М. Принцип дотримання найкращих інтересів дитини та його застосування у цивільному судочинстві України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. 2020. № 43. С. 84–87.URL: https://www.yurvisnyk.in.ua/v1_2020/2020_1.pdf#page=398.

9. Ступак О. Урахування думки дитини в цивільно-процесуальній процедурі забезпечення її найкращих інтересів: прикладний аспект. URL: https://repository.ndippp.gov.ua/bitstream/handle/765432198/1046/3.pdf

10. Токарчук Л. М. Врахування думки дитини при вирішенні питань, що стосуються її життя, та дотримання принципу «інтереси дитини». URL: https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f48a0f39-e42b-4f8e-8375-a4be74441d56/content

Анікіна Галина Володимирівна,
доцент, кандидат юридичних наук,
професор кафедри приватного права
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова
Конончук Богданна Ростиславівна,
здобувачка освітнього ступеня бакалавра
юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УСИНОВЛЕННЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

У сучасних умовах глобалізації та європейської інтеграції інститут усиновлення в міжнародному приватному праві набуває особливого значення як один із пріоритетних механізмів забезпечення права дитини на сімейне життя та захист її найкращих інтересів. Усиновлення є юридичним актом, унаслідок якого між усиновлювачем (усиновлювачами) та дитиною встановлюються правові відносини, аналогічні до батьківських [1]. Водночас еволюція суспільних відносин, поява нових форм сімейних союзів, зокрема зареєстрованих партнерств осіб однієї статі, актуалізує питання забезпечення принципу рівності та заборони дискримінації в цій сфері.

Міжнародно-правову основу щодо регулювання питань усиновлення становлять Гаазька конвенція про захист дітей та співпрацю з питань міжнародного усиновлення 1993 року (ратифікована Україною 2003 року) [2] та Європейська конвенція про усиновлення дітей (переглянута) 2008 року (далі – Конвенція) [3]. Положення Конвенції акцентують увагу на забезпеченні найкращих інтересів дитини, отриманні згоди заінтересованих осіб та захисті від дискримінації. Україна підписала її 2009 року, а ратифікувала у 2011 році, проте зробила застереження, зокрема, право не дозволяти усиновлення парам, які не перебувають у шлюбі (одностатеві партнерства), що створює певні прогалини в регулюванні цього питання. На нашу думку, власне цим застереженням Україна унеможливила виникнення ситуації, коли дитину, що має українське громадянство, усиновлюють одностатеві партнери за кордоном, а потім намагаються визнати таке рішення в Україні. Завдяки застереженню держава фактично запобігла обходу національної заборони на усиновлення особами однієї статі через іноземне усиновлення та подальше визнання іноземного судового рішення на території України.

Статті 4–8 Конвенції презюмують, щоб усиновлення здійснювалося виключно в інтересах дитини з урахуванням її віку, зрілості та здатності висловлювати думку. Хоча

Конвенція не містить прямої норми щодо усиновлення одностатевими парами, вона встановлює загальний принцип відсутності дискримінації, що має суттєве значення для застосування норм міжнародного приватного права [3].

За останні роки спостерігається значне зростання кількості справ у Європейському суді з прав людини (далі - ЄСПЛ), пов'язаних із тлумаченням статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (право на повагу до приватного та сімейного життя) у поєднанні зі статтею 14 (заборона дискримінації). Частка таких рішень станом на 2023–2024 роки становить приблизно 15,78 % від загальної кількості рішень Суду, що вдвічі перевищує показник 2015 року [4, с. 54].

Порівняльний аналіз законодавства зарубіжних держав свідчить про суттєву диференціацію підходів. У 22 з 56 європейських країн законодавчо дозволено повне спільне усиновлення або усиновлення дитини одного з подружжя одностатевими парами (Австрія, Бельгія, Данія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Ірландія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Словенія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Великобританія та інші) [4, с. 56]. У цих державах одностатеві шлюби або зареєстровані партнерства надають повний обсяг батьківських прав, включаючи спільне усиновлення. У Франції до 2013 року усиновлення другим із батьків вимагало перебування у шлюбі, що виключало одностатеві пари, але після легалізації одностатевих шлюбів ситуація змінилася [5, с. 225-226].

У 2019 році Тайвань став першою азійською країною, яка легалізувала одностатеві шлюби. Однак на момент легалізації одностатеві пари отримали обмежені батьківські права: їм дозволялося лише усиновлювати дитину, біологічно пов'язану з одним із партнерів (так зване «усиновлення пасинка»). У травні 2023 року парламент Тайваню ухвалив поправки до Закону про одностатеві шлюби, які суттєво розширили права одностатевих пар. Тепер вони можуть здійснювати повне спільне усиновлення дітей, які не є біологічно пов'язаними з жодним із партнерів. Це рішення стало значним кроком до фактичної рівності в сфері батьківських прав і демонструє поступове розширення можливостей для одностатевих сімей в окремих країнах Азії [6]. Соціологічні та психологічні дослідження (Канада 2013 р., Австралія 1996 та 2012 рр.) демонструють змішані результати: діти в одностатевих сім'ях мають дещо нижчі показники шкільної успішності, проте отримують більше емоційного догляду, ніж у закладах інтернатного типу [5, с. 223].

Судова практика ЄСПЛ суттєво впливає на становлення європейських підходів до усиновлення та системно підкреслює обов'язок держав забезпечувати юридичне визнання одностатевих партнерств, у тому числі в контексті реалізації батьківських прав. Прикладом є рішення у справі X and Others v. Austria (заява № 19010/07, рішення Великої палати від 19 лютого 2013 року) [7]. Заявницями були дві жінки, які перебували у зареєстрованому партнерстві, та малолітня донька однієї із них. Одна з партнерок звернулася до суду з проханням дозволити їй усиновити дитину своєї партнерки. Австрійське законодавство дозволяло таке усиновлення неодруженим різностатевим парам, але відмовляло одностатевим. ЄСПЛ визнав порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 8 Конвенції. Суд дійшов висновку, що стабільні стосунки заявниць і дитини утворюють «сімейне життя», а держава не надала переконливих підстав для різного ставлення до таких союзів саме за ознакою орієнтації [7].

Окрім того, у справі Gas and Dubois v. France (заява № 25951/07, рішення від 15 березня 2012 року) Суд не встановив порушення статей 8 та 14 Конвенції, оскільки держава має широку свободу розсуду в сімейних питаннях, а шлюб на той момент був доступний лише різностатевим парам [8]. Натомість у справі X and Others v. Austria (2013) ЄСПЛ визнав дискримінацією ситуацію, коли національне законодавство дозволяло усиновлення пасинка для неодружених різностатевих пар, але відмовляло одностатевим парам [7]. У справах E.B. v. France (2008), Oliari and Others v. Italy (2015), Maymulakhin and Markiv v. Ukraine (2023), Association ACCEPT and Others v. Romania (2023) та Przybyszewska and Others v. Poland (2023) ЄСПЛ демонструє, що держава, яка допускає усиновлення, не може застосовувати дискримінацію за ознакою сексуальної орієнтації [9, с. 23-57]. Водночас Суд постійно наголошує, що у питаннях сімейного права та усиновлення, держави зберігають широку свободу розсуду.

Таким чином, практика європейських країн свідчить про поступове утвердження принципу недискримінації у сфері усиновлення, водночас залишаючи державам певну свободу розсуду в регулюванні сімейних відносин. Розширення прав одностатевих пар відображає глобальну тенденцію до забезпечення рівності прав, зокрема у питаннях можливості реалізації права на батьківство.

Національне законодавство України щодо усиновлення орієнтоване на традиційну модель сім'ї. Стаття 51 Конституції України [10] та норми Сімейного кодексу України (далі – СК України) [1], презюмують, що усиновлення особами однієї статі прямо заборонено. СК України визначає усиновлення як пріоритетну форму влаштування дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування [1]. Згідно з частиною 3 статті 211 СК України, усиновлювачами можуть бути подружжя, проте стаття містить пряму заборону: «Усиновлювачами не можуть бути особи однієї статі. Особи, які не перебувають у шлюбі між собою, не можуть усиновити одну і ту ж дитину» [1]. Науковці обґрунтовують таку заборону положеннями статті 51 Конституції України [3], яка визначає шлюб як союз жінки та чоловіка, а також моральними засадами суспільства (стаття 3 СК України) [1; 5, с.223].

Правове регулювання усиновлення в міжнародному приватному праві базується на колізійних нормах, які визначають застосовне право, юрисдикцію та порядок визнання іноземних рішень. Основним національним джерелом є Закон України «Про міжнародне приватне право» від 23 червня 2005 року № 2709-IV [11]. Відповідно до статті 69 цього Закону усиновлення на території України регулюється правом України, якщо дитина або хоча б один із усиновлювачів є громадянином України. У випадку усиновлення іноземцями застосовується право держави громадянства усиновлювачів або право держави їхнього спільного проживання, якщо таке застосування не суперечить публічному порядку України [11]. Важливо зазначити, що одним із ключових аспектів цієї проблеми є можливість усиновлення дітей одностатевими парами. Це питання викликає гострі дискусії щодо балансу між принципами недискримінації, з однієї сторони, та традиційними моральними засадами суспільства й інтересами дитини - з іншої.

Визнання на території нашої держави іноземного рішення, зокрема про усиновлення одностатевою парою, можливе лише за умови відсутності суперечності публічному порядку (стаття 12 Закону України «Про міжнародне приватне право»). Норми,

закріплені у СК України [1], прямо виключають можливість усиновлення особами однієї статі, а також особами, які не перебувають у зареєстрованому шлюбі (за винятком випадків спільного проживання однією сім'єю, коли суд може дозволити усиновлення) [1].

Для української правової системи, яка визнає для себе обов'язковість практики ЄСПЛ (ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 р. № 3477-IV [12]), вирішення питання про належні стандарти врегулювання сімейних правовідносин не може відбуватися поза аналізом таких правових позицій вказаної інституції. Судова практика ЄСПЛ відіграє визначальну роль у формуванні європейських стандартів та послідовно підтверджує позитивне зобов'язання держав забезпечувати правове визнання одностатевих союзів, включаючи аспекти батьківських прав [7, 8, 9].

Важливим щодо України є рішення ЄСПЛ у справі Maymulakhin and Markiv v. Ukraine (заява № 75135/14, рішення від 1 червня 2023 року) [13]. Заявники - двоє чоловіків, які з 2010 року проживають у стійкому фактичному партнерстві. У 2014 році вони неодноразово намагалися зареєструвати шлюб, проте отримували відмови через визначення в українському законодавстві шлюбу як союзу жінки і чоловіка. Заявники скаржилися, що відсутність правового визнання їхніх стосунків позбавляє їх багатьох прав, доступних різностатевим парам, зокрема можливості усиновлення. ЄСПЛ встановив порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 8 Конвенції, зазначивши, що тривалі віддані стосунки потребують правового захисту, аналогічного до різностатевих пар, а відсутність будь-якої форми визнання є дискримінацією за сексуальною орієнтацією [13].

Аналізуючи європейський досвід та позицію ЄСПЛ, ми вважаємо, що Україна все ж правильно обирає інший шлях. Розширення прав одностатевих пар на усиновлення в багатьох країнах Європи не є універсальним стандартом, який наша держава зобов'язана наслідувати. На нашу думку, збереження наразі заборони на усиновлення особами однієї статі відповідає моральним засадам українського суспільства та найкращим інтересам дитини, тому така законодавча позиція є обґрунтованою та виправданою.

Національні суди України, зокрема Верховний Суд, у справах про визнання фактичних сімейних відносин між особами однієї статі дедалі частіше визнають існування таких відносин. Однак це визнання поки що не поширюється на можливість усиновлення дітей. Судова практика чітко дотримується положень СК України, який прямо забороняє усиновлення особами однієї статі. Такий підхід відповідає конституційним засадам і на сьогодні відображає стійку орієнтацію на традиційну модель сім'ї, яка домінує в українському суспільстві.

Порівнюючи європейський і національний досвід, слід визнати, що практика ЄСПЛ вимагає поваги до фактичних сімейних зв'язків. Водночас вона не зобов'язує Україну запроваджувати спільне усиновлення одностатевими парами. На наш погляд, незважаючи на позицію ЄСПЛ, Україна не зобов'язана автоматично поширювати це на сферу усиновлення дітей. Ми повністю підтримуємо збереження традиційної моделі сім'ї, закріпленої у Конституції України та СК України. Усиновлення особами однієї статі не забезпечує належним чином благополуччя дитини, оскільки традиційна сім'я (чоловік і жінка) створює більш стабільне та природне середовище для виховання та

розвитку. Будь-які спроби гармонізації з європейськими стандартами не повинні призводити до зміни цієї фундаментальної позиції.

Отже, правове регулювання усиновлення в міжнародному приватному праві України базується на захисті традиційної моделі сім'ї, закріпленої в положеннях Конституції України та СК України. Порівняльний аналіз законодавства зарубіжних держав і практики ЄСПЛ свідчить про тенденцію до розширення прав одностатевих пар на усиновлення в багатьох європейських країнах. Національні суди України, зокрема Верховний Суд, у деяких справах визнають фактичні сімейні відносини між особами однієї статі, проте це визнання поки що не поширюється на можливість усиновлення дітей, яке прямо заборонено статтею 211 СК України. Ми вважаємо, що чинна модель правового регулювання відображає баланс між міжнародними зобов'язаннями України та її конституційними цінностями, залишаючи пріоритет за національним підходом до інституту сім'ї. З огляду на це, подальший розвиток законодавства у сфері усиновлення має відбуватися з урахуванням принципу найкращих інтересів дитини, без відступу від закріплених засад. Це дозволяє забезпечити правову визначеність і послідовність державної політики у сфері сімейних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 р. № 2947-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 21-22, ст.135. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14 (дата звернення: 25.03.2026).

2. Гаазька конвенція про захист дітей та співпрацю у сфері міждержавного усиновлення від 29 травня 1993 р. URL: https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=69 (дата звернення: 25.03.2026).

3. Європейська конвенція про усиновлення дітей (переглянута) від 27 листопада 2008 р. URL: https://rm.coe.int/1680084823 (дата звернення: 25.03.2026).

4. Онишко О. Б., Парасюк В. М., Бориславський Р. А. Деякі питання захисту сімейних прав у рішеннях Європейського суду з прав людини. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія правова. 2024. № 3. С. 54–59. URL: https://www.lsej.org.ua/3_2024/12.pdf (дата звернення: 25.03.2026).

5. Радченко Л. І. Усиновлення (удочеріння) одностатевими парами: світові тенденції, проблеми та перспективи. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2023. Вип. 79, ч. 1. С. 221–227. URL: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.1.38 (дата звернення: 25.03.2026).

6. У Тайвані одностатевим парам дозволили всиновлювати дітей від інших біологічних батьків (2023–2024 рр.). URL: https://www.village.com.ua/village/city/city-news/339263-u-tayvani-odnostatevim-param-dozvolili-usinovlyuvati-ditey-vid-inshih-biologichnih-batkiv (дата звернення: 25.03.2026).

7. CASE OF X AND OTHERS v. AUSTRIA : рішення Європейського суду з прав людини від 19 лютого 2013 р. (заява № 19010/07). Європейський Суд з прав людини. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122362 (дата звернення: 25.03.2026).

8. CASE OF GAS AND DUBOIS v. FRANCE : рішення Європейського суду з прав людини від 15 березня 2012 р. (заява № 25951/07). Європейський Суд з прав людини. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109572 (дата звернення: 25.03.2026).

9. Посібник із судової практики Європейської конвенції з прав людини. Права ЛГБТІ : оновлено 31 серпня 2024 р. Європейський суд з прав людини. Страсбург, 2025. 65 с. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_rights_of_lgbti_persons_ukr (дата звернення: 25.03.2026).

10. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 25.03.2026).

11. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 32, ст.422. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15 (дата звернення: 25.03.2026).

12. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року № 3477-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, № 30, ст.260. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15 (дата звернення: 25.03.2026).

13. CASE OF MAYMULAKHIN AND MARKIV v. UKRAINE : рішення Європейського суду з прав людини від 1 червня 2023 р. (заява № 75135/14). Європейський Суд з прав людини. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-224984 (дата звернення: 25.03.2026).

Дмитро Боложинський,
курсант 3 курсу 3 групи
Військово - юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого,
м. Харків

NFT-АРТ ЯК ОБ'ЄКТ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ: ПРОБЛЕМА РОЗМЕЖУВАННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ФАЙЛ ТА АВТОРСЬКИХ ПРАВ НА ТВІР

Стрімкий розвиток технологій блокчейн та поява невзаємозамінних токенів сформували принципово нову реальність у сфері обороту цифрових активів. NFT-арт — це цифровий твір мистецтва (зображення, відео, аудіо, анімація тощо), право на який засвідчено записом у розподіленому реєстрі. Починаючи з 2021 року ринок NFT продемонстрував вибухове зростання: окремі токени продавались за десятки мільйонів доларів. Це закономірно привернуло увагу юристів, адже правова природа NFT-транзакцій лишається дискусійною.

Центральна проблема полягає в тому, що покупець NFT-арту набуває токен — унікальний запис у блокчейні, — але не обов'язково набуває авторських прав на відповідний твір. Цей розрив між «правом власності на файл» (чи радше на токен) та авторськими правами породжує практичні конфлікти: власники NFT не можуть законно відтворювати, тиражувати або комерційно використовувати придбані зображення без дозволу автора. Відсутність спеціального законодавства в Україні, яке б урегульовувало обіг NFT, робить дослідження цього питання особливо актуальним як у науковому, так і в практичному вимірі [3, с. 88].

Передусім необхідно з'ясувати правову природу NFT. З технічного погляду, NFT є унікальним цифровим сертифікатом, записаним у блокчейні, який підтверджує право особи на певний цифровий об'єкт. Однак сам токен і твір, на який він «вказує», — різні речі: файл із зображенням зазвичай зберігається поза блокчейном (на платформах IPFS або централізованих серверах), а NFT містить лише посилання (URL або хеш) на нього. Тому продаж NFT — це, по суті, відчуження запису в реєстрі, а не передача самого файлу як матеріального об'єкта [5].

Відповідно до чинного цивільного законодавства України, право власності на річ і право інтелектуальної власності на відповідний об'єкт є самостійними та незалежними видами прав. Стаття 419 Цивільного кодексу України прямо встановлює, що право інтелектуальної власності та право власності на річ не залежать одне від одного [1]. Відчуження матеріального носія (чи його цифрового замінника у вигляді токена) не тягне за собою передачі авторських прав, якщо інше прямо не передбачено договором.

Авторське право на твір виникає з моменту його створення і охороняється незалежно від матеріальної форми, способу відтворення та факту оприлюднення (ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 № 2811-IX) [2]. Таким чином, навіть якщо автор продав NFT-токен, він зберігає виключне майнове право на відтворення, розповсюдження, демонстрацію та будь-яке інше використання твору, якщо не передав ці права у відповідному договорі. Покупець NFT отримує лише токен — цифровий сертифікат «оригінальності», але не ліцензію на комерційне використання зображення.

Особливої уваги заслуговує питання класифікації NFT як об'єкта цивільних прав. І. Я. Бабецька зазначає, що цифрові речі є специфічними об'єктами цивільних прав, які поєднують ознаки майна і нематеріальних активів, що ускладнює застосування до них традиційних правових конструкцій [5].

Питання класифікації NFT як об'єкта цивільних прав набуло нового виміру у зв'язку із законодавчим закріпленням поняття **цифрової речі** в ЦК України. Відповідно до оновленої редакції ст. 179 ЦК України, цифрова річ є різновидом речі, що існує у формі електронних (цифрових) даних. З урахуванням цієї новели NFT-токен може розглядатись як цифрова річ — унікальний цифровий запис у блокчейні, — до якого застосовується правовий режим речі, зокрема можливість набуття права власності та його відчуження. Водночас важливо підкреслити, що цифрова річ (токен) і об'єкт авторського права (твір, на який токен «вказує») залишаються самостійними правовими категоріями: поширення на покупця права власності на цифрову річ не тягне автоматичного переходу авторських прав на твір, що прямо випливає зі ст. 419 ЦК України. Таким чином, введення поняття цифрової речі частково вирішує проблему правової природи NFT, однак не усуває розриву між правом власності на токен та авторськими правами на відповідний твір.

У цьому контексті принципового значення набуває Закон України «Про віртуальні активи», прийнятий ще у 2022 році, але так і не введений в дію у зв'язку з відсутністю змін до податкового законодавства. Д. С. Шемет указує, що правова невизначеність у сфері регулювання віртуальних активів і надалі залишається суттєвим викликом для правозастосовної практики в Україні [6, с. 237]. Саме ця прогалина і є головною причиною того, що NFT-транзакції нині оцінюються через призму загальних норм цивільного права, а не спеціальних положень.

Г. Ільченко, аналізуючи правові аспекти NFT-токенів, наголошує, що більшість платформ із продажу NFT встановлюють у своїх умовах використання лише обмежену невиключну ліцензію на персональне некомерційне використання придбаного зображення [3, с. 91]. Комерційне ж використання — розміщення на товарах, в рекламі, публічна демонстрація з метою отримання прибутку — потребує окремого договору з автором. Відсутність такого договору або недостатня чіткість його умов є джерелом численних правових суперечок на практиці.

С. Б. Булеца та О. І. Чепис підкреслюють, що цифрова трансформація ставить принципово нові вимоги до інституту авторського права, зокрема щодо чіткого визначення обсягу прав, що передаються в рамках цифрових правочинів [4, с. 21]. Для NFT це означає необхідність деталізованого договірного врегулювання кожної угоди купівлі-продажу: сторони повинні прямо вказати, які саме права (право на відтворення,

розповсюдження, переробку, публічний показ тощо) переходять до покупця разом із токеном, а які залишаються за автором.

Принципова відмінність між «правом власності на файл» та авторськими правами проявляється і в питанні перепродажу. Покупець NFT має право відчужити токен третій особі, проте автор твору зберігає право на отримання винагороди при перепродажі, передбачене ст. 30 Закону «Про авторське право і суміжні права» [2]. Деякі NFT-платформи технічно реалізують це право через смарт-контракти, які автоматично перераховують відсоток від кожного наступного продажу на рахунок автора. Однак питання про юридичну чинність таких смарт-контрактів з погляду українського права залишається відкритим [8].

Окремою проблемою є мінтинг чужих творів: непоодинокі випадки, коли NFT-токен створюється не самим автором, а третьою особою без його дозволу. У такому разі «власник» NFT набуває токен, але жодних прав на твір не отримує, оскільки первісний «продавець» сам не мав права ними розпоряджатись. Такі правочини є нікчемними в частині передачі авторських прав у силу ст. 203 та ст. 1107 ЦК України [1], що додатково підкреслює критичну роль договірного оформлення NFT-транзакцій.

Аналіз об'єктів цивільних прав у контексті NFT дає підстави стверджувати, що токен може розглядатись як особливий вид майнового права — право вимоги або посвідчення, — але не як право власності на твір чи право інтелектуальної власності в традиційному розумінні [7, с. 44]. Це підтверджує необхідність виокремлення NFT у самостійну категорію об'єктів цивільних прав із відповідним правовим режимом, відмінним як від режиму речей, так і від режиму об'єктів авторського права.

О. С. Забродська зазначає, що регулювання обігу віртуальних активів потребує системного підходу, який охоплював би не лише публічно-правові аспекти (оподаткування, ліцензування), а й приватноправові — зокрема договірні відносини між учасниками ринку [8]. Відповідно, комплексне законодавче регулювання NFT-транзакцій є нагальною потребою, яка безпосередньо пов'язана з захистом прав як авторів, так і добросовісних покупців цифрового мистецтва.

Проведене дослідження дозволяє сформулювати такі висновки:

По-перше, продаж NFT-токена не тягне за собою автоматичного переходу авторських прав на відповідний твір. Покупець набуває право «власності» на токен — запис у блокчейні — але не виключне право на використання твору, яке залишається за автором, якщо інше не передбачено договором.

По-друге, чинне законодавство України не містить спеціальних норм щодо NFT, що змушує правозастосовну практику спиратись на загальні положення ЦК України та Закону «Про авторське право і суміжні права», які не враховують технологічної специфіки токенізації цифрових активів.

По-третє, ключовим інструментом врегулювання відносин між автором і покупцем NFT є договір, який повинен чітко визначати обсяг майнових авторських прав, що передаються, та умови подальшого використання твору. Відсутність або нечіткість таких умов є основним джерелом правових ризиків для сторін правочину.

По-четверте, необхідне прийняття спеціального законодавства, яке б визначило правову природу NFT як об'єкта цивільних прав, встановило вимоги до договорів купівлі-

продажу NFT-арту в частині авторських прав, а також вирішило питання юридичної чинності смарт-контрактів у контексті права слідування.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку пов'язані з вивченням зарубіжного досвіду правового регулювання NFT-ринку (передусім держав — членів ЄС, США), аналізом практики вирішення NFT-спорів у міжнародному комерційному арбітражі, а також розробкою типових договірних конструкцій для оформлення купівлі-продажу NFT-арту з урахуванням вимог українського законодавства про авторське право.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 1 лют. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення: 21.04.2026).
2. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX : станом на 12 груд. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text (дата звернення: 21.04.2026).
3. ILCHENKO, H. (2023). Правові аспекти використання NFT-токенів. Foreign trade: economics, finance, law, 127(2), 88-97.
4. Булеца, С. Б., & Чепис, О. І. (2021). Авторське право в умовах цифрової трансформації. Актуальні проблеми інтелектуальної власності в Україні та Європейському Союзі: матеріали V міжнародної науково-практичної конференції. Будапешт, 20-25.
5. Бабецька, І. Я. (2024). Цифрові речі як об’єкти цивільних прав. Науковий вісник.
6. Шемет, Д. С. (2025). Правове регулювання віртуальних активів: виклики легалізації та інституційного впровадження в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право, 3(87), 236-241.
7. Забуга А.В. Об'єкти цивільних прав: проблеми визначення та класифікація [Текст]: робота на здобуття кваліфікаційного рівня магістр; спец.: 081 - право / А.В. Забуга; наук. керівник А.В. Гончарова. - Суми: СумДУ, 2018. - 103 с.
8. Забродська, О.С. (2020). Правове регулювання обігу віртуальних активів.

Ємець Максим Олександрович,
здобувач освітнього ступеня бакалавра юридичного факультету
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова
Науковий керівник: ***Федорчук Ольга Степанівна,***
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
Кафедра менеджменту, економіки,
статистики та цифрових технологій

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ УКЛАДЕННІ ЕЛЕКТРОННИХ ДОГОВОРІВ

Стрімкий розвиток цифрових технологій кардинально змінив природу договірних відносин. Перехід від паперової форми договорів до електронної є не суто технічною зміною, а трансформацією самої моделі договірного регулювання, що ставить під сумнів традиційні уявлення про форму правочину, ідентифікацію сторін, момент укладення договору та доказову силу документа. Саме тому дослідження ролі цифрових технологій при укладенні електронних договорів набуває особливої актуальності в умовах цифровізації суспільних відносин.

Правовою основою електронних договорів в Україні є передусім Цивільний кодекс України, який у ст. 626 визначає договір як домовленість двох або більше сторін, спрямовану на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків [1, ст. 626]. Відповідно до ст. 639 цього Кодексу, якщо сторони домовилися укласти договір за допомогою інформаційно-комунікаційних систем, він вважається укладеним у письмовій формі [1, ст. 639]. Конкретизація цих положень міститься у Законі України «Про електронну комерцію», ст. 3 якого визначає електронний договір як домовленість двох або більше сторін, спрямовану на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків та оформлену в електронній формі [2, ст. 3]. При цьому ст. 5 зазначеного Закону закріплює принцип, відповідно до якого правочин не може бути визнано недійсним у зв'язку з його вчиненням в електронній формі, якщо інше не передбачено законом [2, ст. 5].

Центральну роль серед цифрових технологій при укладенні електронних договорів відіграє електронний підпис. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» встановлює, що для ідентифікації автора електронного документа може використовуватися електронний підпис, а накладанням електронного підпису завершується створення електронного документа [3, ст. 6]. Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» визначає кваліфікований електронний підпис як удосконалений електронний підпис, що створюється з використанням засобу кваліфікованого електронного підпису і базується на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису [4, ст. 1]. Відповідно до положень

цього Закону, прирівнюється до власноручного підпису і має повну юридичну силу. Такий підхід повністю узгоджується із принципом функціональної еквівалентності, відповідно до якого електронні засоби комунікації можуть замінити традиційні паперові документи та особистий підпис, якщо вони забезпечують аналогічний рівень достовірності та юридичної визначеності [5]. Підписання електронного договору може здійснюватися також шляхом використання електронного підпису одноразовим ідентифікатором, визначеним Законом України «Про електронну комерцію» [2, ст. 12].

Одним із суттєвих напрямків цифровізації договірних відносин є розвиток спеціалізованих сервісів для дистанційного підписання договорів. Особливим інструментом електронного документообігу є платформи для підписання договорів, які забезпечують технологічну можливість дистанційного укладення правочинів. Одним із найвідоміших у світі є сервіс «DocuSign», який дозволяє сторонам підписувати документи онлайн, фіксуючи час підписання, IP-адресу та інші технічні дані, а також формуючи сертифікат завершення із інформацією про підписантів та унікальний ідентифікатор транзакції [5]. В Україні набувають поширення власні сервіси електронного документообігу, зокрема «Вчасно», що пропонує хмарну платформу для обміну документами й накладення кваліфікованих електронних підписів онлайн, за допомогою якої підприємства вже кілька років укладають угоди з контрагентами [5].

Цифрові технології відіграють досить важливу роль під час запровадження технологій блокчейн та смарт-контрактів. На базі блокчейну Ethereum у 2015 році вперше масово запроваджено технологію смарт-контрактів, що полягає у самостійному виконанні умов договору при настанні обумовлених подій [5]. Наприклад, при надходженні коштів від покупця на адресу смарт-контракту в мережі Ethereum автоматично генерується відправка цифрового товару чи токена покупцю. Як зазначає О.О. Кармаза, на доктринальному рівні відсутній уніфікований погляд на природу смарт-контракту. Його визначають або як самостійний вид договору, або як договір з особливим способом виконання договірних зобов'язань [6]. Науковці слушно вказують на доцільність законодавчого визначення загальних засад укладення, дії та припинення смарт-контрактів з використанням технологій блокчейн, зважаючи на розвиток ринкових відносин та міжнародний досвід [6].

Разом із тим розвиток зазначених технологій супроводжується виникненням низки правових і технічних проблем у сфері укладення електронних договорів, передусім пов’язаних з ідентифікацією сторін. Підтвердження особи контрагента в електронному середовищі потребує використання різних засобів електронної ідентифікації, кожен із яких має власні технічні та правові особливості [5]. У цьому контексті в Україні співіснує кілька систем електронної ідентифікації, зокрема BankID, MobileID, додаток «Дія» з Дія.Підписом, а також файлові та хмарні КЕП від різних акредитованих центрів. Водночас Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» запроваджує поняття «гаманця з цифровою ідентифікацією» як засобу, що дає змогу користувачу здійснювати електронну ідентифікацію та автентифікацію і створювати кваліфіковані електронні підписи [4, ст. 1].

У свою чергу, окреслені проблеми та динамічний розвиток цифрових інструментів зумовлюють необхідність подальшого вдосконалення правового регулювання у цій сфері, що визначається не лише внутрішніми потребами, а й євроінтеграційними

процесами. З 23 червня 2022 року Україна має статус кандидата на членство в Європейському Союзі, у зв'язку з чим адаптація національного законодавства до стандартів ЄС набуває особливого практичного значення, зокрема у сфері укладення договорів із використанням інформаційно-комунікаційних систем та технологій штучного інтелекту [6]. Уже сьогодні системи штучного інтелекту можуть застосовуватися при укладенні цивільних договорів для надання юридичних консультацій, автоматизованого аналізу їх змісту на відповідність законодавству, виявлення потенційних ризиків, а також перекладу документів іноземними мовами [6]. За таких умов правове регулювання має розвиватися синхронно з технологіями, забезпечуючи баланс між інноваційністю цифрових інструментів і належним захистом прав учасників електронних правочинів.

Отже, цифрові технології не лише модернізують форму договірних відносин, а й істотно трансформують їх зміст і механізми реалізації. Електронні договори, підкріплені використанням електронного підпису, спеціалізованих онлайн-сервісів, технологій блокчейн і смарт-контрактів, формують нову парадигму цивільно-правового регулювання, у якій ключовими стають швидкість, зручність та автоматизація правочинів. Водночас такі зміни супроводжуються низкою викликів, зокрема щодо належної ідентифікації сторін, забезпечення доказової сили електронних документів і правової визначеності інноваційних інструментів. Сучасне законодавство України вже заклало необхідні правові основи для функціонування електронних договорів, однак стрімкий розвиток технологій зумовлює потребу його подальшого вдосконалення та гармонізації з європейськими стандартами. Перспективним напрямом є нормативне врегулювання смарт-контрактів, розвиток систем електронної ідентифікації та інтеграція інструментів штучного інтелекту у договірну практику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. No 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення: 20.04.2026).
2. Закон України «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 № 675-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 45. Ст. 410. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19 (дата звернення: 20.04.2026).
3. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 № 851-IV. Відомості Верховної Ради. 2003. № 36. Ст. 275. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15 (дата звернення: 20.04.2026).
4. Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 № 2155-VIII. Відомості Верховної Ради. 2017. № 45. Ст. 400. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19 (дата звернення: 20.04.2026).
5. Мохнюк М.В. Правові механізми укладення електронних договорів у цифровому середовищі. Історико-правовий часопис. 2025. № 2 (25). С. 101–107. URL: http://chasopys.hl.vnu.volyn.ua/index.php/chasopys/article/view/678/646 (дата звернення: 20.04.2026).
6. Кармаза О.О. Укладення цивільних договорів з використанням інформаційно-комунікаційних систем. Збірник наукових статей. 2024. С. 94–104. URL: https://lib-repo.pnu.edu.ua/bitstream/123456789/20439/1/2024.64.karmaza.pdf (дата звернення: 20.04.2026).

Катревич Діана Сергіївна
Здобувач освіти 4-го курсу
Національний університет "Одеська морська академія"
Науковий керівник: ***Ізбаш О. О.***
к.ю.н., доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін
Національний університет "Одеська морська академія"

СПАДКУВАННЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ ЕЛЕКТРОННИХ АКТИВІВ

Персональні електронні активи давно вийшли за межі технічної категорії даних. До них належать електронна пошта, акаунти в соціальних мережах, хмарні архіви фотографій і відео, цифрові документи, доменні імена, профілі на торговельних платформах, облікові записи з платним контентом, а також криптоактиви та інші цифрові об'єкти, що мають майнову вартість. Слід зауважити, що для спадкового права проблема полягає не в самому факті існування таких об'єктів, а в неоднорідності їх правової природи. Частина з них має очевидну економічну цінність, частина пов'язана передусім із приватністю, листуванням і персональними даними, а частина поєднує обидві ознаки. Отже, універсальна модель спадкування тут не працює: електронний гаманець, сімейний фотоархів і акаунт у соціальній мережі не можуть розглядатися за однаковими правилами. К. Шаповал та Д. Наконечна з цього приводу слушно звертають увагу на потребу розмежовувати цифрові активи за майновим змістом, особистим характером і способом доступу до них [4, с. 160].

Нормативна основа для включення персональних електронних активів до складу спадщини в українському праві вже існує, хоча спеціального розділу про цифрову спадщину Цивільний кодекс України не містить. За статтею 1216 ЦК України спадкуванням є перехід прав та обов'язків від померлої особи до спадкоємців, а стаття 1218 відносить до складу спадщини всі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини й не припинилися внаслідок його смерті [1]. Крім того, особливого значення набуває і стаття 179^1 ЦК України, яка закріпила поняття цифрової речі як блага, що створюється та існує виключно у цифровому середовищі та має майнову цінність [1]. Отже, майнові цифрові об'єкти вже можуть бути охоплені загальною конструкцією спадкування, навіть без окремої глави про електронну спадщину. Складність виникає на наступному етапі: потрібно встановити, які саме правомочності належали померлому, чи не були вони пов'язані виняткова з його особою, а також чи допускають умови відповідного сервісу передачу доступу іншій особі.

Правовий режим персональних електронних активів ускладнюється ще й термінологічною неузгодженістю законодавства. Закон України «Про віртуальні активи» визначає віртуальний актив як нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі, але наразі цей закон офіційно не набрав чинності [2]. Натомість, Закон України «Про запобігання та протидію

легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» використовує інше визначення віртуального активу - як цифрового вираження вартості, яким можна торгувати або яке можна переказувати для платіжних чи інвестиційних цілей [3]. Для спадкового права така розбіжність має практичне значення: у першому випадку акцент зміщений на цивільно-правову природу об'єкта, у другому - на фінансово-економічну функцію. В свою чергу, поки законодавець не виробить узгоджену модель, нотаріальна й судова практика неминуче стикається з питанням, що саме успадковується: цифрова річ, майнове право, вимога до провайдера сервісу чи тільки доступ до інформаційного масиву. У зв'язку з цим пропонується не зводити цифрову спадщину винятково до криптовалюти, а розглядати її як ширший масив майнових та інформаційних благ.

Для спадкування персональних електронних активів принциповим є поділ між майновими правами та суто особистими немайновими елементами. Якщо електронний актив має економічну цінність і може бути відокремлений від особистості власника, підстав для його входження до спадкової маси значно більше. Криптовалюта, монетизований канал, домен, цифровий контент із підтвердженим правом використання або рахунок із коштами в електронному сервісі за загальним правилом слід розглядати як майно або майнове право. Інша ситуація виникає щодо приватного листування, персональних профілів, архівів повідомлень і даних, що стосуються третіх осіб - тут спадкоємець часто прагне отримати доступ не для економічного розпорядження, а для збереження пам'яті, доказування прав або завершення організаційних справ померлого. У таких випадках перетинаються норми спадкового права, договірні умови цифрової платформи та вимоги до захисту персональних даних. І. Гулейков пропонує розрізняти цифрові активи за їх «поведінкою» - як подібні до речей, до вимог або до інформаційних об'єктів [5, с. 93]; Л. Загоруй додатково підкреслює критерій фінансової цінності та особистого характеру [6, с. 71]. Варто зауважити, що для спадкових спорів така класифікація корисна, оскільки дозволяє обрати правильний правовий режим для кожного окремого активу, а не переносити один шаблон на всі електронні об'єкти.

Практика показує, що юридичного визнання права спадкоємця недостатньо без технічної можливості доступу. Якщо спадкодавець не залишив паролів, резервних кодів, seed-фраз, відомостей про двофакторну автентифікацію або навіть переліку власних акаунтів, частина активів може залишитися фактично втраченою. К. Шаповал обґрунтовано пов'язує цифрове спадкування з кількома послідовними діями: виявлення активів, визначення їх складу, з'ясування волі спадкодавця, організація доступу та подальше збереження інформації [4, с. 160]. Для персональних електронних активів така логіка є виправданою, бо нотаріус не може оформити перехід того, що неможливо ідентифікувати або технічно отримати. Доступ до смартфона, ноутбука чи хмарного сховища часто стає не менш важливим, ніж встановлення родинного статусу спадкоємця. До того ж низка платформ працює за моделлю персональної ліцензії, а не права власності на контент у класичному розумінні, тому спадкоємець інколи отримує не сам обліковий запис, а обмежене право на копіювання або меморіалізацію даних. Відповідно, в доктрині дедалі частіше підтримується ідея окремого документа на випадок смерті, де

визначаються цифрові активи, порядок доступу до них, коло уповноважених осіб і правила поводження з конфіденційними матеріалами.

Крім того, важливої уваги заслуговує співвідношення волі спадкодавця та правил приватних платформ. До прикладу, Apple запровадила функцію Digital Legacy, яка дозволяє призначити довірених осіб для доступу до певних даних iCloud після смерті користувача [7]. Інші сервіси, здебільшого соціальні мережі Meta, застосовують меморіалізацію акаунта або видалення сторінки, але не завжди надають спадкоємцям повний доступ до вмісту. Отже, навіть за наявності спадкових прав підсумковий результат залежить від договірних умов сервісу та його внутрішньої політики. Для українського права з цього випливає очевидний висновок: розпорядження персональними електронними активами бажано фіксувати завчасно, а законодавство має передбачити принаймні базові правила щодо доступу спадкоємців до майново цінних цифрових об'єктів і до інформації, необхідної для оформлення спадщини. Без такого врегулювання спадкоємець формально матиме право, яке неможливо реалізувати на практиці.

Таким чином, спадкування персональних електронних активів уже не можна розглядати як периферійне питання приватного права. Зміст спадкової маси змінився: поряд із квартирою, банківським вкладом і авторськими правами в ній дедалі частіше з'являються цифрові гаманці, електронні архіви, домени, профілі з монетизацією та хмарні сховища. Загальні норми Цивільного Кодексу України дозволяють включати майнові електронні активи до спадщини, але для реального захисту прав спадкоємців потрібні точніші законодавчі рішення [3]. У зв'язку з цим найбільш переконливо виглядають три напрями: нормативне визначення складу цифрової спадщини, закріплення порядку доступу до неї та визнання окремих форм розпорядження електронними активами на випадок смерті. В результаті, зменшиться кількість спорів, полегшиться робота нотаріуса і спадкоємці отримають не декларативне, а реальне право на отримання цифрового майна померлого. Натомість, персональні електронні активи беззаперечно мають бути інтегровані в систему спадкового права як самостійний об'єкт правового аналізу, а не як випадковий додаток до традиційного майна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15

2. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX // Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2074-20

3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX // Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/361-20

4. Шаповал К.О. Наконечна Д.О. Спадкування цифрових активів: особливості регулювання. Юридичний науковий електронний журнал. 2025. № 4. С. 160-165. URL: https://www.lsej.org.ua/4_2025/38.pdf

5. Гулейков І. Ю. Цифрові активи в цивільному обороті України: дис. … канд. філософ. наук: 25.03.2025 / Наук.-досл. інст. приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України. Київ, 2025. 243 с. URL: https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/1050

6. Загоруй Л.М., Загоруй І.С. Цифрова спадщина: проблеми формування і перспективи. Актуальні проблеми права: теорія і практика. 2024. №1(47). С. 71–82. URL https://journals.snu.edu.ua/index.php/app/article/view/812/803

7. Applying To Access A Deceased's Digital Assets. URL: https://www.nelsonslaw.co.uk/rachel-thompson-v-apple/

УДК 347.9

Кравченко О.А.,
студентка
Навчально-наукового інституту права
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

ПРАВО ДИТИНИ БУТИ ВИСЛУХАНОЮ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ВІД ФОРМАЛЬНОЇ ПРОЦЕДУРИ ДО РЕАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Анотація: *У тезах досліджується проблематика врахування думки дитини при розгляді сімейних спорів. На основі аналізу практики Верховного Суду 2024-2025 рр. виокремлено методи та умови заслуховування дитини, а також співвідношення її суб'єктивної позиції з об'єктивним критерієм «найкращих інтересів».*
Ключові слова: думка дитини, найкращі інтереси дитини, сімейні спори.

Утвердження стандартів правосуддя, дружнього до дитини, вимагає перегляду традиційних підходів до дитини як пасивного об’єкта судового розгляду.

Відповідно до ч. ч. 1, 2 ст. 171 СК України, дитина має право на те, щоб бути вислуханою з питань, що стосуються її особисто та питань сім’ї. Проте практична реалізація цієї норми стикається із проблемою співвідношення суб’єктивного бажання дитини та її об’єктивних інтересів. У Постанові Верховного Суду від 04 квітня 2024 року у справі №553/449/20 підкреслено: «діти мають право на врахування їхньої думки і на те, щоб бути заслуханими з питань, що торкаються їх інтересів... водночас їх право на висловлення своєї думки не потрібно тлумачити як фактичне надання дітям безумовного права вето без аналізу будь-яких інших факторів або без проведення оцінки для визначення їхніх найкращих інтересів» [1; с. 14]. Це свідчить про те, що думка дитини є важливим, але не преюдиційним чинником для суду.

Особливої ваги позиція дитини набуває з досягненням нею певної зрілості. Як зазначено у Постанові ВС від 19 червня 2025 року у справі № 178/1957/22 «з досягненням віку 10 років у дитини з`являється право не тільки бути вислуханою і почутою, але й право брати активну участь у вирішенні своєї долі, зокрема, у визначенні місця проживання» [2; с. 5]. При цьому суди мають дотримуватися балансу між правами батьків та потребами дитини, виходячи з того, що дитина є самостійною особистістю.

Процесуальний аспект заслуховування думки дитини також зазнав суттєвих трансформацій. Верховний Суд у Постанові від 16 лютого 2025 року у справі № 465/6496/19 роз’яснив, що думка дитини може бути висловлена не лише особисто в залі суду, а й у «письмових доказах (висновках органів опіки та піклування, спеціалістів тощо); електронних доказах (відео-, аудіоматеріалах); висновках психологічної експертизи» [3;

с. 7]. Такий підхід дозволяє суду отримати необхідну інформацію, уникаючи надмірного психологічного тиску на дитину.

Щодо підходу Європейського суду з прав людини у цьому питанні, уваги заслуговує справа S. N. and M. B. N. v. Switzerland (№ 12937/20).

Справа стосувалася рішення національних судів про повернення дочки (M. B. N.) першої заявниці (S. N.) до Таїланду (де проживає батько дитини F. B., громадянин Франції), ухвалених у межах розгляду справи про міжнародне викрадення дитини.

ЄСПЛ нагадав, що дитина, здатна формулювати власні погляди, має право їх висловлювати. Вони мають належним чином враховуватися у будь-якому судовому чи адміністративному провадженні, що стосується дитини. ЄСПЛ також зазначив, що погляди дитини мають бути враховані для цілей застосування Конвенції, проте будь-який супротив з боку M. B. N. не обов'язково виключає можливість її повернення до Таїланду.

У цій справі Федеральний Суд дійшов висновку про відсутність порушення статті 13 Гаазької конвенції, оскільки дитина у віці семи років не досягла достатнього ступеня зрілості, який дозволяє розмежувати проживання в Таїланді та проживання з/поруч із батьком. Попри це, дитина, як стверджувалося, категорично відмовлялася від будь-якого повернення.

ЄСПЛ також підкреслив, що M. B. N. була належним чином заслухана й оглянута кількома спеціалістами під час судових засідань у суді кантону. Дитина не могла зрозуміти, що провадження не стосувалося питання опіки чи батьківських прав, а мало на меті відновлення ситуації, що існувала до її незаконного вивезення з Таїланду. Тому ЄСПЛ вказав на відсутність зловживання чи необґрунтованості у висновках Федерального Суду чи запереченнях Уряду.

Цікавим є також можливість застосування у цивільному процесі методу «зеленої кімнати». Відповідно до наказу МВС України від 19 грудня 2017 року № 1044 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» допит дитини, потерпілої від злочину має бути проведений у дружній атмосфері для дитини, де вона відчуває захист і комфорт. Таким місцем є спеціально обладнана кімната, яка називається «Зелена кімната». Основною метою проведення допиту у такій кімнаті є зменшення повторної травматизації дитини у процесі опитування, як завдяки спеціальним методикам та комфортній атмосфері, так і завдяки технічному оснащенню, яке дозволяє вести відеозапис допиту та в подальшому використовувати цей відеозапис для ведення слідства без проведення повторних допитів. Проведення допиту дитини у «зеленій кімнаті» дає можливість опитати дитину мінімального віку.

Постанова ВС від 21 лютого 2024 року у справі №404/9387/21 акцентує увагу на можливості застосування такої методики, зауважуючи: «методика «зелена кімната» - це методика проведення інтерв`ювання дитини, яка потерпіла або стала свідком злочину, в умовах, що мінімізують та не допускають повторної травматизації психіки дитини, з урахуванням її індивідуально-психологічних і психофізіологічних властивостей. Робота в таких кімнатах побудована на основі індивідуального підходу до кожної неповнолітньої особи з урахуванням її вікових і психологічних особливостей. Під час проведення допиту з метою з`ясування певних обставин використовуються малюнки, тести, ляльки, опитування. За результатами опитування неповнолітніх у вказаних кімнатах складається висновок спеціаліста, який працював з дитиною, що має рекомендаційний характер» [4; с. 10].

Однак ключовою проблемою залишається верифікація щирості та автономності висловленої думки. У Постанові ВС від 30 квітня 2025 року у справі № 210/1936/22 суд критично оцінив бажання дитини проживати з батьком, встановивши, що така думка була «сформована односторонньо під впливом батька», який створював перешкоди у спілкуванні з матір'ю. Суд зауважив, що «створення перешкод у спілкуванні матері з донькою суперечить її найкращим інтересам... оскільки обмеження контакту позбавляє дитину необхідної емоційної підтримки» [5; с. 5].

Таким чином, аналіз сучасної судової практики демонструє, що заслуховування думки дитини у цивільному процесі є складним доказовим механізмом, який не може бути зведений до формального опитування. Основним викликом для судів залишається необхідність відокремити справжні інтереси дитини від установок, нав'язаних дорослими. Пріоритетним напрямком розвитку цієї сфери є залучення кваліфікованих психологів та використання спеціальних методик опитування, що дозволяють суду приймати рішення, яке дійсно відповідає «найкращим інтересам дитини», навіть якщо воно частково дисонує з її вербально висловленою позицією. Питання слід вирішувати без уніфікованих підходів, оцінюючи кожен випадок у сукупності всіх зібраних доказів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 04 квітня 2024 року по справі №553/449/20 - https://reyestr.court.gov.ua/Review/118193726

2. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 19 червня 2025 року по справі №178/1957/22 - https://reyestr.court.gov.ua/Review/128457009

3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 16 лютого 2025 року по справі №465/6496/19 - https://reyestr.court.gov.ua/Review/117074192

4. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 21 лютого 2024 року по справі №404/9387/21 - https://reyestr.court.gov.ua/Review/117340422

5. Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 30 квітня 2025 року по справі №210/1936/22 - https://reyestr.court.gov.ua/Review/127138352

Криган Еліна Романівна,
студентка 2 курсу денної форми навчання
здобуття освіти другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності 081 "Право"
освітньої програми "Право"
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ТОКЕНІЗОВАНІ ЦІННІ ПАПЕРИ ЯК НОВИЙ ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Токенізовані цінні папери формують нову проблемну площину для цивільного права, оскільки поєднують ознаки фінансового інструменту, майнового права та цифрового запису. Традиційна модель цінного папера передбачає емітента, власника, визначений обсяг прав та встановлений порядок їх обліку. У випадку токенізації ці елементи зберігаються, але фіксуються в цифровому середовищі, що ускладнює визначення правового режиму такого об'єкта. Цивільний кодекс України відносить до об'єктів цивільних прав речі, гроші, цінні папери, цифрові речі, майнові права та інші матеріальні й нематеріальні блага [2, ст. 177]. Основна проблема полягає в тому, що токен може бути як технічною формою фіксації вже існуючого права, так і самостійним цифровим об'єктом із майновим значенням. Тому для цивільно-правової кваліфікації вирішальним є не використання блокчейн-технології, а зміст права, закріпленого за токеном.

Токенізований цінний папір доцільно розуміти як цифрову форму фіксації прав, що за змістом відповідають правам, посвідченим цінним папером або іншим фінансовим інструментом. Токенізація часто не створює новий об'єкт цивільних прав, а лише змінює спосіб обліку та передання майнового права. Якщо токен відображає право вимоги, право на участь в управлінні юридичною особою, право на отримання доходу або інший майновий інтерес, його правовий режим має визначатися саме цим змістом. У науковій літературі звертається увага на необхідність порівнювати цінні папери й віртуальні активи не за зовнішньою цифровою формою, а за правами, які вони посвідчують [4, с. 85–86]. Помилкове ототожнення токенізованого цінного папера з криптовалютою може вивести його з режиму ринків капіталу. У такому разі інвестор формально володіє токеном, але не завжди має належно захищене право щодо емітента або базового активу.

Правова проблематика токенізованих цінних паперів пов'язана з їх подвійною природою. З одного боку, вони зберігають ознаки цінного папера, оскільки посвідчують майнові або інші права власника. З іншого боку, їх існування забезпечується цифровим записом, який може перебувати поза класичною депозитарною інфраструктурою. Закон

України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» визначає цінні папери як фінансові інструменти, що посвідчують майнові та інші права, встановлюють взаємовідносини між емітентом і власником та передбачають виконання зобов'язань відповідно до умов їх емісії [1, ст. 8]. Для цінного папера ключовим є не носій інформації, а юридичний зв'язок між емітентом і власником. Якщо токен лише відображає право з цінного папера, він не повинен змінювати природу такого права.

У цивільно-правовому аспекті токенізований цінний папір є складним об'єктом, у якому поєднуються майнове право, цифровий запис і спосіб його обігу. Така конструкція потребує чіткого відмежування токена як технічної одиниці від права, яке він посвідчує. Об'єкт цивільних прав має бути здатним брати участь у цивільному обороті, тобто бути предметом набуття, передання, припинення та захисту суб'єктивних цивільних прав [3, с. 136–138]. Якщо токен не забезпечує можливості реалізації конкретного права, він не виконує функції цінного папера. Практична проблема полягає в тому, що покупець токена може сприймати його як повноцінний фінансовий інструмент, хоча юридично він може надавати лише обмежене право вимоги. Для усунення цієї невизначеності зміст токена має визначатися через умови емісії, правовий статус емітента та механізм виконання зобов'язань перед власником.

Окремої уваги потребує співвідношення токенізованих цінних паперів і цифрових речей. Включення цифрових речей до переліку об'єктів цивільних прав не означає, що всі цифрові активи мають однаковий правовий режим. Якщо токен посвідчує право на акцію, облігацію або інший фінансовий інструмент, його не можна кваліфікувати лише як цифрову річ без урахування базового права. У наукових дослідженнях зазначається, що DLT-цінні папери не слід автоматично відносити до віртуальних активів, оскільки вони можуть зберігати природу саме фінансового інструменту [5, с. 94–95]. Це розмежування має прикладне значення для захисту інвестора, ліцензування діяльності посередників і визначення юрисдикції спорів. Неправильна кваліфікація може призвести до того, що на токенізований цінний папір не поширюватимуться гарантії, передбачені для ринків капіталу.

Токенізація цінних паперів має практичні переваги, але не усуває базових юридичних ризиків. До переваг належать швидше передання прав, технічна прозорість транзакцій, можливість дробового володіння активами, зменшення кількості посередників і доступність інвестування для ширшого кола осіб. Ринок цінних паперів ефективно функціонує лише за умов прозорості, ліквідності та захищеності прав інвесторів [6, с. 21–24]. Токенізація може посилити ці характеристики тільки тоді, коли цифровий запис має юридичну силу і пов'язаний із реальним механізмом виконання прав. Якщо токен існує лише як технічний запис без належного правового забезпечення, він створює для набувача додаткові ризики. Найбільш небезпечними є відсутність підтвердження правового зв'язку з емітентом і невизначеність порядку захисту порушеного права.

Проблема захисту прав власника токенізованого цінного папера є центральною для цивільно-правового регулювання. У традиційній системі права інвестора підтверджуються через депозитарний облік, документи емітента, професійних учасників ринків капіталу та державний нагляд. У цифровому середовищі підтвердження часто пов'язується із записом у розподіленому реєстрі або контролем над цифровим гаманцем.

Такий підхід не завжди збігається з класичними способами підтвердження суб'єктивного цивільного права. Законодавство про ринки капіталу передбачає, що обіг фінансових інструментів має здійснюватися в межах визначеної інфраструктури та з дотриманням вимог до професійної діяльності [1, ст. 4, ст. 8]. Токенізований цінний папір не може бути виведений із правового поля лише через використання цифрової технології. Власник токена повинен мати не тільки технічний доступ до запису, а й юридичну можливість вимагати виконання посвідченого права.

Цифрове середовище створює окрему групу ризиків, які не характерні для класичного обігу цінних паперів. До них належать втрата приватного ключа, помилка у смарт-контракті, злам цифрової платформи, недобросовісна емісія токенів, дублювання прав на один актив і розбіжність між цифровим записом та юридичним обліком. Окремий ризик виникає тоді, коли особа вважає себе власником базового активу, але фактично набуває лише похідний майновий інтерес або право вимоги до посередника. У науковій літературі підкреслюється, що змішування режимів віртуальних активів і цінних паперів породжує правову невизначеність [4, с. 88–89]. Для цивільного обороту це ускладнює доказування права, визначення належного відповідача та вибір способу захисту. Правова конструкція токенізованого цінного папера має передбачати чітке визначення емітента, власника, обсягу прав і порядку їх реалізації.

Самостійність токенізованого цінного папера як об'єкта цивільних прав залежить від того, чи має він власний правовий зміст. Якщо токен лише фіксує право на акцію або облігацію, він є цифровою формою існування вже відомого фінансового інструменту. Якщо токен створює окреме майнове право, яке може самостійно передаватися, захищатися і мати економічну цінність, тоді його можна розглядати як новий об'єкт цивільного обороту. У сучасних дослідженнях цінних паперів акцентується, що законодавство поступово відходить від документарного підходу і зосереджується на функції цінного папера як носія майнових прав [7, с. 413–415]. Такий підхід дозволяє включати токенізовані інструменти до системи цивільного права без розриву між цифровою формою та юридичним змістом. Вирішальним критерієм має бути наявність оборотоздатного майнового права.

Для належного розвитку токенізованих цінних паперів необхідно закріпити спеціальні вимоги до їх емісії, обліку та обігу. Такі вимоги мають охоплювати правовий статус емітента, зміст прав власника токена, порядок розкриття інформації, спосіб підтвердження належності права, відповідальність платформи та механізм вирішення спорів. Особливо важливо узгодити цифровий запис із офіційними системами обліку прав на цінні папери. Якщо одна особа володітиме токеном, а інша буде визнана власником фінансового інструменту в юридичному обліку, виникне колізія між технічним і правовим титулом [5, с. 95–96]. Така ситуація робить захист інвестора нестабільним і знижує довіру до цифрового обігу. Правове регулювання має забезпечити пріоритет юридично підтвердженого права над технічною формою запису.

Токенізовані цінні папери є новим за формою явищем у системі об'єктів цивільних прав, але їх зміст не завжди є новим для цивільного права. У більшості випадків вони відображають уже відомі майнові права, пов'язані з цінними паперами або іншими фінансовими інструментами. Їх специфіка полягає в цифровому способі фіксації,

передання та обліку права. Якщо токен посвідчує право з цінного папера, він має підпорядковуватися режиму цінних паперів, а не розглядатися виключно як віртуальний актив. Основними проблемами залишаються кваліфікація токена, підтвердження належності права, захист добросовісного набувача, узгодження цифрового та юридичного обліку. Токенізація може модернізувати цивільний оборот лише за умови, що цифрова форма не підмінятиме правовий зміст майнового права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 31. Ст. 268.
2. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356.
3. Аврамова О. Є., Жорнокуй Ю. М., Кройтор В. А. та ін. Цивільне право. Загальна частина : навчальний посібник / за заг. ред. О. Є. Аврамової. Харків : ХНУВС, 2022. 352 с.
4. Музика Л. А. Цінні папери та віртуальні активи як об'єкти цивільних прав: порівняльна характеристика. Юридичний науковий електронний журнал. 2025. № 6. С. 85–90. DOI: 10.32782/2524-0374/2025-6/17.
5. Посполітак В. В. Чи є DLT-цінні папери віртуальними активами? Юридичний науковий електронний журнал. 2026. № 2. С. 94–96. DOI: 10.32782/2524-0374/2026-2/18.
6. Рамський А. Ю., Жукова Ю. М., Обушний С. М. Ринок цінних паперів у питаннях та відповідях : навчальний посібник. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. 228 с.
7. Фукс Н. А. Загальні положення про цінні папери в законодавстві України про ринки капіталу: прогресивні нововведення та перспективи удосконалення. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. № 3. С. 412–417. DOI: 10.24144/2788-6018.2024.03.71.
8. Цивільне право України : підручник : у 2 т. Т. 1 / за ред. Г. Б. Яновицької, В. О. Кучера. Львів : Новий Світ-2000, 2014. 444 с.

Магурін Дмитро Олегович
курсант військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ПОЛІТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА ПРАКТИЧНІ ВИКЛИКИ

Процес політичної інтеграції в Європейському Союзі є одним із найбільш складних і багатовимірних феноменів сучасної міжнародної політики. Питання про природу, межі та механізми інтеграційних процесів у ЄС набувають особливої актуальності в умовах розширення Союзу, інституційних реформ та приєднання нових кандидатів, зокрема України. Дослідження теоретичних підходів до розуміння політичної інтеграції та виявлення практичних викликів, що постають перед ЄС, є важливим науковим завданням, що безпосередньо пов'язане із практичними аспектами розробки зовнішньополітичних стратегій держав-членів та країн-кандидатів [1, с. 36].

Політична інтеграція як наукова проблема перебуває на перетині теорії міжнародних відносин, порівняльної політології та права ЄС. Зростання кількості держав, що прагнуть членства в ЄС, а також стрімка трансформація міжнародного безпекового середовища зумовлюють необхідність переосмислення концептуальних засад інтеграції та вироблення нових інструментів аналізу [8, с. 435].

У сучасній науковій літературі виділяють кілька основних теоретичних підходів до аналізу політичної інтеграції в ЄС. Серед них — неофункціоналізм, міжурядовий підхід, ліберальний міжурядовизм та конструктивізм. Кожен із них пропонує власну логіку пояснення рушійних сил та механізмів інтеграції.

Неофункціоналізм, розроблений Е. Гаасом у 1950-х роках, стверджує, що інтеграція є саморушійним процесом, який починається в економічній сфері і поступово «перетікає» до суміжних галузей, включаючи й політичну. Цей підхід передбачає провідну роль наднаціональних інститутів і груп інтересів у поглибленні інтеграції [9, с. 106]. Натомість міжурядовий підхід акцентує на ролі національних урядів як головних акторів інтеграції, які йдуть на поступки лише тоді, коли це відповідає їхнім національним інтересам.

Ліберальний міжурядовизм А. Моравчика синтезує обидва підходи, стверджуючи, що інтеграція є результатом раціонального вибору урядів у контексті внутрішніх економічних преференцій та міжнародних переговорів. Конструктивізм, у свою чергу, наголошує на ролі ідей, норм та ідентичностей у формуванні інтеграційних процесів: держави прагнуть членства в ЄС не лише через матеріальні вигоди, але й через прагнення до приналежності до певної спільноти цінностей [1, с. 38].

З практичного боку, процес євроінтеграції супроводжується низкою серйозних викликів. По-перше, це проблема демократичного дефіциту: ухвалення рішень на рівні

ЄС нерідко відбувається в обхід безпосередньої участі громадян. Реформи в цьому напрямі, зокрема нові механізми громадської участі, стають важливою умовою легітимності інтеграційного процесу [2, с. 19].

По-друге, актуальним є безпековий вимір інтеграції. Загострення геополітичної ситуації внаслідок повномасштабного вторгнення Росії в Україну поставило питання про здатність ЄС виробити спільну зовнішню та безпекову політику. Для держав-кандидатів, зокрема України, питання безпекової інтеграції набуло екзистенційного характеру [3, с. 108].

Досвід України у реалізації Угоди про асоціацію з ЄС свідчить як про значний прогрес, так і про суттєві труднощі в адаптації законодавства та інституційних реформ. Звіти про виконання Угоди про асоціацію за 2019, 2022 та 2023 роки зафіксували поступове поглиблення співробітництва в торговельній, правовій та безпековій сферах, однак водночас вказали на системні недоліки у сфері верховенства права, боротьби з корупцією та публічного управління [5; 6; 7].

Ще одним практичним викликом є питання нерівномірності інтеграції серед держав-членів. Поглиблення інтеграції в одних сферах поєднується зі стагнацією або навіть регресом в інших, що породжує феномен «різношвидкісної Європи». Це ускладнює координацію між державами-членами та знижує ефективність спільних рішень [9, с. 109].

З точки зору теоретичного аналізу, сучасні дослідники все частіше звертаються до інтегративних моделей, що поєднують елементи різних підходів. Так, аналіз ЄС як механізму концентрації та перерозподілу економічного і політичного впливу в глобальному просторі дає можливість більш комплексно охопити сутність інтеграційних процесів [8, с. 440]. Водночас Борисова та Руднік наголошують на необхідності розрізняти різні моделі інтеграції — від міждержавного співробітництва до федералізму — та оцінювати їх застосовність до конкретних контекстів [9, с. 107].

Процес набуття Україною членства в ЄС також ілюструє практичні виклики розширення. Після отримання статусу кандидата у 2022 році Україна розпочала масштабні реформи для відповідності копенгагенським критеріям. Цей шлях є складним і тривалим, проте він демонструє дієвість інтеграційного тяжіння ЄС як інструменту трансформації суспільств [4, с. 51].

Аналіз теоретичних підходів до політичної інтеграції в ЄС засвідчує, що жодна з наявних концепцій не забезпечує вичерпного пояснення всієї складності інтеграційних процесів. Найбільш продуктивними виглядають інтегративні підходи, що поєднують аналіз структурних чинників із дослідженням ролі ідей, норм та ідентичностей. Практичні виклики — демократичний дефіцит, безпекова вразливість, нерівномірність інтеграції та складність розширення — вимагають не лише інституційних реформ, але й переосмислення самої ідеї європейської єдності.

Перспективи подальших розвідок пов'язані з дослідженням механізмів адаптації нових держав-членів до стандартів ЄС, аналізом впливу безпекових чинників на темпи і форму інтеграції, а також вивченням трансформації самої архітектури ЄС в умовах множинних криз. Особливо перспективним є компаративний аналіз досвіду різних хвиль розширення ЄС із урахуванням специфіки сучасного кандидатства України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравченко, С. (2025). Теоретичне підґрунтя процесів євроінтеграції: основні концепції. Український педагогічний журнал, (2), 35–44.
2. Андрійчук, Т. С. (2024). Нове регулювання громадської участі в ЄС: пріоритети на шляху євроінтеграції України. Політикус: науковий журнал, № 6, 18–24.
3. Марчук, В. (2024). Європейська інтеграція України: політичний і безпековий виміри. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія, (17), 106–114.
4. Марчук, В., & Марчук, М. (2025). Європейська інтеграція України: шлях до асоціації в Європейський Союз та перспективи членства. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія, (20), 49–56.
5. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2019 рік. URL: http://surl.li/wkzmgx (дата звернення: 29.04.2026).
6. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2022 рік. URL: http://surl.li/rkyxjx (дата звернення: 29.04.2026).
7. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2023 рік. URL: http://surl.li/maevxr (дата звернення: 29.04.2026).
8. Заяць, О. (2025). Теоретичні підходи до розуміння міжнародних інтеграційних об'єднань як механізмів концентрації та перерозподілу економічного впливу в глобальному просторі. Сталий розвиток економіки, (4 (55)), 434–444.
9. Борисова, О., & Руднік, Д. (2024). Теоретичні засади та моделі європейської інтеграції. Науково-теоретичний альманах «Грані», 27(5), 105–112.

Маслов О.С.[1]
аспірант 2 року навчання
ОП «Міжнародне право»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0004-6449-9098

ВПЛИВ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ACQUIS ЄС НА МІЖНАРОДНІ ДВОСТОРОННІ УГОДИ ПРО ЗАХИСТ ІНВЕСТИЦІЙ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ДЕРЖАВАМИ-ЧЛЕНАМИ ЄС

1 квітня 2026 року Кабінет Міністрів України прийняв Постанову № 438 «Про затвердження Національної програми адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС)» [1]. Національна програма адаптації відображає у національному законодавстві України переговорні кластери, які є передумовою вступу України до Європейського Союзу. Відповідно, Програма є дороговказом розвитку українського законодавства у відповідних сферах за умови збереження закріпленого у Конституції України курсу на вступ до ЄС.

Програма є безпрецедентною за своїм обсягом і охоплює більше 1875 різноманітних завдань. В рамках тематики дисертаційного дослідження автора, присвяченого міжнародній системі вирішення спорів між державами та іноземними інвесторами, було розглянуто Розділ 4 Програми «Свобода руху капіталу».

За цим Розділом Україна, серед іншого, бере на себе зобов'язання після вступу до ЄС припинити дію усіх двосторонніх міжнародних угод про захист інвестицій між Україною і державами-членами ЄС. Ця вимога є відображенням сучасної політики ЄС щодо «внутрішніх» двосторонніх угод про захист інвестицій, сформованої за наслідком позиції Суду ЄС у справі *Achmea* [2]. У цій справі Суд ЄС виснував, що міжнародні угоди, що передбачають право інвесторів із держав-членів ЄС позиватися у міжнародному арбітражі проти інших держав-членів ЄС є такими, що суперечать праву ЄС [3]. Відмітимо, що Програма не згадує про Договір до Енергетичної Хартії, певні положення якого щодо вирішення інвестиційних спорів були також визнанні ЄС такими, що не відповідають праву ЄС у іншій справі – *Komstroy*.

[1] *Науковий керівник:* ***Цірат Г. А.,*** *доктор юридичних наук, доцент кафедри міжнародного приватного права ННІМВ.*

За даними ЮНКТАД, на сьогодні Україна має 21 діючу міжнародну угоду про захист інвестицій із державами-членами ЄС, зокрема з такими великими країнами-імпортерами капіталу в Україну як Нідерланди та Австрія. В цілому, за інформацією Національного Банку України, в 2024 році на країни ЄС припадало 2 682 мільйонів доларів США із загального обсягу в 3 509,3 мільйонів доларів США прямих іноземних інвестицій в Україну [4]. Таким чином, реалізація цього пункту Програми зачепить переважну (за обсягами інвестицій) більшість іноземних інвесторів в Україну.

Програма також встановлює юридичний механізм реалізації цієї вимоги, а саме – приєднання України до Угоди про розірвання двосторонніх інвестиційних угод між державами-членами Європейського Союзу від 29 травня 2020 року [5].

Окрім, власне, розірвання двосторонніх міжнародних угод про захист інвестицій, Угода у Статтях 1 та 2 також передбачає скасування будь-яких правових наслідків так званих застережень «sunset clauses». Такі застереження є стандартними для міжнародних угод про захист інвестицій і дозволяють інвесторам позиватися проти держав за порушення, вчиненні протягом певного строку після розірвання договору. Наприклад, частина 3 Статті 12 Угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій між Україною та Австрією містить таке застереження: «3. Відносно інвестицій, здійснених до дати завершення дії цієї Угоди, положення Статей 1-10 цієї Угоди залишаються дійсними протягом подальшого періоду в десять років» [6]. Можливість ретроспективного припинення дій таких положень є спірною з точки зору міжнародного права і наразі розглядається в рамках деяких інвестиційних спорів, наприклад справи *Eurohold and EIG v Romania* [7].

Також Угода у Статті 5 передбачає, що згода держав-членів ЄС на розгляд спорів в арбітражі, що містяться в міжнародних двосторонніх угодах про захист інвестицій, не може слугувати правовою підставою для будь-яких арбітражних проваджень після 6 березня 2018 року (день винесення Судом ЄС рішення у справі *Achmea*). Це обмеження також є достатньо дискусійним, адже положення про вирішення спорів за договорам зазвичай відносяться до положень, що «переживають» або продовжують свою дію навіть після розірвання відповідного договору.

В рамках дослідження автор виявив ряд інших проблемних питань, які ставлять під сумнів можливість простого «приєднання» України до Угоди.

По-перше, Угода була укладена 27 державами-членами ЄС. На відміну від деяких інших міжнародних угод ЄС (наприклад – Всеосяжної торговельної угоди із Канадою), вона не передбачає процедури приєднання до неї нових держав, що можуть стати членами ЄС після її укладання. За правилом Статті 15 Віденської конвенції про право міжнародних договорів, якщо процедура приєднання нових держав до договору не передбачена самим договором або іншим чином не випливає із домовленостей держав-учасниць при укладанні договору, то приєднання можливе лише за наступною згодою усіх держав-учасниць. Відповідно, приєднання України до Угоди може по суті вимагати нового міжнародного договору за участі усіх 27 нинішніх держав-членів ЄС.

По-друге, Угода відповідно до Статті 1 розриває лише двосторонні міжнародні угоди про захист інвестицій (і застереження «sunset clause» у них), які визначенні у Додатках до

Угоди. Очевидно, що згадані вище 21 міжнародна угода про захист інвестицій України із державами-членами ЄС в Додатках не згадані.

По-третє, положення Статті 5 Угоди про відсутність дії арбітражних застережень з 6 березня 2018 року, призводить до очевидно несправедливих наслідків у випадку приєднання України. Так, пряме застосування цієї норми покриватиме період від 2018 року до вступу ЄС, коли Україна не була членом ЄС, а отже висновки Суду ЄС у справі ЄС апріорі не могли застосовуватися до арбітражних застережень в угодах між Україною та членами ЄС. За таких обставин не зрозуміло, чому відповідні арбітражні застереження мають ретроспективно втрачати силу через Угоду і як це вплине на процесуальні права інвесторів щодо ефективного правового захисту щодо порушень, здійснених до моменту вступу України в ЄС.

Висновок: Вступ України до ЄС і адаптація до acquis ЄС призведе до суттєвої зміни режиму захисту міжнародних інвестицій в Україні, які стосуватимуться в першу чергу інвесторів із держав-членів ЄС. Проте, обраний у Програмі адаптації, а саме – приєднання України до Угоди про розірвання двосторонніх інвестиційних угод між державами-членами Європейського Союзу вбачається юридично неможливим з огляду на технічні положення самої угоди. Відповідно, реалізація цієї частини адаптації до acquis ЄС вимагатиме напрацювання альтернативного юридичного механізму (наприклад, укладання окремої угоди між Україною та усіма державами-членами ЄС). Це також дасть змогу збалансувати політику адаптації до acquis ЄС із правами інвесторів і не допустити ретроспективного обмеження прав іноземних інвесторів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Про затвердження Національної програми адаптації законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС) (2026). Кабінет Міністрів України, Постанова. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438-2026-%D0%BF#Text
2. Маслов, О. С. (2025). Сучасна політика ЄС щодо двосторонніх інвестиційних угод і вирішення спорів за ними. Аналітично-порівняльне правознавство, 3(5), 390–399. https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.3.58
3. Slowakische Republik v Achmea BV, (CJEU, 6 March 2018). ECLI:EU:C:2018:158.
4. НБУ (2026). Прямі інвестиції в Україну: операції за інструментами (річні дані). Дата останнього оновлення: 31.03.2026. https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external
5. Agreement for the Termination of Bilateral Investment Treaties Between the Member States of the European Union (2020). https://eur-lex.europa.eu/eli/agree_internation/2020/529/oj/eng
6. Угода між Україною і Республікою Австрія про сприяння та взаємний захист інвестицій (1997). http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/040_721#Text
7. Eurohold Bulgaria AD and Euroins Insurance Group AD v. Romania, ICSID Case No. ARB/24/18 | italaw. (n.d.). https://www.italaw.com/cases/11988

Удовенко Ю.О.,
доцент, доцент кафедри правового
забезпечення безпеки бізнесу
Державний торговельно-економічний університет,
Київ

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВА ПОСТІЙНОГО КОРИСТУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ ДІЛЯНКАМИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ РИНКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Земельні ділянки можуть перебувати не тільки у власності, а й у користуванні. Розрізняють такі види землекористування: орендна, концесія, постійне користування, сервітут, суперфіцій та емфітевзис. Найпоширенішою формою є право постійного користування земельною ділянкою. Інститут постійного користування не є новим для земельного законодавства України. Ще у Земельному кодексі Української Радянської Соціалістичної Республіки було закріплено перелік землекористувачів, їхні права та обов'язки, строки землекористування, а також порядок надання земель у користування. Із набуттям Україною незалежності цей інститут набув нового значення. Наразі йому присвячено лише декілька статтей, які визначають поняття, коло суб'єктів, права та обов'язки землекористувачів, порядок надання земель у користування та підстави припинення такого права.

Відповідно до Земельного кодексу України, право постійного користування земельною ділянкою - це право володіння і користування земельною ділянкою, яка перебуває у державній або комунальній власності, без встановлення строку (ч. 1 ст. 92 ЗК України) [1]. Звідси випливають основі ознаки цього права: об'єктом є землі виключно державної та комунальної власності; обмежений суб'єкти склад; безстроковий характер; а також те, що повноваження постійного землекористувача обмежуються володінням та користуванням, без права розпоряджання, яке належить виключно власнику землі. Документом, що видався на підтвердження наявності у особи права постійного користування земельною ділянкою, був державний акт на право постійного користування землею. Такі акти залишаються чинними й сьогодні, якщо вони видані до 2013 року. У разі реєстрації права після 2013 року підтвердженням є витяг з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Щодо об'єктів права постійного землекористування, до них належать земельні ділянки всіх категорій земель державної або комунальної власності, перелік яких визначено статтями 83 та 84 Земельного кодексу України. Такі землі не підлягають передачі у приватну власність, оскільки призначені для задоволення публічних інтересів.

Суб'єктний склад права постійного землекористування зазнав суттєвих змін. Зокрема, у 1992 році було закріплено право громадян України на постійне користування земельними ділянками для ведення селянського (фермерського) та особистого підсобного господарства із земель державної власності. Правовстановлюючим документом у цьому випадку був

державний акт, який видавався сільськими, селищними, міськими та районними радами народних депутатів після відведення земельної ділянки в натурі (на місцевості) у встановлених розмірах. На сьогодні перелік суб'єктів права постійного землекористування є розширеним і водночас вичерпним, проте з нього виключено громадян України. Така зміна суб'єктного складу спричинила низку правових проблем, оскільки громадяни, які мають документи, що підтверджують це право, фактично не є власниками земельних ділянок і не можуть вільно ними розпоряджатися. Особливо актуальною залишається проблема успадкування права постійного землекористування.

Нині Земельний кодекс України надає пріоритет суб'єктам, що діють у публічній сфері та можуть набувати право постійного користування земельними ділянками. До них, зокрема, належать:

1. Юридичні особи публічного права;
2. Релігійні організації України, статути (положення) яких зареєстровані у встановленому порядку (земельні ділянки надаються їм виключно для будівництва та обслуговування культових і пов'язаних із їх діяльністю будівель);
3. Господарські товариства, створені відповідно до спеціальних законів (зокрема у сфері залізничного транспорту, атомної енергетики, лісового господарства), а також товариства, 100 % статутного капіталу яких належить державі;
4. Заклади освіти незалежно від форми власності;
5. Співвласники багатоквартирного будинку - для його обслуговування (за умови створення юридичної особи – об'єднання співвласників);
6. Оператори газотранспортної системи, газосховищ та системи передачі;
7. Господарські товариства оборонно-промислового комплексу;
8. Акціонерне товариство «Національна суспільна телерадіокомпанія України»;
9. Господарські товариства, у яких 100 відсотків акцій (часток) належать державі, а управління корпоративними правами здійснює Міністерство оборони України [1].

Отже, з урахуванням судової практики, право постійного користування земельними ділянками мають: 1. Суб'єкти визначені ч. 2 ст. 92 Земельного кодексу України; 2. Фізичні особи, які набули земельні ділянки для ведення особистого (підсобного) господарства; 3. Фізичні особи, які отримали земельні ділянки для ведення селянського (фермерського) господарства; 4. Фермерські господарства, що користуються такими земельними ділянками; 5. Юридичні особи, які набули право постійного користування до 1 січня 2002 року [3].

Функціонування ринкових відносин в Україні стало підгрунтям для активних дискусій серед науковців і практиків щодо трансформації права постійного землекористування. Зокрема, до Верховної Ради України 15 квітня 2021 р. було внесено законопроєкт, яким пропонується замінити право постійного користування іншими правовими інститутами - правом господарського відання та правом оперативного управління. Водночас Мірошніченко А.М., позицію якого ми підтримуємо, вважає доцільним трансформувати цей інститут у право власності [2]. Крім того, існування інституту постійного землекористування в законодавстві України частково суперечить зобов'язанням держави щодо адаптації національного законодавства до права Європейського Союзу. У зв'язку з цим постає необхідність обрати один із варіантів трансформації зазначеного інституту та наблизити його до стандартів ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text.

2. Судді та науковці обговорили трансформацію інституту права постійного користування земельною ділянкою і судову практику URL: https://pravo.ua/suddi-ta-naukovtsi-obhovoryly-transformatsiiu-instytutu-prava-postiinoho-korystuvannia-zemelnoiu-diliankoiu-i-sudovu-praktyku/.

3. Сокол М.В., Романюк Я.М. Особливості суб'єктного складу постійних землекористувачів. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право. Випуск 85: частина 2. 2024. С. 187-191.

УДК 340

Черненко І.І.,
студент навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

ПРАВОВА ПРИРОДА СКРІНШОТА ЯК ДОКАЗУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Анотація: *У тезах досліджено проблематику процесуальної природи скріншотів електронного листування у кримінальному провадженні. Проаналізовано колізійні аспекти кваліфікації скріншотів як документів (ст. 99 КПК України) та речових доказів (ст. 98 КПК України). На основі актуальної практики Верховного Суду за 2023–2025 роки визначено критерії допустимості таких доказів. Особливу увагу приділено проблемі ідентифікації автора повідомлень та розмежуванню віртуального акаунту і фізичної особи. Обґрунтовано тезу, що скріншот є похідним доказом, допустимість якого залежить від наявності протоколу огляду первинного носія інформації.*
Ключові слова*: електронний доказ, скріншот, месенджер, допустимість доказів, КПК України, цифрові сліди, ідентифікація особи*

Стрімка цифровізація суспільних відносин призвела до того, що месенджери (Telegram, Signal, WhatsApp, тощо) стали основним середовищем планування та вчинення кримінальних правопорушень. Поняття, порядок та підстави використання електронних доказів в адміністративному, господарському та цивільному судочинстві урегульовано відповідними параграфами процесуальних кодексів. Утім, чинний Кримінальний процесуальний кодекс України, прийнятий ще у 2012 році, досі не містить легального визначення поняття «електронний доказ», що створює суттєві колізії у правозастосуванні. На практиці це призводить до невизначеності щодо того, чим є скріншот листування у процесуальному сенсі: документом чи відображенням речового доказу.

Основними ознаками за якими можливо відмежувати електронні докази від доказів в електронній формі та інших доказів є: а) інформація в електронній (цифровій) формі; б) ця інформація відображена у формі електронних документів або інших візуально виражених формах – текстових, мультимедійних та голосових повідомленнях, у формі метаданих, баз даних та інших даних в електронній формі; в) місцем зберігання такої інформації є карти пам'яті, мобільні телефони, сервера, системи резервного копіювання (USB-флеш-накопичувачі, вінчестери (зовнішні жорсткі диски) тощо); в) вони можуть бути як створені людиною, так і згенеровані автоматично; г) вони вільно переміщуються в електронній мережі; ґ) вони потребують специфічного порядку збирання, перевірки й оцінки. [1]

У теорії кримінального процесу та судовій практиці сформувалося два підходи до розуміння природи скріншоту. Перший підхід базується на положеннях ст. 99 КПК України, яка визначає документом будь-який носій інформації, на якому зафіксовано

відомості. У цьому контексті скріншот розглядається як електронний документ (або його паперова копія), що фіксує зміст спілкування.

Другий підхід, який все частіше застосовується у справах щодо кіберзлочинів, розглядає смартфон або комп'ютер як носій відомостей, що зберіг на собі сліди злочину (ст. 98 КПК України). За такої логіки, скріншот є лише похідною формою відображення речового доказу. Ця дуалістична природа створює ризики: захист часто апелює до ч. 1 ст. 99 КПК, вимагаючи надання суду оригіналу документа (тобто самого пристрою), а не його візуальної копії (скріншоту).

Аналіз актуальної судової практики Верховного Суду (далі – ВС) свідчить, що ключовим критерієм допустимості скріншотів є не форма їх подачі, а можливість ідентифікації автора повідомлень.

Верховний Суд неодноразово наголошував (зокрема, у постанові ВП ВС від 21.06.2023 у справі № 916/3027/21) [2], що електронний доказ є належним лише за умови, якщо він дає змогу встановити:

1. Зміст повідомлення (обставини, що мають значення для справи).
2. Час створення повідомлення.
3. Особу відправника.

Найбільшу складність на практиці викликає саме останній елемент. Факт наявності у телефоні контакту, підписаного ім'ям обвинуваченого, не є беззаперечним доказом того, що повідомлення відправляла саме ця особа. У цьому контексті виникає проблема розмежування понять «акаунт користувача» та «фізична особа». Анонімність месенджерів (Telegram, Signal, WhatsApp) дозволяє створювати облікові записи без прив'язки до реальних паспортних даних, що ускладнює доказування.

З огляду на судову практику, можна виділити алгоритм, який мінімізує ризики визнання скріншоту в якості доказу недопустимим. Скріншот листування набуває доказової сили лише у сукупності з іншими процесуальними діями, а саме оглядом та комп’ютерно-технічною експертизою. Щодо огляду в порядку ст. 237 КПК, то слідчий повинен скласти протокол огляду телефону, у якому детально описати шлях до конкретного чату, зафіксувати номер телефону, прив'язаний до акаунту (ID користувача), та зробити фотографування екрану пристрою. Так у постанові колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 21.07.2025 у справі №201/11849/23 (провадження №51-584км25) вказано «Як убачається з матеріалів кримінального провадження, прокурор, а також, на виконання відповідних доручень, наданих у порядку ст. 40 КПК, оперуповноважений провели огляди інтернет-сторінок і телеграм-каналів, зробивши скріншоти й завантаживши відеофайли, фотознімків, файлів з документами та «нормативно-правовими актами», які є додатками до протоколів огляду, оформлених відповідно до вимог КПК». Огляди зазначених інтернет-сайтів та телеграм-каналів проведено із дотриманням вимог ст. 237 КПК, зафіксовано (за допомогою функцій скріншоту, друку та запису на технічні носії інформації) зміст відображеної на інтернет-сайтах і в телеграм-каналах як електронних документах інформації, що підтверджує існування обставин, які підлягають доказуванню в цьому кримінальному провадженні. Підстав для визнання вказаних вище протоколів, у яких зафіксовано хід і результати оглядів інтернет-сайтів та телеграм-каналів, недопустимими

і неналежними доказами Верховний Суд не вбачає, оскільки ці фактичні дані отримано в порядку, передбаченому КПК.» [3].

Далі, проаналізувавши наступну тезу ВС: «Крім того, сторона захисту не дала жодних відомостей щодо спростування цієї інформації і не аргументувала, що інформація, надана органом досудового розслідування, не відповідає дійсності, зокрема, містить ознаки фальсифікації та/або навмисного спотворення даних.» [3], можна дійти висновку, що існує необхідність проведення комп'ютерно-технічної експертизи, оскільки у випадках заперечення стороною захисту факту листування, проведення експертизи допоможе підтвердити відсутність монтажу та втручання у файлову систему.

Таким чином, скріншот як окрема роздруківка має критично низьку доказову вагу. Його процесуальна валідність забезпечується лише через прив'язку до первинного носія інформації та підтвердження ланцюжка володіння електронним пристроєм.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мілімко Л.В., Жидовцев Я.В. - ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право. № 88, ч. 3, 2025. С. 306–307. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/05/47-2.pdf

2. Постанова ВП ВС від 21.06.2023 у справі № 916/3027/21). URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/112088045

3. Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 21.07.2025 у справі №201/11849/23 (провадження №51-584км25). URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/129086893